

"การศึกษาเปรียบเทียบ ที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออก :
จันทบุรี ระยอง และพัทยา"

A COMPARATIVE STUDY OF LOW INCOME RESIDENTIAL IN EASTERN SEA
SHORE CITIES : CHANTHABURI, RAYONG AND PATTAYA

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สมชาย เคระพรหมพันธุ์

ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน ชลบุรี

ประกาศคุณูปการ

งานวิจัยครั้งนี้สำเร็จลงได้โดยความอนุเคราะห์และอนุเคราะห์เงินทุนจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน และยังได้รับความเอื้อเฟื้อจากคณาจารย์ดังนี้ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สมลภ กลิ่นนาค อาจารย์สมศักดิ์ ธิลา อาจารย์วันชัย มีกลาง ให้คำแนะนำในการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ อาจารย์กัญญา พฤษพงษ์ศรีคน ให้คำแนะนำช่วยเหลือทางด้านการใช้ภาษาอังกฤษ คุณกัญญา ขจรเศรษฐาภิวัต ให้ความช่วยเหลือด้านการพิมพ์งานวิจัยและเอกสารทาง ๆ และนิสิต วท.บ. ภูมิศาสตร์ ชั้นปีที่ 4 ซึ่งให้ความช่วยเหลือในการจัดกระทำแผนที่และการเก็บข้อมูลภาคสนาม อนันต์ไถ่ คุณบังอร วิจิตรกุลสวัสดิ์ คุณลัญญา เงินเล็ก คุณอำพร วงษ์สุข คุณสาธิต เลิศกิจอนันต์ คุณพนัสนิศา ฤกษ์อุไร และคุณเกศกานันท์ รักพยัคฆ์ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางแสน และบุคคลที่เื้อกล่าวถึงมา ณ โอกาสนี้ เป็นอย่างสูง

สมชาย เจริญพรหมพันธุ์

การศึกษาค้างนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบภาวะของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทร์ ระยะเวลา และพหุวิทยา ในด้านทำเลที่ตั้งและรูปแบบการกระจาย การก่อตัว การขยายตัวและแนวโน้มทางการขยายตัว ภูมิสำเนาเดิมของผู้มีรายได้น้อยและรูปแบบของการอพยพเข้าสู่ชุมชนเมืองทั้งสาม สถานภาพทางครอบครัว ลักษณะของอาคารบ้านเรือน แรงจูงใจที่ชักนำให้มีการตั้งถิ่นฐานในตำแหน่งนั้น ๆ และปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย

วิธีการศึกษาข้อมูลได้จากเอกสาร ภาพถ่ายทางอากาศ และการสัมภาษณ์ภาคสนาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการทางสถิติ การร้อยละ กราฟ หกแนวโน้มโดยสมการ Exponential และวิธีการทางแผนที่

ผลการศึกษา

1. ผู้มีรายได้น้อยในทั้งสามชุมชนเมืองนิยมเลือกทำเลที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้กับแหล่งงานที่ใหญ่ที่สุดของเมือง คือศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลักของเมือง โดยมีรูปแบบการกระจายรายล้อมศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลักของเมือง บนพื้นที่ราบที่เป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชนมากที่สุด และมีความสะดวกในการเข้าออกน้อย
2. มีชุมชนผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสามก่อตัวมาแล้วตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2510 มีความสอดคล้องกันมากในด้านการขยายตัวคือขยายตัวมากในช่วงระยะเวลาระหว่างปี 2525 - 2529 ซึ่งเป็นช่วงเริ่มโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก คาดว่าในช่วงระยะเวลาระหว่างปี 2530 - 2534 จะมีการเพิ่มจำนวนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยอีก 1 เท่าตัวของจำนวนในปี พ.ศ. 2525 - 2529
3. ประเภทครึ่งหนึ่งของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม เป็นผู้มีภูมิสำเนาเดิมอยู่ในจังหวัดเดียวกันกับชุมชนเมืองที่ทำการศึกษา และชุมชนเมืองทั้งสามสามารถดึงดูดผู้มีรายได้น้อยจากจังหวัดอื่น ๆ ได้มากถึงประเภทครึ่งหนึ่ง ผู้มีรายได้น้อยมีภูมิสำเนาเดิมจากภาคต่าง ๆ (เรียงลำดับตามจำนวน) คือ ภาคตะวันออก ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคใต้ มีความแตกต่างกันในความนิยมของผู้มีรายได้น้อยจากภาคต่าง ๆ ที่มุ่งเข้าสู่ชุมชน

เมืองทั้งสาม และเป็นการอพยพของผู้ที่มีประสบการณ์เป็นชาวเมืองเข้าสู่ชุมชนเมืองทั้งสามมากกว่าผู้ที่มีประสบการณ์จากชาวชนบท

4. หัวหน้าครอบครัวของผู้มีรายได้น้อยในทั้งสามชุมชนเมืองมีความสอดคล้องกันกับผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป มีภูมิลำเนาการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มีอาชีพรับจ้างแรงงาน มีขนาดของครอบครัวเป็นขนาดกลางขึ้นไปและรายได้ต่อเดือนนั้นผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองพัตยาและจันทบุรีมีรายได้มากกว่าผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองระยอง ประมาณเดือนละ 1,000 บาท

5. ผู้มีรายได้น้อยในทั้งสามชุมชนเมืองประมาณร้อยละ 30 ไม่มีสำเนาทะเบียนบ้าน เขาก็ตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่ดินของเอกชนมากที่สุด มีสิทธิเช่าอยู่อาศัยในบ้านโดยการเช่าบ้านเป็นจำนวนมากกร้อยละ 50 สำหรับชุมชนเมืองพัตยาและระยอง แต่ในชุมชนเมืองจันทบุรีมีเช่าบ้านน้อยกว่าร้อยละ 50 ระดับราคาเช่าบ้านสูงที่สุดคือชุมชนเมืองพัตยา และต่ำที่สุดคือระยอง ส่วนจันทบุรีอยู่ในระดับปานกลาง ลักษณะบ้านแบบตึกแถวชั้นเดียวเป็นที่นิยมแพร่หลายกรณีบ้านเช่าแบบบ้านสร้างเองนั้นเป็นบ้านชั้นเดียวยกใต้ถุนและไม่ยกใต้ถุน โดยมีราคาเช่าที่ค่อนข้างกันในชุมชนเมืองพัตยา มีระดับสูงกว่าชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง

6. ผู้มีรายได้น้อยในทั้งสามชุมชนเมืองตัดสินใจเลือกทำเลที่ตั้งถิ่นฐานโดยแรงจูงใจด้านใกล้ที่ทำงานมากที่สุด รองลงมาคือ การได้รับการแนะนำจากญาติมิตร

7. ผู้มีรายได้น้อยในทั้งสามชุมชนเมือง มีปัญหาการขาดแคลนบริการสาธารณสุขในประเภทและระดับความขาดแคลนแตกต่างกัน และทั้งสามชุมชนเมืองมีปัญหาสภาพที่อยู่อาศัยที่เป็นชุมชนแออัดซึ่งเกิดขึ้นแล้วในขณะนี้

การศึกษาเปรียบเทียบ ที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออก :
จังหวัดบุรีรัมย์ และพิจิตร

บทคัดย่อ

ของ

สมชาย เกษะพรหมพันธุ์

The main purpose of this study is to compare some characteristics of Low income residential areas of the city : Chanthaburi, Rayong and Pattaya. The aspects include are : Location and distribution, emergence and trend of growth, domicile and migration pattern, family Status, housing characteristics, motivation of settlement and their problems.

The data is collected from documents, aerial photographs, survey and interview, then analyzed by using statistical methods : percentage, exponential equation, and map and graphic techniques.

Finding.

1. In all three cities, low income groups tend to settle around the central business district. The land is usually private property with difficult accessibility.

2. All the low income residential areas had emerged before 1967 and highest growth was between 1982 - 1986 which is the beginning of the development of the Eastern Seaboard Project. It is indicated that the trend of growth between 1987 - 1991 will be twice that of the 1982 - 1986 period.

3. About half of low income groups are local habitants. The other half are from other parts of the country; according to the number of people they are Eastern, Central, Northeastern, Northern and Southern regions Respectively. The number of immigrants who used to live in towns is higher than those from upcountry.

4. Most of the head of low income families are over 40 years old, and finished primary school. The size of their families are from medium to large. Almost of them are labour workers. Those who are in Pattaya and Chanthaburi earn about 1000 baht more than those in Rayong per month.

5. About 30% of the low income groups in all the three cities have no census. In Pattaya and Rayong more than 50% of these people rent a house but in Chanthaburi the number is less than 50%. The highest housing rate is in Pattaya and the lowest is in Rayong. Most houses are one storey. The rest rent the land and built their own houses. The style of the house is also one storey, some with an elevated floor. The rate of the rent in Pattaya is higher than Chanthaburi and Rayong.

6. The most obvious motivations for the choice of their settlement is the distance between their houses and work place. They prefer to live near their work place. Some settlers live here because of their friends and relatives.

7. In all the three cities, the low income groups lack public welfare as well as water supply and drainage system, but have a slum problem.

A COMPARATIVE STUDY OF LOW INCOME RESIDENTIAL AREA IN
THE EASTERN SEA SHORE CITIES : CHANTHABURI,
RAYONG AND PATTAYA

AN ABSTRACT

BY

SONCHAI DECHAPROMPUN

สารบัญ

บทที่

หน้า

1	บทนำ	1
	จุดมุ่งหมายของการศึกษา	7
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา	7
	สมมติฐานของการศึกษา	8
	ขอบเขตของการศึกษา	8
	คำนิยามศัพท์	9
2	ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	13
	ทำเลที่ตั้งและการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในเขตชุมชนเมือง	13
	การก่อกวนและการขยายตัวของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย	16
	ภูมิลำเนา เเคิมของผู้อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย	17
	สถานการณ์ทางครอบครัวของผู้อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย	17
	สถานการณ์ทางคนอาศรมานเรือน	19
	แรงจูงใจที่ทำให้ผู้อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยตัดสินใจมาอาศัยอยู่ในบริเวณนั้น	20
	ปัญหาที่เกิดขึ้นกับที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย	22
	แนวโน้มของการขยายตัวของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย	23
3	วิธีดำเนินการศึกษา	25
4	วิเคราะห์และผลการวิเคราะห์ข้อมูล	27
	ทำเลที่ตั้งและรูปแบบการกระจายตัวของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย	27
	การก่อกวน การขยายตัว และแนวโน้มของการขยายตัว	40

ภูมิลำเนา เติมและรูปแบบของการอพยพเข้าสู่ชุมชนเมืองทั้งสาม	47
สถานการณ์ทางครอบครัวของผู้มีรายได้น้อย	55
ลักษณะและสถานการณ์ของอาคารบ้านเรือน	68
แรงจูงใจที่ชักนำให้ผู้มีรายได้น้อยตัดสินใจเข้าไปตั้งถิ่นฐานในแหล่ง ชุมชนนั้น	82
ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย	85
5 อภิปรายและสรุปผลการวิจัย	97
ทำเลที่ตั้งและรูปแบบการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย	97
การก่อตัว การขยายตัว และแนวโน้มการขยายตัว	102
ภูมิลำเนา เติมและรูปแบบของการอพยพเข้าสู่ชุมชนเมืองทั้งสาม	104
สถานการณ์ทางครอบครัวของผู้มีรายได้น้อย	107
ลักษณะและสถานการณ์ของอาคารบ้านเรือน	111
แรงจูงใจที่ชักนำให้ผู้มีรายได้น้อยตัดสินใจเข้าไปตั้งถิ่นฐานในแหล่ง ชุมชนนั้น	118
ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย	120
สรุปผลการวิจัย	121
ข้อเสนอแนะ	127
ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไป	129
บรรณานุกรม	130
ภาคผนวก	133
บทคัดย่อ	138

บัญชีแนบท้าย

แผนที่	หน้า
การกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจังหวัดบุรีรัมย์	28
การกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองระยอง	29
การกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองสุโขทัย	30

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	ประเภทของทำเลที่ตั้งของชุมชนผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม	31
2	ประเภทของทำเลที่ตั้งจำแนกตามลักษณะภูมิประเทศ	32
3	ประเภทของทำเลที่ตั้งจำแนกตามกรรมสิทธิ์ที่ดิน	36
4	ทำเลที่ตั้งกับความสะดวกในการเข้าถึงและเดินทางออก	39
5	จำนวนและระยะเวลาของการเข้าถึงถิ่นฐานในชุมชนเมืองทั้งสาม	41
6	ประเภทของภูมิลำเนาเดิม เขตจังหวัดเดียวกัน จังหวัดรายล้อม และจังหวัดห่างไกล	48
7	ภูมิลำเนาเดิมจำแนกเป็นภาค	50
8	ภูมิลำเนาเดิมจำแนกเป็นชุมชนเมืองหรือชนบท	53
9	อายุของหัวหน้าครอบครัว	56
10	จำนวนสมาชิกในครอบครัว	58
11	อาชีพของหัวหน้าครอบครัว	61
12	วุฒิการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว	63
13	เงินรายใ้คครอบครัว	66
14	การจดทะเบียนเลขที่ (การมีสำเนาทะเบียนบ้าน)	69
15	กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่เป็นที่ตั้งอาคารบ้านเรือน	71
16	กรรมสิทธิ์ในอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัย	73
17	ลักษณะของอาคารบ้านเรือนที่พักอาศัย	76
18	อัตราค่าเช่าบ้าน	78
19	ราคาเช่าที่ดิน	81

20	ประเภทของแรงจูงใจที่มีส่วนให้ผู้มีรายได้น้อยคัดสินใจตั้งถิ่นฐานในแหล่งชุมชนนั้น ๆ	82
21	การมีและไม่มีน้ำประปาใช้ของตนเอง	86
22	การมีและไม่มีไฟฟ้าใช้ของตนเอง	87
23	การมีและไม่มีที่ระบายน้ำใช้แล้วออกจากที่อยู่อาศัย	89
24	การมีและไม่มีที่เก็บขยะมูลฝอย	91
25	เปรียบเทียบระดับความรุนแรงของปัญหาการไม่มีหรือไม่ได้รับบริการสาธารณูปโภคโดยตรง และการมีปัญหาชุมชนแออัด ของชุมชนเมืองทั้งสาม	95

บัญชีกราฟ

กราฟ		หน้า
1	เปรียบเทียบทำเลที่ตั้งตามลักษณะภูมิประเทศ	34
2	เปรียบเทียบทำเลที่ตั้งตามกรรมสิทธิ์ที่ดิน	37
3	เปรียบเทียบระยะการกอกัก การขยายตัว และแนวโน้มการขยายตัว	42
4	เปรียบเทียบประเภทของภูมิลำเนาเดิม จังหวัดเดียวกัน จังหวัด รายล้อมและจังหวัดห่างไกล	48
5	เปรียบเทียบภูมิลำเนาเดิมที่มาจากภาคต่าง ๆ	51
6	เปรียบเทียบภูมิลำเนาเดิมที่เป็นชุมชนเมืองและชนบท	54
7	เปรียบเทียบอายุของหัวหน้าครอบครัว	57
8	เปรียบเทียบจำนวนสมาชิกในครอบครัว	59
9	เปรียบเทียบอาชีพหัวหน้าครอบครัว	62
10	เปรียบเทียบวุฒิการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว	64
11	เปรียบเทียบเงินรายได้ครอบครัว	67
12	เปรียบเทียบการมีและไม่มีสำเนาทะเบียนบ้าน	69
13	เปรียบเทียบกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่อาคารบ้านเรือนผู้มีรายได้น้อยตั้งอยู่	72
14	เปรียบเทียบกรรมสิทธิ์ในอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัย	74
15	เปรียบเทียบลักษณะของอาคารบ้านเรือน	77
16	เปรียบเทียบราคาเช่าบ้าน	79
17	เปรียบเทียบประเภทของแรงจูงใจที่มีส่วนให้ผู้มีรายได้น้อยในชุมชน เมืองทั้งสาม คัดสินใจตั้งถิ่นฐานในบริเวณแหล่งชุมชนนั้น	84
18	เปรียบเทียบการมีและไม่มีน้ำประปาใช้ของตนเอง	86

กราฟ

หน้า

19	เปรียบเทียบการมีและไม่มีไฟฟ้าใช้ของตนเอง	88
20	เปรียบเทียบการมีและไม่มีที่ระบายน้ำใช้แล้วออกจากที่อยู่อาศัย	90
21	เปรียบเทียบการมีและไม่มี การเก็บขยะมูลฝอย	92

บทนำ

ขณะที่ประเทศไทยกำลังมุ่งพัฒนาทางอุตสาหกรรมมากยิ่งขึ้น ภาคตะวันออกกลายเป็นพื้นที่เป้าหมายของการพัฒนาทางอุตสาหกรรมอย่างขนานใหญ่ โครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออกเป็นโครงการหลักในขณะนี้ ภาคตะวันออกซึ่งมีพื้นที่ประมาณ 37,328 ตารางกิโลเมตร หรือเพียงร้อยละ 7.26 ของพื้นที่ของประเทศไทย และมีความสำคัญและโดดเด่นอยู่หลายประการด้วยกันคือ

การเกษตรกรรมในภาคนี้แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงไปจาก การเกษตรเพื่อยังชีพ แบบการทำนาข้าวมาเป็นการเกษตรเพื่อการค้า คือการทำไร่ทำสวนเพื่อหวังผลกำไรมากยิ่งขึ้น ทำให้พื้นที่ของภาคนี้เชื่อมโยงระหว่างทะเล มหาสมุทรและทวีปแผ่นดินภายใน อันส่งผลให้เกิดโอกาสในการเก็บเกี่ยวทรัพยากรทั้งจากทะเล มหาสมุทรและจากผืนแผ่นดิน

การมีพื้นที่เชื่อมโยงกับพื้นที่ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง และกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นศูนย์กลางที่เจริญและคึกคักที่สุดของประเทศ ทำให้มีความเป็นไปได้ที่ภาคตะวันออกจะรองรับการกระจายความเจริญต่าง ๆ ออกจากกรุงเทพมหานครและพื้นที่ใกล้เคียงได้อย่างต่อเนื่องและเหมาะสม

ภาคตะวันออกเป็นพื้นที่เชื่อมโยงระหว่างอ่าวไทยกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทำให้ภาคตะวันออกสามารถเป็นประตูทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศให้แก่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เป็นอย่างดี

การมีชายฝั่งทะเลยาวตั้งแต่จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด ทำให้มีสภาพชายฝั่งทะเลบางแห่งที่เหมาะสมในการสร้างท่าเรือ จึงมีท่าเรือเกิดขึ้นแล้วคือ ท่าเรือสัตหีบ และท่าเรือที่กำลังอยู่ในระหว่างก่อสร้างคือ ท่าเรื่อน้ำลึกแหลมฉบังและมาบตาพุด ทำให้การติดต่อค้าขายเชื่อมโยงกับโลกภายนอกได้สะดวก และส่งเสริมอย่างยิ่งต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมส่งออกและนำเข้า ที่จะเกิดขึ้นในภาคนี้

ความสำคัญและลักษณะเด่นดังกล่าวอย่างมาทำให้ภาคตะวันออกเฉียงใต้ได้รับความสนใจอย่างยิ่งจากรัฐบาล โดยที่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่หก (2530 - 2534) ให้ความสำคัญพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงใต้ โดยเน้นการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีเป้าหมายครอบคลุมพื้นที่ 3 จังหวัดคือ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ซึ่งโครงการดังกล่าวยอมส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นในหลาย ๆ ด้านสำหรับภาคนี้

ภาคตะวันออกเฉียงใต้มีชุมชนเมืองสำคัญประจำภาคนี้อยู่หลายชุมชนเมืองด้วยกันคือ ชุมชนเมืองชลบุรี พัทยา ฉะเชิงเทรา ระยอง และจันทบุรี เป็นต้น ความเป็นเมืองในภาคนี้เพิ่มขยายมากขึ้น โดยที่มีจำนวนประชากรเมืองในภาคนี้เพิ่มสูงขึ้นชัดเจนถึง เช่น ในปี พ.ศ. 2503 มีประชากรเมืองอยู่ร้อยละ 14.34 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 22.17 เมื่อปี พ.ศ. 2513 และเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 28.26 เมื่อปี พ.ศ. 2523 (ผังเมืองรวมเมืองจันทบุรี สำนักผังเมืองกระทรวงมหาดไทย หน้า 15) สำหรับทางคำนวณขนาดของเมืองในภาคนี้เมื่อเรียงลำดับแล้วพบว่า มีขนาดแตกต่างกันดังนี้

อันดับที่	ชื่อชุมชนเมือง	ขนาดของชุมชนเมือง (จำนวนประชากร พ.ศ. 2530)
1	พัทยา	48,151
2	ชลบุรี	46,080
3	ระยอง	43,165
4	ฉะเชิงเทรา	39,508
5	จันทบุรี	38,628
6	ศรีราชา	22,398
7	ปราจีนบุรี	21,895
8	นครนายก	16,323
9	ทราด	13,184

ที่มา : งานวิจัยและประเมินผล กองราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

มีข้อสังเกตว่าชุมชนเมืองในภาคนี้มีขนาดใกล้เคียงกันมาก ซึ่งได้แสดงถึงการพัฒนาชุมชนเมืองให้มีการเจริญเติบโตขึ้นพร้อม ๆ กัน โดยไม่มีเมืองใดเมืองหนึ่งเจริญเติบโตกว่าเมืองอื่น ๆ อย่างชัดเจน และกล่าวได้ว่าเป็นภาคที่มีการพัฒนาชุมชนเมืองต่าง ๆ อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม ถ้าจะมองย้อนกลับไปดูการขยายตัวของชุมชนเมืองในอดีตที่ผ่านมาแล้ว เราจะพบการขยายตัวของชุมชนเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในระยะเวลาระหว่างปี 2521 - 2530 แสดงให้เห็นดังนี้

ชื่อชุมชนเมือง	ขนาดของชุมชนเมือง		อัตราขยายตัว (ร้อยละ)
	ปี พ.ศ. 2521	ปี พ.ศ. 2530	
พัทธยา	31,777(2522)	48,151	51.52
ระยอง	27,060	43,165	59.51
จันทบุรี	28,099	38,628	37.47
ฉะเชิงเทรา	36,400	39,508	8.53
ตราด	11,709	13,184	12.59
ปราจีนบุรี	19,780	21,895	10.60
นครนายก	9,368	16,232	74.33
ชลบุรี	49,748	46,080	-7.96

ที่มาข้อมูลประชากรสองคาบเวลาจาก : งานวิจัยและประเมินผล กองราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

จากข้อมูลดังกล่าวนอกจากชุมชนเมืองนครนายกแล้ว จะพบว่าชุมชนเมืองระยอง พัทธยา และจันทบุรี เป็นชุมชนเมืองเพียงสามแห่งในภาคตะวันออกที่มีอัตราการขยายตัวสูงกว่า ชุมชนเมืองอื่น ๆ อย่างชัดเจน ซึ่งชุมชนเมืองทั้งสามนี้ต่างก็มีพื้นฐานของการพัฒนาแตกต่างกัน ดังนี้

ชุมชนเมืองจันทบุรี เป็นชุมชนเมืองศูนย์กลางผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งทำหน้าที่รวบรวมและกระจายผลผลิตทางการเกษตร ที่ผลิตได้จากบริเวณทุ่งเกษตรกรรมโดยรอบตัวเมือง อันเป็นระบบการเกษตรเพื่อการค้า เช่นการทำสวนผลไม้ประเภทเงาะ ทุเรียน มังคุด และส้ม เป็นต้น การเป็นชุมชนศูนย์กลางที่รายล้อมด้วยทุ่งเกษตรกรรมเพื่อการค้า ทำให้ชุมชนเมืองจันทบุรีมีการขยายตัวมากขึ้นทั้งด้าน การเงินการธนาคาร เครื่องทุนแรงและเทคนิคทางการเกษตร ระบบการควบคุมผลผลิตทางการเกษตร สินค้าเครื่องใช้สอยในภาคดำรงชีวิต ตลอดจนการบริการทางการศึกษา สาธารณสุข และการบริหารงานราชการ นอกจากนี้ ขณะนี้ชุมชนเมืองจันทบุรียังเป็นศูนย์กลางอัญมณีที่สำคัญ เนื่องจากพื้นที่จังหวัดจันทบุรีมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรแร่ธาตุประเภทอัญมณี เช่น พลอย ทำให้ชุมชนเมืองจันทบุรีมีหน้าที่เพิ่มขึ้นอีกประการหนึ่งคือ เป็นศูนย์กลางเจียรนัยและจำหน่ายอัญมณี ซึ่งทำให้เกิดระบบการค้าขายอัญมณี ตลอดจนโรงงานเจียรนัยอัญมณีขึ้นจำนวนมาก ทั้งนี้จึงพอจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า ชุมชนเมืองจันทบุรีเจริญเติบโตรวดเร็วขึ้นมีพื้นฐานมาจาก การเป็นศูนย์กลางผลผลิตทางการเกษตรและอัญมณี

ชุมชนเมืองระยอง พื้นที่ทุ่งเกษตรกรรมโดยรอบชุมชนเมืองระยองเป็นการเกษตรเพื่อการค้า เช่นการทำไร่มันสำปะหลัง อ้อย และสับปะรด การทำสวนยางพารา สวนผลไม้ประเภททุเรียนและเงาะ การเกษตรกรรมเหล่านี้มีส่วนสนับสนุนให้ชุมชนเมืองระยองกลายเป็นศูนย์กลางทางการควบคุมผลผลิตทางการเกษตร นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์กลางที่ให้บริการทางการเงินการธนาคาร เครื่องจักรเครื่องทุนแรงทางการเกษตร เทคนิคทางการเกษตร สินค้าเครื่องใช้สอยตลอดจนบริการการศึกษา สาธารณสุข และการบริหารปกครองแก่ชุมชนการ

เกษตรที่อยู่โดยรอบ ในขณะที่เขตก้อนหินเมืองระยองยังมีทำเลที่คงคิควายฝั่งทะเล ซึ่งทำให้สามารถเข้าถึงแหล่งทรัพยากรทางทะเลได้สะดวก ผลผลิตจากกิจกรรมนี้ได้รับการรวบรวมและแปรรูปโดยอุตสาหกรรมกรมการประมง ในเขตก้อนหินเมืองระยอง มีโรงงานอุตสาหกรรมกรมการประมง เกิดขึ้นมากมาย จนทำให้ชุมชนเมืองระยองเป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมกรมการประมง นอกจากนี้กรมการสำรวจทำ เรือน้ำลึกมาพบศพและกรมพัฒนาอุตสาหกรรมในเขตก้อนหินทุก กรมโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาชุมชนเมืองระยอง ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่หก พ.ศ. 2530 - 2534 กำหนดให้เป็นศูนย์กลางบริการและฐานการศึกษาและวิจัยด้านเทคโนโลยี (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่หก พ.ศ. 2530 - 2534 หน้า 325) จึงพอสรุปได้ว่า กรมเป็นศูนย์กลางการผลิตทางการเกษตร ศูนย์กลางอุตสาหกรรมกรมการประมง และศูนย์กลางบริการและฐานการศึกษาและวิจัยด้านเทคโนโลยี ทำให้ชุมชนเมืองแห่งนี้เจริญเติบโตรวดเร็ว

ชุมชนเมืองพิทยา เมืองที่มีทำเลที่คงคิควายฝั่งทะเลรอบ ๆ ชาวพิทยา ปัจจุบันขยายกว้างลงไปทางใต้ครอบคลุมถึงหาดนาจอมเทียน ชุมชนเมืองแห่งนี้ก่อตัวจากสภาพความเหมาะสมของภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ ชายฝั่งทะเลที่มีหาดทรายสะอาด ชาวพิทยาอันสวยงาม น้ำทะเลสะอาด ลมทะเลที่สะอาดและสดชื่น ห้างน้ำชายฝั่งไม่ลึกมาก เหมาะที่จะเป็นสถานที่ตากอากาศและท่องเที่ยว กรมขยายตัวของชุมชนแห่งนี้ประกอบด้วยกิจกรรมที่เน้นทางด้านกรท่องเที่ยวและการตากอากาศ จนกลายเป็นชุมชนเมืองท่องเที่ยวและตากอากาศที่มีชื่อเสียงทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และเมื่อมีการขยายตัวของกรท่องเที่ยวที่มุ่งมาสู่พิทยามากขึ้น กรมขยายตัวของชุมชนเมืองแห่งนี้ก็ยิ่งมีมากขึ้น นอกจากนั้นในขณะนี้ ชุมชนเมืองพิทยาอยู่ในเป้าหมายของการพัฒนาจากรัฐมากขึ้น โดยที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่หก พ.ศ. 2530 - 2534 กำหนดเป้าหมายพัฒนาให้ชุมชนเมืองพิทยา เป็นศูนย์กลางทางธุรกิจการค้าและพาณิชย์ควบคู่กับการเป็นเมืองศูนย์กลางกรท่องเที่ยว (แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่หก พ.ศ. 2530 - 2534 หน้า 325) ดังนั้นชุมชนเมืองแห่งนี้ไม่เพียงแต่เป็นเมืองที่ขยายตัวเร็วในช่วง 10 ปีนี้ หากแต่ยังจะขยายตัวมากยิ่งขึ้นอีกในอนาคต

จากประสบการณ์ของการศึกษา เกี่ยวกับชุมชนเมืองที่เจริญเติบโตและขยายตัวอย่างรวดเร็ว นั้น จะมีปรากฏการณ์ที่เกิดควบคู่กับการขยายตัวอย่างรวดเร็วคือ การเพิ่มขยายจำนวน และปัญหาที่เกี่ยวกับที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยและชุมชนแออัด ไม่เคยมีเมืองใด ๆ ที่เจริญเติบโต รวดเร็ว สามารถรอดพ้นจากปัญหาในเรื่องนี้

สำหรับชุมชนเมืองจันทบุรี ระยอง และพัทยา เป็นชุมชนเมืองที่มีความสอดคล้องกันในด้านของการเป็นชุมชนเมืองที่มีอัตราการขยายตัวสูง เจริญเติบโตรวดเร็ว เหมือน ๆ กัน จึงน่าจะมีการเพิ่มขยายจำนวนและปัญหาที่เกี่ยวกับที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยและชุมชนแออัดเช่นเดียวกัน แต่ชุมชนเมืองทั้งสามมีพื้นฐานของการพัฒนาและเจริญเติบโตแตกต่างกัน จึงทำให้เกิดความสงสัย และปัญหาที่ว่า ชุมชนเมืองที่มีการเจริญเติบโตรวดเร็วเหมือนกัน แต่มาจากพื้นฐานต่างกัน จะมีความแตกต่างกันหรือไม่ในเรื่องของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย

จุดมุ่งหมายของการศึกษา

การศึกษานี้จะเปรียบเทียบในด้านการเข้าถึงหรือสอดคล้องของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองสามแห่งคือ ชุมชนเมืองจันทบุรี ระยอง และพัทยา ซึ่งจุดมุ่งหมายของการศึกษา เปรียบเทียบครั้งนี้จะเน้นในด้านต่อไปนี้

1. ทำเลที่ตั้งและรูปแบบการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย
2. การก่อตัว การขยายตัวและแนวโน้มของการขยายตัวของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย
3. ภูมิสำเนาเดิมของผู้มีรายได้น้อยก่อนที่จะมาอยู่อาศัยในชุมชนทั้งสาม และรูปแบบการอพยพ
4. สดกนภาพของครอบครัวของผู้มีรายได้น้อย
5. ลักษณะและสดกนภาพของอาคารบ้านเรือนของผู้มีรายได้น้อย
6. ประเภทของแรงจูงใจที่ชักนำให้ผู้มีรายได้น้อยตัดสินใจเข้าไปตั้งถิ่นฐานในตำแหน่ง

ที่ต่าง ๆ

7. ปัญหาที่เกิดขึ้นกับที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย
8. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนดำเนินงานเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย

ในชุมชนทั้งสาม ในอนาคตอาจมีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

ผลการศึกษาจะทำให้เราทราบถึงความแตกต่างหรือสอดคล้องกันของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยระหว่างชุมชนเมืองจันทบุรี ระยอง และพัทยาในด้านต่าง ๆ ตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทั้งในเชิงวิชาการและในด้านการพิจารณาแผนงาน ในรายละเอียดปลีกย่อย เพื่อพัฒนาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองดังกล่าว อันอาจจะแตกต่างกันในแต่ละชุมชนเมือง ได้ชัดเจนมากขึ้น

สมมติฐานของการศึกษา

1. ทำเลที่ตั้งและก รรกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม นั้นจะรายล้อมใกล้ชุกชุมบริเวณศูนย์กลางธุรกิจก รรหลักของ เมือง
2. ก รรเพิ่มขยายจำนวนของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในทั้งสามชุมชนเมือง นั้นจะมีมาก ในระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2525 - 2529
3. ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม นั้นจะมีมูลค่าเช่า เติมอยู่ในภาคตะวันออก มากกว่าภาคอื่น ๆ
4. ก รรมีทำเลที่ตั้งใกล้กับที่ทำงาน นั้นจะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่สุดต่อก รรตัดสินใจเลือกตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนั้น ๆ ของผู้มีรายได้น้อยในทั้งสามชุมชนเมือง
5. ชุมชนเมืองทั้งสาม นั้นจะมีปัญหาในค ้นความขาดแคลนและก รรกระจายไม่ทั่วถึงของบริก รรสาธาณูปโภคในระดั บไม่เท่ากัน

ขอบเขตของการศึกษา

1. พื้นที่ศึกษาในชุมชนเมืองจันทบุรี ระยอง และพัทยา ครอบคลุมพื้นที่เขตชุมชนที่มีก รรตั้งถิ่นฐานติดต่อเนื่อง โดยไม่มีทุ่ง เกษตรกรรมแทรก ซึ่ง เป็นพื้นที่ชุมชนอยู่ในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี ระยอง และเขตเมืองพัทยา
2. ผู้มีรายได้น้อย คือผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจน โดยพิจารณาตัดสินจากสภาพของอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเป็นเกณฑ์สำคัญ
3. ที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย พิจารณาจากสภาพอาคารบ้านเรือนที่มีสภาพทรุดโทรมก รรดังนี้
 - 3.1 อาคารเรือนแถวชั้นเดียว สร้างด้วยไม้หรือคอนกรีต มีห้องแบ่งออกเป็นห้องเล็ก ๆ จำนวนมาก แต่ละหน่วยที่แบ่งจะมีพื้นที่แคบ ๆ ไม่มีก รรแบ่งห้องภายในเป็นพื้นที่เฉพาะ เช่นห้องนั่งเล่น ห้องอาหาร หรือห้องนอน หรือ

3.2 อาคารที่เป็นงานชั้นเดียว บ้านเดี่ยว อาคารที่มีใต้ถุนหรือไม่มีใต้ถุน มีขนาดเล็ก ไม่มีการแบ่งห้องเพื่อคนที่ใช้สอยอื่น ๆ ชัดเจน (ยกเว้นห้องน้ำ)

3.3 ไม่มีบริเวณรอบบ้าน เป็นอาคารโคก ๆ

3.4 ไม่มีรั้วบ้าน

3.5 มีความหนาแน่นของอาคารบ้านเรือนในพื้นที่มาก บ้านแต่ละหลังตั้งใกล้ชิดกันมาก หลังคาบ้านเกือบชนกัน

3.6 ขาดความเหมาะสมทางสุขลักษณะ เช่น ขาดระบบระบายน้ำทิ้ง บางแห่งมีน้ำเซาะขัง ทำให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ยุงและแมลงต่าง ๆ ตลอดจนกลิ่นเหม็นของน้ำเสียที่ไม่มีทางระบาย อาคารไม่บริสุทธิ์ สะอาด สภาพผู้อยู่อาศัย

3.7 วัสดุที่ใช้ในการก่อสร้าง บางชิ้นเป็นเศษวัสดุหรือวัสดุราคาถูก ไม่มีความคงทน ชำรุดและเสียหายได้โดยง่าย

4. การศึกษาคณะนี้ครอบคลุมพื้นที่ที่มีการเกาะกลุ่มอย่างชัดเจนของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย จนเป็นย่านที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยอย่างชัดเจน ส่วนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยที่กระจายไม่เป็นกลุ่มแทรกอยู่เล็กน้อยในบริเวณอื่น ๆ นั้น ไม่อยู่ในขอบเขตการศึกษาคณะนี้

5. บริเวณที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยที่ทำการศึกษา มีทั้งบริเวณที่มีสภาพเป็นชุมชนแออัดและไม่เป็นชุมชนแออัด (อาคารเรือนแถวชั้นเดียว)

คำนิยามศัพท์

ชุมชนเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออก หมายถึง ชุมชนเมืองที่มีทำเลที่ตั้ง เรียงรายตามแนวชายฝั่งทะเลของภาคตะวันออก ซึ่งบางเมืองอาจตั้งติดชายฝั่งทะเลและบางเมืองตั้งห่างจากชายฝั่งระยะทางหนึ่ง

ชุมชนเมืองจันทบุรี หมายถึง ชุมชนที่มีความติดต่อเนื่องของการตั้งถิ่นฐาน เป็นชุมชนที่เป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดจันทบุรี ศาลจังหวัดจันทบุรี กองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดจันทบุรี และอยู่ในเขตเทศบาลเมืองจันทบุรี

ชุมชนเมืองระยอง หมายถึง ชุมชนที่มีความติดต่อเนื่องของการตั้งถิ่นฐาน เป็นที่ตั้งของศาลากลางจังหวัดระยอง ศาลจังหวัดระยอง กองกำกับการตำรวจภูธรระยอง และอยู่ในเขตเทศบาลเมืองระยอง

ชุมชนเมืองพัทยา หมายถึง ชุมชนเมืองที่อยู่ในเขตการบริหารของเมืองพัทยา ผู้มีรายได้น้อย หมายถึง ประชากรที่อาศัยอยู่ในอาคารบ้านเรือนที่มีคุณภาพต่ำ มีมาตรฐานในการดำเนินชีวิตต่ำ ขาดแคลนบริการสาธารณสุข อยู่กันอย่างแออัด หนาแน่นและคับแคบ อาคารบ้านเรือนบางหลังทำจากวัสดุราคาถูก และอาจทำจากเศษวัสดุ ขาดบริเวณยานและไม่มีรั้วบ้าน บางแห่งแวดล้อมด้วยสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม น้ำเน่าขังและมีกลิ่นเหม็น

รูปแบบการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย หมายถึง ความแตกต่างของลักษณะที่ตั้งของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยหลาย ๆ แห่ง บนพื้นที่ชุมชนเมืองทั้งสาม

สถาปัตยกรรมครอบครัว หมายถึง สถาปัตยกรรมทางานต่าง ๆ ภายในครอบครัวซึ่งประกอบด้วย อายุของหัวหน้าครอบครัว จำนวนสมาชิกในครอบครัว อาชีพของหัวหน้าครอบครัว พื้นฐานทางการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวและรายได้โดยประมาณของครอบครัวต่อเดือน

สถาปัตยกรรมอาคารบ้านเรือน หมายถึง สถาปัตยกรรมทางานต่าง ๆ ทั้งนี้ การมีทะเบียนบ้านหรือไม่ กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ตนตั้งอยู่ ลักษณะของบ้าน กรรมสิทธิ์การเป็นเจ้าของบ้าน ราคาเช่าบ้าน ราคาเช่าที่ดิน

แรงจูงใจ หมายถึง องค์ประกอบที่จูงใจทำให้ผู้มีรายได้น้อยตัดสินใจเข้าไปอาศัยอยู่ในพื้นที่นั้น ประเภทของแรงจูงใจประกอบด้วย โกลสีที่ว่างงาน ใ้รับการแนะนำจากญาติมิตร ที่ดินสาธารณะ บ้านเช่าราคาถูก ค่าเช่าที่ดินราคาถูก ที่ว่างเปล่าของทางราชการ

ชุมชนแออัด หมายถึง แหล่งชุมชนที่มีรายได้น้อยที่มีลักษณะทางกายภาพดังนี้

1. กลุ่มอาคารบ้านเรือนที่มากองกันติดกันมาก หลังคาบ้านแต่ละหลังเกือบจะชนกัน และมีความหนาแน่นของอาคารบ้านเรือนในพื้นที่มาก
2. บ้านแต่ละหลังไม่มีบริเวณลานและไม่มีรั้วบ้าน
3. อาคารบ้านเรือนมีขนาดเล็กและครอบคลุมพื้นที่แคบ ๆ
4. วัสดุที่ใช้ก่อสร้าง มีความคงทนน้อยและราคาตก ซ้ำรูดและเสื่อมใ้ได้ง่าย
5. มีความขาดแคลนบริการสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า การระบายน้ำ และการกำจัดขยะมูลฝอย

6. มีสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม ไม่เหมาะที่จะเป็นที่อยู่อาศัย มีน้ำเซาะขังท่วมพื้นที่ การทิ้งขยะมูลฝอยกระจายทั่วไป มีกลิ่นเหม็นจากน้ำและขยะมูลฝอย

7. มีความจำกัดทางด้านความสะดวกในการเข้าและออกจากพื้นที่ โดยมีถนนหรือเส้นทางเข้าออกเพียงสายเดียวหรือน้อยสาย

ภูมิลำเนาเดิม หมายถึง ดินที่อยู่เดิมซึ่งเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยสุดท้ายก่อนที่จะอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนเมืองที่ทำการศึกษา

1. ภูมิลำเนาเดิมในเขตจังหวัดเดียวกัน คือดินที่อยู่เดิมที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดที่ชุมชนเมืองนั้นตั้งอยู่ เช่น ชุมชนเมืองจันทบุรี ผู้มีภูมิลำเนาประเภทนี้จะมาจากพื้นที่ใด ๆ ในเขตจังหวัดจันทบุรีเท่านั้น

2. ภูมิลำเนาเดิม จังหวัดที่รายล้อมคือดินที่อยู่เดิมที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดที่มีตั้งรายล้อมจังหวัดที่ชุมชนเมืองนั้นตั้งอยู่ เช่น

ชุมชนเมืองจันทบุรี จังหวัดที่รายล้อมคือ ระยอง ตราด ปราจีนบุรี

ชุมชนเมืองระยอง จังหวัดที่รายล้อมคือ ชลบุรี ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี

จันทบุรี

- ชุมชนเมืองพิทยา จังหวัดราชบุรีคือ สมุทรปราการ ระยอง ฉะเชิงเทรา
3. ภูมิลำเนาเดิม จังหวัดที่อยู่ทางไกล คือถิ่นที่อยู่เดิมที่อยู่ในจังหวัดที่ทางไกลออกไป
จากจังหวัดที่ราชบุรีชุมชนเมืองที่ศึกษา
 4. ภูมิลำเนาเดิมจำแนกตามภาค คือถิ่นที่อยู่เดิมที่ถูกกำหนดว่าอยู่ในภาคใดภาคหนึ่ง
ภาคตะวันออก กลาง เหนือ ตะวันออกเฉียงเหนือและภาคใต้
 5. ภูมิลำเนาเดิมเป็นชุมชนเมืองและชนบท คือถิ่นที่อยู่เดิมที่เป็นเขตชุมชนแบบเมือง
หรือชนบท

ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ทำเลที่ตั้งและการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในเขตชุมชนเมือง

ทฤษฎีที่ถือเป็นอมตะเกี่ยวกับโครงสร้างของชุมชนเมืองทั้ง 3 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีทรงกลมวงแหวน (Concentric Zone Theory) ของ อี คัมป์ลีย์ เบอริเจสส์ (E.W. Burgess)
2. ทฤษฎีการจัดตัวเป็นแถบ (Sector Theory) ของโฮเมอร์ ฮอยท์ (Homer Hoyt)
3. ทฤษฎีหลายศูนย์กลาง (Multiple Nuclei Theory) ของเจินซี ดี แฮร์ริส (Chauncy D. Harris) และเอ็ดเวิร์ด แอล อุลแมน (Edward L. Ullman)

ทฤษฎีทั้งสามนี้กล่าวถึงทำเลที่ตั้งและการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยไว้ในลักษณะที่เหมือนกัน พอสรุปรวมได้ดังนี้

1. ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมในชุมชนเมือง ทำให้ประชากรในชุมชนเมืองแบ่งแยกกลุ่มสังคมตามฐานะทางเศรษฐกิจและรายได้ โดยแบ่งเป็นกลุ่มผู้มีรายได้น้อย ผู้มีรายได้ปานกลาง และผู้มีรายได้สูง (มั่งมี) การอพยพเคลื่อนย้ายจะมีมากภายในกลุ่มของผู้มีฐานะระดับเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ และการแยกกลุ่มสังคมนี้ผลให้เกิดการแยกพื้นที่ของที่ตั้งถิ่นฐานในเขตชุมชนเมืองด้วย ทำให้เกิดเป็นย่านของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย ย่านที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยปานกลาง และมั่งมี แยกจากกันอย่างชัดเจน

2. การกระจายของที่อยู่อาศัยโดยเฉพาะของผู้มีรายได้น้อยเกาะกลุ่มกันหนาแน่นกระจายตัวออกไปเป็นแถบหรือเป็นแนวทรงกลมวงแหวน รายล้อมหรือติดชิดอยู่กับศูนย์กลางธุรกิจการปกครองของเมือง ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยที่มั่งคั่งใกล้ศูนย์กลางเมืองมากที่สุด

การกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมือง โดยทั่วไปมีรูปแบบการกระจาย
ดังนี้

1. กระจายรายล้อมอยู่ห้อมรอบของศูนย์กลางธุรกิจการพาหลักของเมือง
2. แทรกอยู่คานหลังของอาคารพาณิชย์ โดยมีตรอกหรือทางเข้าออกแยก ๆ เป็น
ของทางเข้าออก
3. อยู่ในบริเวณที่อับ การคมนาคมคึกคักมีทางเข้า-ออกน้อย
4. บริเวณที่มีราคาค่าเช่าที่ดินและค่าเช่าบ้านถูก
5. บริเวณที่ว่างเปล่าของทางราชการ และที่ดินสาธารณะที่ยังไม่ได้ถูกใช้ประโยชน์
เช่น ล่าคลอง ธารน้ำ บึงลุ่ม และชายฝั่งทะเล เป็นต้น

มีผู้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทำเลที่ตั้งและการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยไว้ดังนี้
พิสนธิ์ คานไพบูลย์ ศึกษาการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในเขตเทศบาล
นครเชียงใหม่ พบว่า ปัจจุบันมีการกระจายตัวแบบเกาะกลุ่มอยู่ทางคานตะวันออกของแม่น้ำปิง
และมีรูปแบบที่ทั้งบริเวณที่ว่างเปล่าของหน่วยงานราชการ บริเวณที่มีราคาที่ดินประเมินในระดับ
ต่ำ บริเวณที่มีค่าเช่าบ้านและค่าเช่าที่ดินต่ำ และอยู่ใกล้ศูนย์กลางธุรกิจการพาหลักของเมือง
(พิสนธิ์ คานไพบูลย์ 2529 : 147)

การเคหะแห่งชาติ ศึกษาแหล่งเสื่อมโทรมในกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจุบันที่อยู่
อาศัยของผู้มีรายได้น้อยที่เป็นสลัม กระจายอยู่ทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งในย่านใจกลางเมือง
ซึ่งเป็นย่านแหล่งงาน และมีเส้นทางคมนาคมไปยังบริเวณต่าง ๆ ได้สะดวก (การเคหะแห่งชาติ
ม.ป.ป. : 5)

ประภักดิ์ นิยม ศึกษาชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร พบว่า ชุมชนแออัดในช่วง
แรก ๆ จะกระจายอยู่ตามที่ดินของรัฐ ซึ่งอยู่ใกล้เส้นทางคมนาคมคึกคักล่าคลองต่าง ๆ ใกล้แหล่ง
ที่มีการทำงาน (ประภักดิ์ นิยม 2527 : 102)

ชลิททากกร วิวัฒิน และอรุณี บุญประเสริฐ ศึกษาการกระจายของที่อยู่อาศัยของ
ผู้มีรายได้น้อยในกรุงเทพมหานคร พบว่า การกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยจะอยู่ใกล้
ใจกลางเมือง ใกล้ที่ทำงาน และมักจะอยู่ในซอยหรือตรอกหลังคักแถวที่เป็นร้านค้า ศูนย์การค้า
(ชลิททากกร วิวัฒิน และอรุณี บุญประเสริฐ 2518 : 14 -- 28)

แมกซ์เวล (Maxwell) ศึกษาเมืองในสหรัฐอเมริกา พบว่า ประชากรที่มีรายได้น้อย
และที่อยู่อาศัยคุณภาพต่ำ จะมีรูปแบบจากบริเวณเป็นแบบวงกลมอยู่รอบ ๆ ศูนย์กลางธุรกิจ
หลักของเมือง (Maxwell. 1972 : 1610-5)

ชอร์ท (Short) กล่าวถึงการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยว่าพื้นที่ที่มีความ
สะดวกในการเข้าถึงอยู่ในเขตสูง จะสามารถดึงดูดรัศมีได้ที่มีความต้องการสูงอื่น ๆ กิจกรรม
ต่าง ๆ มักจะรวมกันหนาแน่นในบริเวณศูนย์กลางธุรกิจหลัก และส่วนหนึ่งคือ ที่อยู่อาศัย
ของผู้อยู่อาศัยจะแทรกอยู่ในส่วนนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในเขตเมืองธนบุรี พบว่า มีรูปแบบของ
ที่ตั้งและการกระจายดังนี้

1. แหล่งที่พุ่มชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย 5 แห่ง กระจายรายล้อมและใกล้ติดกับ
พื้นที่ศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลัก
2. โครงสร้างภูมิประเทศที่ผู้มีรายได้น้อยนิยมตั้งถิ่นฐานมากที่สุดคือ ภูมิประเทศที่เป็น
ที่ราบ อยู่คนตะวันออกของชุมชนเมือง และมีจำนวนน้อยที่กระจายอยู่บนภูมิประเทศแบบชายฝั่ง
ทะเลกินเลน (เขตน้ำล้น)
3. การกระจายความหนาแน่นของที่ดิน ผู้มีรายได้น้อยตั้งถิ่นฐานบนที่ดินของครองของเอกชน
มากที่สุด รองลงมากระจายอยู่บนที่ดินสาธารณะ ซึ่งมีจำนวนไม่มากนัก
4. ความสะดวกในการเดินทางเข้า-ออก พื้นที่ที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยมีทางเข้าออก
เพียงสายเดียวเป็นส่วนใหญ่ การเข้าออกต้องใช้เส้นทางเดียวกันมากที่สุดในแต่ละที่ตั้ง เกือบทุกแห่ง
(สมชาย เคะพรหมพันธุ์ 2531 : 71)

2. การก่อกำเนิดและการขยายตัวของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย

การก่อกำเนิดของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในระยะแรก ๆ มักเป็นของประชากรที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมในเขตชุมชนนั้น การขยายตัวในเวลาต่อมาจะสัมพันธ์กับการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนเมืองนั้น ซึ่งดึงดูดประชากรจากภูมิภาคอื่นให้อพยพมาตั้งถิ่นฐานในชุมชนเมืองมากขึ้น

จากการศึกษาของ สมพงษ์ พักภัย พบว่า แหล่งเสื่อมโทรมซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในกรุงเทพมหานคร เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับแนวความคิดที่จะปรับปรุงพื้นที่หนึ่งในประเทศเป็นแบบอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นระยะกว่า 30 ปีล่วงมาแล้ว (สมพงษ์ พักภัย 2527 : 1)

สันติ พูลเกษร ศึกษาบริเวณที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยที่ชุมชนบางแค ในย่านของการก่อกำเนิดนี้ ระยะเวลาที่เข้ามาอยู่อาศัยในวง 1 - 5 ปี มีจำนวนมากที่สุดคือร้อยละ 76.10 นอกนั้นอยู่ในช่วง 6 - 8 ปี เป็นจำนวนร้อยละ 12.38 และที่อยู่มาแล้ว 10 ปีขึ้นไป ร้อยละ 9.52 (สันติ พูลเกษร 2523 : 43)

กฤตยา อาชวนิจกุล นกภรณ์ หะวานนท์ และศิริพร ปกป้อง ศึกษาชุมชนแออัดในกรุงเทพมหานคร 46 แห่ง พบว่า มีครัวเรือนที่เข้ามาตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยนานกว่า 10 ปี มีจำนวนมากที่สุด คือ ร้อยละ 43.3 อยู่ในวง 6 - 10 ปี มีร้อยละ 19.1 และอยู่ไม่ถึง 5 ปี มีร้อยละ 23.8 (กฤตยา อาชวนิจกุล นกภรณ์ หะวานนท์ และศิริพร ปกป้อง 2524 : 78)

พิสนธิ์ กานโพนาลัย ศึกษาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เข้ามาอยู่อาศัยในช่วงระยะเวลาไม่ถึง 10 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2519 - 2528) การก่อกำเนิดของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยกลุ่มแรก เริ่มมีก่อนปี พ.ศ. 2514 โดยมีจำนวนอยู่ 6 แห่ง ต่อมาได้มีการก่อกำเนิดและขยายตัวเพิ่มขึ้นในช่วงหลังปี พ.ศ. 2514 จนถึงปัจจุบันอีก 10 แห่ง (พิสนธิ์ กานโพนาลัย 2529 : 147)

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรี พบว่า ระยะของการก่อกำเนิดและการขยายตัว ทุกแหล่งชุมชนมีการก่อกำเนิดมาแล้วก่อนปี พ.ศ. 2510 การขยายตัวมี

มากขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 เป็นต้นมา และระยะที่มีภรรยาตายมากที่สุดคือ ช่วงปี พ.ศ. 2525 - 2530 แหล่งชุมชนที่มีภรรยาตายมากในช่วงเวลาดังกล่าวคือ เขตตำบลบางสวน โดยเฉพาะแหล่งชุมชนหลังโรงพยาบาลศรีบูรพา หลังมาศคามข้างกลางทหารและบ้านโศก พื้นที่ตัวชุมชนเมืองชลบุรีทางถนนตะวันออก เป็นพื้นที่ที่มีภรรยาเลือกเข้าไปตั้งถิ่นฐานของผู้มีรายได้น้อย เป็นจำนวนมากที่สุดในปัจจุบัน ซึ่งได้แก่พื้นที่ตำบลบางสวน (สมชาย เศรษฐมณีชัย 2531 : 70)

3. ภูมิลำเนาเดิมของผู้มีรายได้น้อย

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรี พบว่า

1. เปรียบเทียบภูมิลำเนาเดิมที่อยู่ในเขตจังหวัดชลบุรีกับจังหวัดอื่น ๆ พบว่า มีจำนวนใกล้เคียงกันมาก คือมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตจังหวัดชลบุรี จำนวนร้อยละ 46.03 และมีภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดอื่น ๆ จำนวนร้อยละ 51.97

2. เปรียบเทียบภูมิลำเนาเดิมที่อยู่ในจังหวัดอื่น ๆ โดยแยกเป็นภูมิลำเนาเดิมที่อยู่ในจังหวัดราชบุรี และจังหวัดที่อยู่ตรงไกลชลบุรี พบว่า มีจำนวนใกล้เคียงกันคือ ผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่จังหวัดราชบุรีมีจำนวนร้อยละ 43.04 ขณะที่ผู้มีรายได้น้อยอยู่ในจังหวัดที่ห่างไกลชลบุรีออกไป มีจำนวนร้อยละ 56.96

3. จำแนกภูมิลำเนาเดิมที่เป็นชุมชนเมืองและชนบท พบว่า ผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตชุมชนเมือง มีร้อยละ 56.66 และเป็นผู้มีรายได้น้อยในเขตกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 41.14 (สมชาย เศรษฐมณีชัย 2531 : 33 - 37)

4. สถานภาพทางครอบครัวของผู้มีรายได้น้อย

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรี พบว่า

1. สถานภาพทางอายุของหัวหน้าครอบครัว มีหัวหน้าครอบครัวที่มีอายุสูงกว่า 40 ปีขึ้นไปมากที่สุด คือมีจำนวนมากถึงร้อยละ 54.32 รองลงมาคือ อายุระหว่าง 26 - 30 ปี

มีจำนวนร้อยละ 16.05 อายุ 31 - 35 ปี มีจำนวนร้อยละ 14.19 อายุ 36 - 40 ปี มีจำนวนร้อยละ 12.35 และอายุ 20 - 25 ปี มีจำนวนน้อยที่สุด คือร้อยละ 3.09 เท่านั้น

2. สถานภาพทางครอบครัวของสมาชิกในครอบครัว ถ้าแบ่งกลุ่มของชนนาคครอบครัว ออกเป็น 3 กลุ่มคือ ครอบครัวขนาดเล็ก มีสมาชิกไม่เกิน 3 คน ครอบครัวขนาดกลางมีสมาชิก 4 - 5 คน และครอบครัวขนาดใหญ่มีสมาชิก 6 คนขึ้นไป พบว่ามีความแตกต่างกัน

ครอบครัวขนาดเล็ก มีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 28.40

ครอบครัวขนาดกลาง มีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 39.50

ครอบครัวขนาดใหญ่ มีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 32.10

3. สถานภาพทางภรรยาหรือของหัวหน้าครอบครัว อาชีพรับจ้างมีจำนวนมากที่สุดคือ ร้อยละ 69.23 รองลงมาคือ ทหารชาย มีจำนวนร้อยละ 20.48 ส่วนอาชีพที่มีจำนวนน้อยคือ อาชีพรับราชการ อื่น ๆ และบริกร ซึ่งมีจำนวนร้อยละ 4.48, 3.2 และ 2.56 ตามลำดับ

4. รายได้โดยประมาณของครอบครัวต่อเดือน ส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่าเดือนละ 2,500 บาท ซึ่งมีมากถึงร้อยละ 66.50 ผู้มีรายได้ 2,500 - 3,500 บาท มีจำนวนร้อยละ 19.30 ผู้มีรายได้ 3,500 - 4,500 บาท มีจำนวนร้อยละ 9.3 และผู้มีรายได้มากกว่า 4,500 บาทขึ้นไป มีเพียงจำนวนร้อยละ 4.96 เท่านั้น

5. สถานภาพทางการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว มีผู้ที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 มากที่สุดคือร้อยละ 63.92 รองลงมาคือ การศึกษาระดับมัธยมต้นและประถมศึกษาปีที่ 7 ซึ่งมีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 12 และ 10.80 ตามลำดับ ส่วนระดับที่สูงกว่ามัธยมปลายขึ้นไปถึงชั้นปริญญาตรีนั้น มีจำนวนลดลงอย่างชัดเจน และมีจำนวนหนึ่งที่ไม่ได้เรียนหนังสือคือมีร้อยละ 7.60 ในจำนวนนี้ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าครอบครัวที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไป

(สัมภาษณ์ เฉพาะพหุสมพันธ์ 2531 : 22 - 30)

5. สถานการณ์ทางด้านอาคารบ้านเรือน

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรี พบว่า

1. กรณีบ้านเลขที่ 1 มีบ้านผู้มีรายได้น้อยมากถึงร้อยละ 95.06 มีบ้านเลขที่ของตนเอง และมีเพียงร้อยละ 4.94 เท่านั้นที่ยังไปบ้านเลขที่ แสดงว่าผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่ในชุมชนเมืองชลบุรี สามารถไปประโยชน์จากรับบ้านเลขที่และสำเนาทะเบียนบ้านเพื่อการขอรับบริการสาธารณสุขโลก การเข้ารับการศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลาน ตลอดจนการสมัครงานและการประกอบอาชีพอื่น ๆ
2. ลักษณะของครัวเรือนพักอาศัย บ้านไม้ชั้นเดียวในเขตใต้ถุนมีจำนวนมากที่สุด โดยมีร้อยละ 36.42 รองลงมาคือเรือนแถวชั้นเดียว (ตึกและไม้) มีจำนวนร้อยละ 29.01 และบ้านไม้ชั้นเดียวยกใต้ถุนมีจำนวนร้อยละ 22.22 บ้านไม้สองชั้นมีอยู่ร้อยละ 11.11 และลักษณะอื่น ๆ จำนวนเพียงร้อยละ 1.24
3. ทิศของกร เป็นกรรมสิทธิ์ในบ้านที่อยู่อาศัย เป็นกรรมสิทธิ์ในกรเข้าไม่อยู่อาศัยโดยกรเรา มีจำนวนมากถึงร้อยละ 63 รองลงมาคือกรเราที่กินแล้วสร้างบ้านของตนเอง มีจำนวนร้อยละ 24.70 กับกรสร้างบ้านของตนเองบนที่ดินสาธารณะ จำนวนร้อยละ 6.80 และจำนวนน้อยที่สุดคือร้อยละ 5.50 เป็นกรรมสิทธิ์โดยห้างบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง
4. อัตรากาเช่าบ้าน ราคัปรากาเช่าบ้านแพงมากที่สุดคือ เดือนละ 400 – 500 บาท ก้อมีมากถึงร้อยละ 43 รองลงมาคือ 300 – 400 บาท มีจำนวนร้อยละ 29 ส่วนกาเช่าเดือนละ 500 – 600 บาท มีจำนวนร้อยละ 16 กาเช่าค่าที่สุดคือเดือนละ 100 – 300 บาท มีอยู่ร้อยละ 6 เท่านั้น และสูงที่สุดคือเดือนละ 600 บาทขึ้นไปมีอยู่เพียงร้อยละ 6 เช่นกัน
5. อัตรากาเช่าที่ดินเพื่อสร้าง เป็นที่อยู่อาศัย อัตรากาเดือนละ 1 – 200 บาท มีจำนวนมากที่สุดคือ ร้อยละ 79.00 รองลงมาคือ กาเช่าเดือนละ 200 – 300 บาท มีจำนวนร้อยละ 14.00 และอัตรากาเช่าเดือนละ 300 – 400 บาท มีจำนวนร้อยละ 7.00

6. ขนาดพื้นที่ที่วิศวกรครอบคลุม ขนาดกว้างระหว่าง 11 – 15 ตารางวา มีจำนวนมากที่สุดคือ มีร้อยละ 25.50 รองลงมาคือขนาด 16 – 20 ตารางวา มีจำนวนร้อยละ 26.60 ส่วนขนาด 5 – 10 ตารางวา มีร้อยละ 23.40 และขนาดกว้างกว่า 20 ตารางวาขึ้นไป มีจำนวนร้อยละ 21.50

6. แรงจูงใจที่ทำให้ผู้มีรายได้น้อยรักถิ่นใจเขามาอาศัยอยู่ในบริเวณนั้น

การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะเลือกถิ่นฐานอยู่ในตำแหน่งใดนั้น มีองค์ประกอบซึ่งทำให้การระดมทุน การวิจัย รวมทั้งมีเหตุผลมากขึ้น องค์ประกอบซึ่งได้แก่แรงจูงใจนั้น การที่ถิ่นฐานในชุมชนเมืองจะกล่าวถึงถึงเหตุผลประเภทด้วยกันคือ

1. บริเวณนั้นเหมาะสมเพราะเป็นที่ว่างเปล่าของทางราชการ ยังไม่มีคนมาใช้ประโยชน์อย่างชัดเจนแต่อย่างใด
2. การชักชวนและแนะนำจากญาติมิตรญาติ
3. ราคาค่าเช่าบ้านหรือค่าเช่าที่ดินอยู่ในระดับต่ำ ราคาถูก
4. บริเวณนั้นมีระยะทางไม่ห่างไกลจากที่ทำงาน ทำให้สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปทำงาน และเข้าถึงแหล่งประกอบอาชีพได้สะดวกรวดเร็ว
5. ความสะดวกในการเดินทาง เนื่องจากใกล้ระบบการขนส่งสาธารณะหลายสาย
6. ที่ดินสาธารณะ เช่น ลาดคลอง ริมฝั่งทะเลหรือชายฝั่งทะเล ซึ่งเป็นที่ว่างเปล่า พืชพันธุ์ ความเป็นชุมชน ทัศนียภาพและสำคัญความสำคัญของแรงจูงใจของผู้มีรายได้น้อยในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า แรงจูงใจที่มีผลอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจเลือกถิ่นนั้น ๆ เป็นที่ตั้งถิ่นฐาน เรียงลำดับของความสำคัญได้ดังนี้
 1. ถิ่นนั้นเป็นที่ว่างเปล่าของหน่วยงานราชการ
 2. ได้รับการแนะนำและชักชวนจากญาติมิตร

3. พื้นที่นอกลู่ไหลแห่งงาน

4. ราคาเช่าบ้านและค่าเช่าที่ดินถูก (นิพนธ์ คุงไพบูลย์ 2529 : 105)

ซึ่งนี้ วายดี กล่าวถึงก ารพิจารณาถึงของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย ดังนี้ ที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย ปกติจะขึ้นอยู่กับค่าใช้จ่ายในการเดินทางไม่ทำงาน ค่าเดินทาง เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในรายจ่ายของครอบครัวที่มีรายได้น้อย บุคคลเหล่านี้มักจะทำที่อยู่อาศัยใกล้แหล่งงาน หรือแหล่งที่มีโอกาสหางานหาในเมืองที่อยู่ใกล้กับศูนย์กลางธุรกิจหลักของ เมือง (ซึ่งนี้ วายดี 2525 : 154)

ไวท์ (White) กล่าวถึง เหตุผลที่ผู้มีรายได้น้อยเลือกทำเลที่ตั้งของที่อยู่อาศัยว่า ที่อยู่อาศัยของผู้อยู่อาศัยรวมตัวกันอยู่ใกล้ ๆ บริเวณศูนย์กลางเมือง ก็เนื่องจากอยู่ใกล้แหล่งงาน (White. 1979 : 22)

ผู้อยู่อาศัยที่กระจัดกระจายที่อยู่นอกเมืองในชุมชนเมืองนครบุรี แขวง แรงจูงใจทำให้ผู้อยู่อาศัยได้น้อยตัดสินใจเช่าอาศัยอยู่ในบริเวณนั้น เมื่อลำดับความสำคัญ ซึ่งคิดจากจำนวนรอบละของแรงจูงใจประเภทต่าง ๆ แล้ว มีผลการศึกษาค้างนี้

1. ใ้รับบริการแนะนำจากญาติมิตร (ร้อยละ 26.16)
2. ใกล้ที่ทำงาน (ร้อยละ 24.32)
3. บ้านเช่าราคาถูก (ร้อยละ 19.64)
4. ค่าเช่าที่ดินราคาถูก (ร้อยละ 14.72)
5. ที่กินสะดวก (ร้อยละ 3.2)
6. อื่น ๆ (ร้อยละ 10.24)

(สมชาย เคะพะพรหมพันธุ์ 2531 : 57 และ 73)

7. ปัญหาที่เกิดขึ้นกับที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย

ถ้าจะประมวลปัญหาที่เกิดขึ้นกับที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยแล้วพอกล่าวได้ คือ

1. บริเวณที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยกับสลัมที่เป็นชุมชนแออัด (Slum) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่ได้ทราบว่ามีปัญหาของความแออัดและคนที่อยู่อาศัยเกิดขึ้นในชุมชนเมืองนั้นแล้ว
2. ปัญหาทางกลิ่นสิ่งแฉะลอม รอย ๆ และภายในอาคารบ้านเรือนมักมีน้ำแข็งปะปนกับสิ่งปฏิกูลต่าง ๆ ทำให้เกิดน้ำเน่า มีกลิ่นเหม็น กลายเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคและสัตว์พาหะนำเชื้อโรคร่างชนิด เบน ยุง และหนู เป็นต้น
3. การขาดแคลนบริการพื้นฐานสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ระบบระบายน้ำ และระบบการกำจัดขยะมูลฝอย เป็นต้น ซึ่งทำให้คุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัยน้อยลงไปกว่าผู้มีฐานะดีกว่าอย่างชัดเจน
4. ความหนาแน่นของอาคารบ้านเรือน ซึ่งอาคารบ้านเรือนส่วนใหญ่ทำจากไม้ ทำให้มีโอกาสน้ำเสียตกลงมา เกิดปัญหาอีกก็คือโดยง่าย และเมื่อเกิดไฟไหม้แล้วมักจะลุกลามรวดเร็วจากบ้านหนึ่ง ไปยังอีกบ้านหนึ่ง เพราะอาคารตั้งอยู่เกือบจะติดกันของบ้านแต่ละหลัง
5. การเดินทางเข้า-ออกยากขึ้นที่มีความสะดวกน้อยเนื่องจากมีช่องทางเข้า-ออกน้อย โดยมากมักมีตรอกหรือซอยแคบ ๆ เป็นช่องทางเข้าออกเพียงทางเดียว มีการศึกษาปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ในชุมชนเมืองบางเมืองดังพบว่า

พิสน์ดี กานไพบูลย์ ได้ศึกษาปัญหาที่เกิดขึ้นกับที่อยู่อาศัยของผู้อยู่อาศัยในเทศบาลนครเชียงใหม่ พบว่า ปัญหาที่พบบ่อยที่สุดคือ การขาดแคลนน้ำประปา ซึ่งมีร้อยละ 23.64 รองลงมาคือ ความแออัด ร้อยละ 21.62 การขาดทางระบายน้ำร้อยละ 20 ปัญหาทางเข้าออกน้อย มีจำนวนร้อยละ 18.18 และการขาดแคลนไฟฟ้า มีจำนวนร้อยละ 9.09 (พิสน์ดี กานไพบูลย์ 2529 : 126)

ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรี พบว่า

1. ปัญหาความขาดแคลนบริการพื้นฐานสาธารณูปโภค

น้ำประปา มีปัญหาความขาดแคลนและมีความไม่ทั่วถึงมากที่สุดคือ ผู้มีรายได้น้อยที่ไม่มีน้ำประปาใช้ภายในบ้านของตนเอง มีจำนวนถึงร้อยละ 64.81 และมีน้ำใช้ภายในครอบครัวเพียงร้อยละ 35.19 เท่านั้น

ไฟฟ้า เป็นสาธารณูปโภคที่แสดงถึงขายการบริการที่ทั่วถึงดีมาก ผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากถึง 90.74 มีไฟฟ้าใช้ (มีมาตรวัดไฟฟ้าของตนเอง) และมีผู้มีรายได้น้อยเพียงร้อยละ 9.26 เท่านั้นที่ไม่มีไฟฟ้าใช้

ท่อระบายน้ำ การระบายน้ำใช้แล้วจากครัวเรือนนั้นพบว่า ไม่มีท่อระบายน้ำออกจากอาคารและพื้นที่เป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 64.20 และมีจำนวนร้อยละ 35.80 ที่มีระบบระบายน้ำจากบ้านไปสู่ระบบระบายน้ำส่วนกลาง

การจัดขยะมูลฝอย มีระบบรถเก็บขยะและการกระจายถังขยะในตำแหน่งต่าง ๆ นั้น ปรากฏว่ามีความทั่วถึงมากถึงร้อยละ 74.07 และมีความไม่ทั่วถึงเพียงร้อยละ 25.93 เท่านั้น

2. สภาพที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะทางกายภาพเป็นชุมชนแออัด มีแหล่งชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยที่มีสภาพทางกายภาพพอที่จะกำหนดได้ว่าเป็นชุมชนแออัด ได้แก่ 2 แหล่งชุมชนตำบลบ้านสวน พื้นที่หลังโรงพยาบาลนครศรีบูรพา และข้างค่ายทหาร (สัมภาษณ์ เศรษฐพรหมพันธุ์ 2531 : 60 - 63)

8. แนวโน้มของการขยายตัวของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรี พบว่า เมื่อพิจารณาถึงสัดส่วนของปริมาณที่อยู่อาศัยที่เพิ่มขึ้น มีเพิ่มมากที่สุดที่แหล่งที่ตั้งชุมชนบ้านสวน หลังโรงพยาบาล

94717

805.56
๗๒๑๗
๘.๒

ศรีบูรพา ข้างคยทหาร และหลังมัสก โดยมีสัดส่วนคิดเป็นร้อยละของการเพิ่มเท่ากับ 34.4, 25.5 และ 15.9 ตามลำดับ ทั้งสามแหล่งที่ตั้งนี้แสดงถึงการมีจำนวนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยเพิ่มมากขึ้นตลอดระยะเวลาที่ทำการศึกษา (พ.ศ. 2510 - 2530) ส่วนแหล่งชุมชนที่เพิ่มขยายน้อยคือ แหล่งชุมชนบ้านโศก บางทราย และบางปลาร้อย ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.6, 8.9 และ 5.7 ตามลำดับ ทั้งนี้จากข้อมูลดังกล่าว แสดงว่าแนวโน้มการขยายตัวของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในอนาคต จึงน่าจะเพิ่มมากขึ้นในพื้นที่ตำบลบางสวนมากที่สุด คือ บริเวณด้านหลังโรงพยาบาลศรีบูรพา และบริเวณข้างคยทหาร โดยมีปัจจัยที่เหมาะสมดังนี้

1. สภาพพื้นที่เป็นภูมิประเทศแบบที่ราบ การตั้งอาคารบ้านเรือนสามารถทำได้โดยลงทุนไม่มากนัก สำหรับผู้มีรายได้น้อย
2. เป็นพื้นที่ซึ่งที่ดินส่วนใหญ่เป็นของเอกชน มีการให้เช่าที่ดินเพื่อการปลูกสร้างอาคารบ้านเรือนในราคาถูก เหมาะสมกับศักยภาพทางเศรษฐกิจของผู้มีรายได้น้อย
3. ขนาดพื้นที่และที่ว่างเปล่ายังมีเหลืออยู่มาก ทั้งนี้เนื่องจากเป็นชานเมืองกันตะวันออกที่ยังมีโครงข่ายเส้นทางคมนาคมคึกคักผ่านน้อย ขณะเดียวกันกับที่มีที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยเกาะกลุ่มเป็นย่านขนาดใหญ่อยู่แล้ว การขยายตัวต่อเนื่องออกมาไม่มีขีดจำกัดใด ๆ มาขวางกั้น
4. แหล่งที่ตั้งชุมชนในตำบลบางสวนนี้ ประกอบด้วยผู้มีรายได้น้อยที่มาจากต่างจังหวัดเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่ชุมชนเมืองชลบุรีที่ทวีความสำคัญมากขึ้นในภาคตะวันออก แรงดึงดูดของชุมชนเมืองชลบุรีซึ่งเกิดจากการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอันเป็นผลมาจาก การขยายตัวขององค์กรทางภาครัฐบาลและเอกชน จะทำให้เกิดการอพยพเข้าสู่ชุมชนเมืองชลบุรีมากยิ่งขึ้น ผู้ที่มาจากบางสวนอาจได้รับการแนะนำจากญาติมิตรในคันตง ๆ ซึ่งรวมถึงการเลือกที่ตั้งของที่อยู่อาศัยด้วย คอนเซ็ปต์แน่นอนว่าส่วนหนึ่งจะมุ่งเข้าสู่เขตบางสวน เพราะมีญาติมิตรที่อพยพมารุ่นก่อน ๆ อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ (สมชาย เคะพะพรหมพันธุ์ 2531 : 64 - 67)

วิธีดำเนินการศึกษา

1. แหล่งข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

- 1.1 บริเวณชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยที่เกาะกลุ่มชัดเจน ในเขตชุมชนเมือง
จันทบุรี ระยอง และพัทยา
- 1.2 รูปถ่ายทางอากาศเขตชุมชนเมืองจันทบุรี ระยอง และพัทยา รวม 3 คาบเวลา
คือ รูปถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2510, 2518 และ 2524 และการสำรวจเพิ่มเติมในปี 2531
- 1.3 หัวหน้าครอบครัวผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรี ระยอง และพัทยา
- 1.4 แบบสอบถามการเก็บข้อมูลภาคสนาม
- 1.5 แผนที่เขตเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4, 5 และ 6

2. การเก็บและรวบรวมข้อมูล

- 2.1 การเตรียมงานค้นเอกสาร ค้นการสำรวจเก็บข้อมูลทางเอกสาร แผนที่
รูปถ่ายทางอากาศ จัดทำแผนที่โครงร่างของแต่ละชุมชนเมือง
- 2.2 การเตรียมงานค้นพื้นที่และการกำหนดพื้นที่
 - 2.2.1 พิจารณากำหนดตำแหน่งจากรูปถ่ายทางอากาศ
 - 2.2.2 สำรวจภาคสนามตรวจสอบความถูกต้องจากรูปถ่ายทางอากาศ และ
สำรวจเพิ่มเติมในพื้นที่ชุมชนเมืองทั้งสาม ซึ่งสามารถกำหนดพื้นที่ที่จะศึกษาในแต่ละชุมชนเมือง
ได้ดังนี้

ชุมชนเมืองจันทบุรี มีที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยเกาะกลุ่มกันในตำบลลาด วัคใหม่
ท่าช้าง และบางกะจะ

ชุมชนเมืองระยอง มีที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยเกาะกลุ่มกันในตำบลปากน้ำ
เชิงเนิน และท่าประคูดุ

ชุมชนเมืองพัทยา มีที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยเกาะกลุ่มกันในตำบลนาเกลือ
และหนองปรือ

2.3 จัดทำแผนที่แสดงทำเลที่ตั้งและการกระจายของบริเวณที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย
ทั้งสามชุมชน

2.4 จัดทำแบบสอบถามเพื่อรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

2.5 การเก็บข้อมูลและกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างมีระบบ คือ ผู้มี
รายได้น้อยที่จะให้ข้อมูลคือบ้านที่ได้รับการนับ 3 โดยเริ่มนับ 1 กับบ้านแรกที่เข้าไปในพื้นที่
นับ 2 กับบ้านหลังที่ 2 และนับ 3 กับบ้านหลังที่ 3 ซึ่งหลังที่ 3 นี้เป็นบ้านเป้าหมายให้เป็น
ตัวอย่างของการเก็บข้อมูลตามแบบสอบถาม จากนั้นบ้านตัวอย่างของการสุ่มเก็บข้อมูลนี้คือ
บ้านที่ได้รับการนับอันดับที่ 3 เสมอ ซึ่งได้ข้อมูลจำนวน 152, 176 และ 165 คน
ชุมชนเมืองจันทบุรี ระยอง และพัทยาตามลำดับ.

3. การวิเคราะห์ทำกับข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 ทำแผนที่แสดงทำเลที่ตั้งและการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยเพื่อศึกษา
ลักษณะทำเลที่ตั้งและรูปแบบของการกระจาย

3.2 รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ วิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างชุมชนเมือง
ทั้งสามด้วยครอียดะ วิธีการกราฟ วิเคราะห์แนวโน้มโดยสมการแสดงความสัมพันธ์แบบ

Exponential

วิเคราะห์และผลกรวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบไปด้วยเนื้อหาสำคัญ ๆ ดังนี้

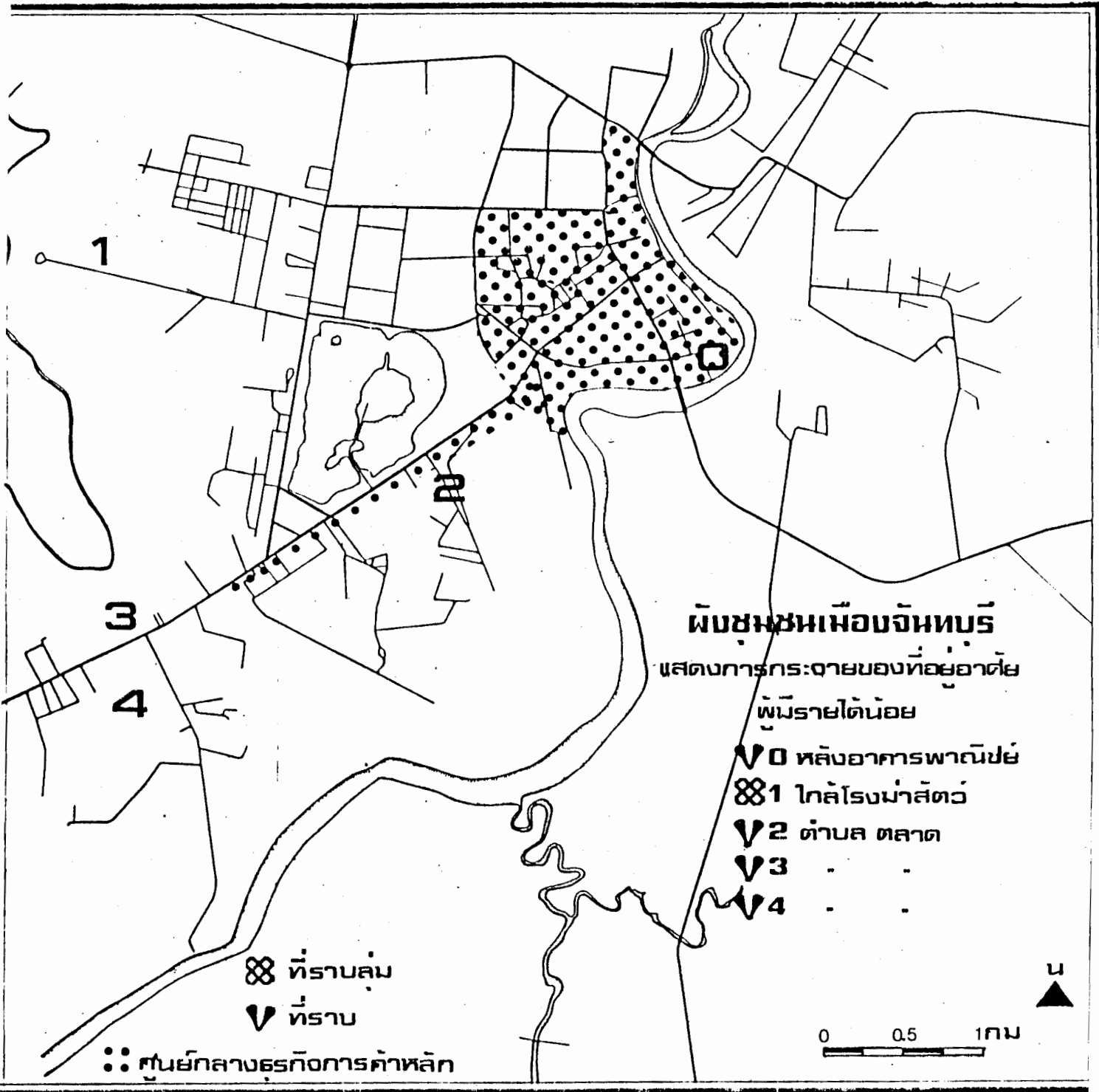
1. ทำเลที่ตั้งและรูปแบบการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย
2. การก่อตัว การขยายตัว และแนวโน้มของการขยายตัว
3. ภูมิสำเนา เคมีและรูปแบบของการอพยพเข้าชุมชนเมืองทั้งสาม
4. สถานภาพทางครอบครัวของผู้มีรายได้น้อย
5. ลักษณะและสถานภาพของอาคาร บ้าน เรือน
6. แรงจูงใจที่ชักนำให้ผู้มีรายได้น้อยตัดสินใจเข้าไปตั้งถิ่นฐานในแหล่งชุมชนนั้น ๆ
7. ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย

1. ทำเลที่ตั้งและรูปแบบการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย

ในการพิจารณาทำเลที่ตั้งและรูปแบบการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม จะมุ่งพิจารณาใน 4 ประการด้วยกันคือ

1.1 ทำเลที่ตั้งสัมพันธ์กับศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลัก

เมื่อใช้วิธีการทางแผนที่แสดงตำแหน่งที่ตั้งและการกระจายของแหล่งชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย ทั้งสามชุมชนเมือง โดยกำหนดบริเวณของศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลักของเมืองหรือศูนย์กลางเมือง (ดูจากแผนที่) จะพบลักษณะที่ตั้งและการกระจายจำแนกตามผังร่างต่อไปนี้

ผังชุมชนเมืองจันทบุรี

แสดงการกระจายของที่อยู่อาศัย

ผู้มีรายได้น้อย

V0 หลังอาคารพาณิชย์

⊗1 โถงโรงฆ่าสัตว์

V2 ตำบล ตลาด

V3 . .

V4 . .

⊗ ที่ราบลุ่ม

V ที่ราบ

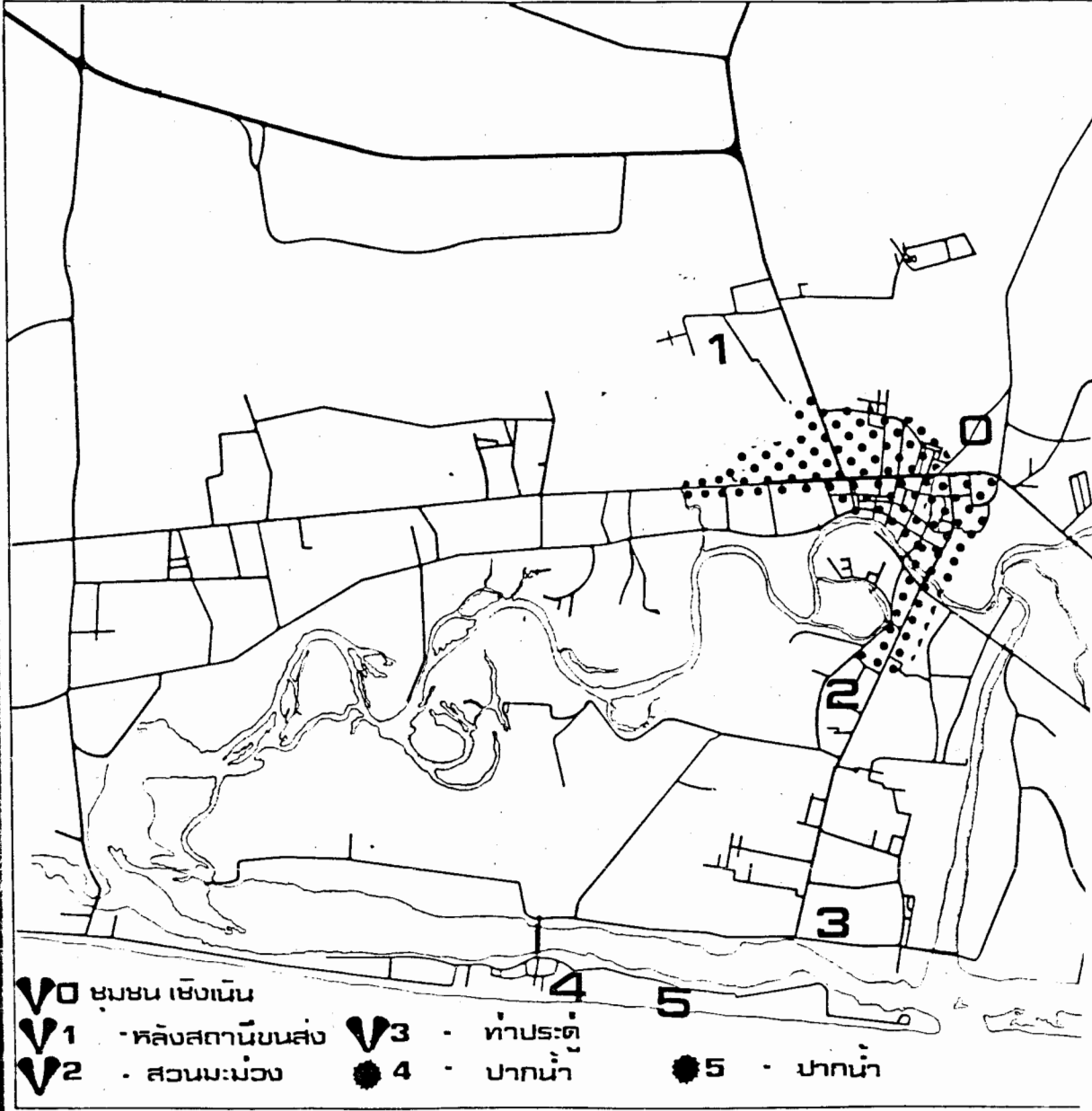
⋯⋯ ศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลัก

0 0.5 1กม

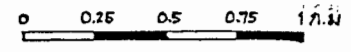
ผังชุมชนเมืองระยอง

แสดงการกระจายของ
ที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย

••• ศูนย์กลางธุรกิจ
การค้าหลัก

น   ที่ราบ
 ริมฝั่งทะเล

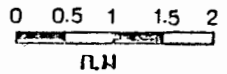
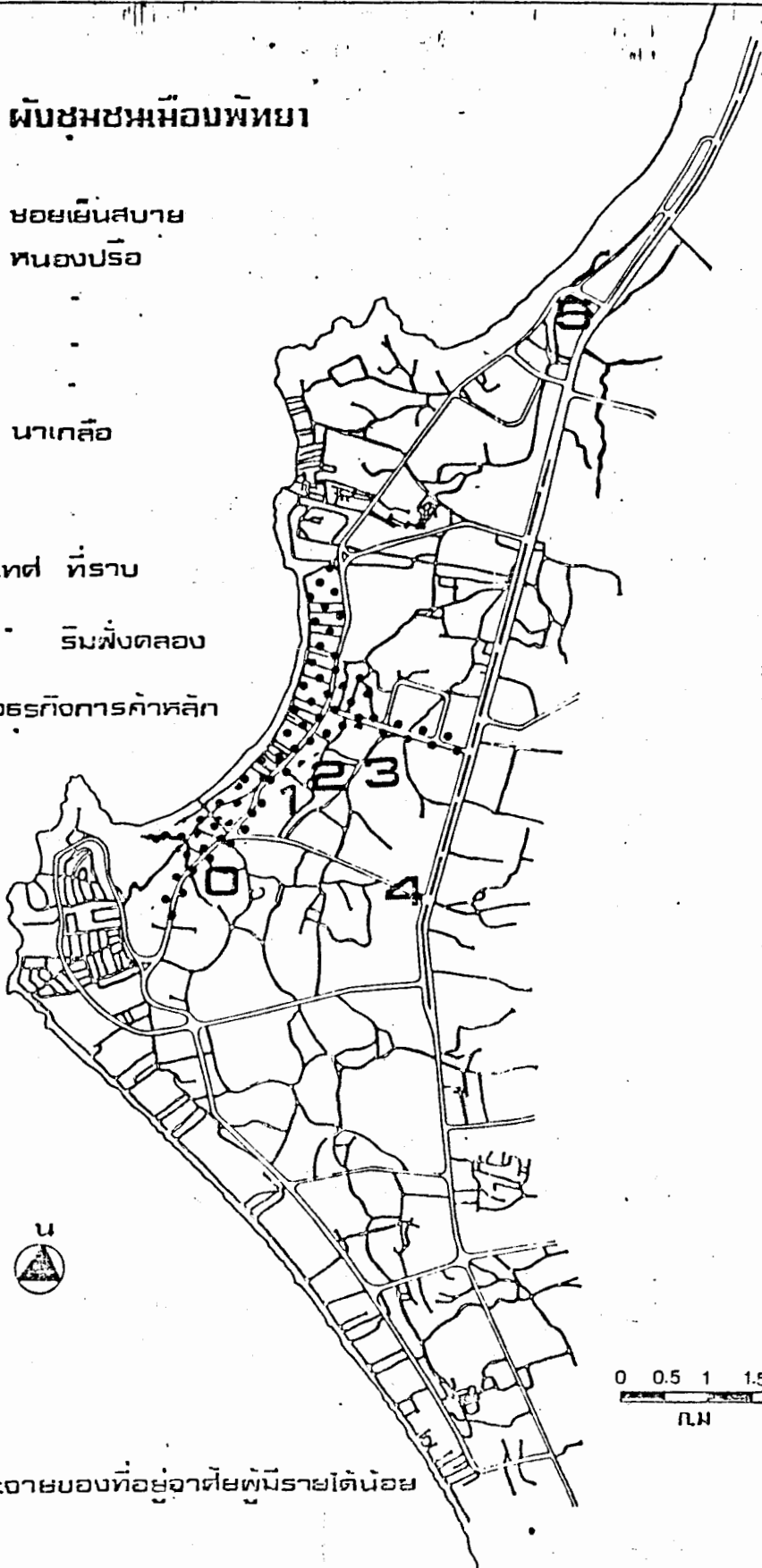

- 0 ชุมชน เขิงเนิน
- 1 - คลังสถานีขนส่ง
- 2 - สวนมะม่วง
- 3 - ท่าประตู่
- 4 - ปากน้ำ
- 5 - ปากน้ำ

พื้นที่ชนเหมือนพิทยา

- 0 ขมขม ขอยเย็นสบาย
- 1 - ทนองปรือ
- 2 - -
- 3 - -
- 4 - -
- 5 - นาเกลือ

- V ภูมิประเทศ ที่ราบ
- ริมฝั่งคลอง
- ⋮ ศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลัก

แสดงการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย

ตารางที่ 1 แสดงประเภทของทำเลที่ตั้งของชุมชนผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม

ประเภทของทำเลที่ตั้ง	ชุมชนเมืองจันทบุรี (5 แหล่งชุมชน)	ชุมชนเมืองระยอง (6 แหล่งชุมชน)	ชุมชนเมืองพัทยา (6 แหล่งชุมชน)
ตั้งแทรกอยู่ในศูนย์กลางธุรกิจ การค้าหลัก	1	-	-
ตั้งรายล้อมศูนย์กลางธุรกิจ การค้าหลัก	3	3	3
ตั้งห่างจากศูนย์กลางธุรกิจ การค้าหลัก	1	3	1

จากตารางที่ 1 ที่ตั้งชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม มีความสอดคล้องกันคือ มีแหล่งชุมชนมากกว่าครึ่งตั้งอยู่ใกล้ชานเมืองและสัมพันธ์กับที่ตั้งของศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลัก และมีจำนวนน้อยของแหล่งชุมชนที่มีที่ตั้งกระจายห่างจากศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลักของเมือง รูปแบบการกระจายดังกล่าวนี้เป็นผลมาจาก ชุมชนเมืองจันทบุรีและพัทยามีศูนย์กลางของแหล่งงานหลักเพียงแห่งเดียว คือบริเวณศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลัก ดังนั้นแหล่งชุมชนผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากจึงเลือกตั้งถิ่นฐานรายล้อมและใกล้กับแหล่งงานหลักของเมือง แต่ชุมชนเมืองระยองมีความแตกต่างกันบางคือ มี 3 แหล่งชุมชนที่กระจายห่างจากศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลัก รูปแบบการกระจายเช่นนี้เป็นผลมาจาก ชุมชนเมืองระยองมีแหล่งงานแห่งอื่นเกิดขึ้น

ในบริเวณปากแม่น้ำระยองและบริเวณชายฝั่งทะเล กิจกรรมการประมงและอุตสาหกรรมผลิตผลจาก การประมง กลายเป็นแหล่งงานอีกแห่งหนึ่งที่ดึงดูดให้ผู้มีรายได้น้อยเลือกตั้งถิ่นฐานกระจายเข้าไปใกล้ แสดงว่าการกระจายของแหล่งงานมีผลต่อการกระจายของแหล่งชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย ส่วนการที่มีแหล่งชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรีและพืษยาชุมชนเมืองละ 1 แหล่งกระจายห่างจากบริเวณศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลัก ก็เป็นเพราะแรงดึงดูดจากปัจจัยอื่นเช่น ที่ดินสาธารณะของชุมชนเมืองจันทบุรี และชุมชนเก่าแก่อื่นในเขตชุมชนเมืองพืษยา

1.2 ทำเลที่ตั้งกับสภาพภูมิประเทศ

บริเวณที่ชุมชนเมืองทั้งสามครอบคลุมอยู่นั้น มีสภาพภูมิประเทศแตกต่างกันหลายลักษณะ พอจำแนกได้ดังนี้ ชายฝั่งทะเล ที่ราบลุ่ม ที่ราบ ริมฝั่งคลองหรือแม่น้ำ และที่เป็นเนิน และเมื่อพิจารณาทำเลที่ตั้งของชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยแล้ว พบว่า มีประเภทของที่ตั้งบนภูมิประเทศต่าง ๆ กันดังนี้

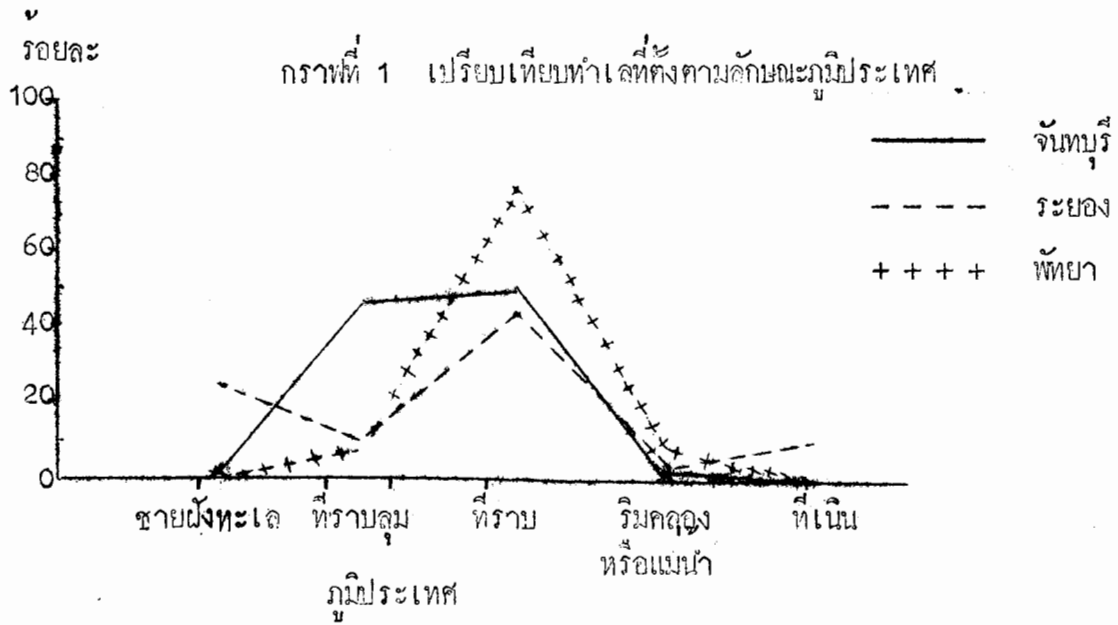
ตารางที่ 2 แสดงประเภทของทำเลที่ตั้งจำแนกตามลักษณะภูมิประเทศ

ประเภทของทำเลที่ตั้ง	จำนวน/ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พืษยา
ชายฝั่งทะเล	จำนวน	-	47	1
	ร้อยละ	-	26.70	0.61

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ประเภทของท่าเด็ท	จำนวน/ร้อยละ	ชุมชนเมือง จังหวัดบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
ที่รวม	จำนวน ร้อยละ	73 48.03	20 11.36	18 10.91
ที่รวม	จำนวน ร้อยละ	78 51.32	84 47.73	129 78.18
ริมฝั่งคลองหรือแม่น้ำ	จำนวน ร้อยละ	1 0.65	6 3.41	17 10.30
ที่เนิน	จำนวน ร้อยละ	- -	19 10.80	- -
	รวม	152	176	165

ข้อมูลจากตารางที่ 2 นำมาเขียนกราฟเพื่อเปรียบเทียบกันระหว่างสามชุมชนเมือง
ในขณะนี้

จากตารางที่ 2 และกราฟที่ 1 ภูมิประเทศที่ผู้มีรายได้น้อยเลือกเป็นทำเลที่ตั้งของการตั้งถิ่นฐานมากที่สุดทั้งสามชุมชนเมืองคือ ภูมิประเทศที่ราบ ซึ่งในชุมชนเมืองจันทบุรีมีผู้มีรายได้น้อยมากถึงร้อยละ 51.32 ชุมชนเมืองระยอง มีร้อยละ 47.73 และชุมชนเมืองพัทยา มีร้อยละ 78.18 ทั้งนี้เป็นเพราะภูมิประเทศที่ราบมีความสะดวกต่อการตั้งถิ่นฐานมากที่สุด ภูมิประเทศที่ผู้มีรายได้น้อยตั้งถิ่นฐานรองลงมา มีความแตกต่างกันไปบ้างคือ ชุมชนเมืองจันทบุรีและพัทยา ภูมิประเทศที่ราบลุ่มได้รับเลือกจากผู้มีรายได้น้อยเข้าไปตั้งถิ่นฐานคือมีจำนวนร้อยละ 48.03 และ 10.91 ตามลำดับ ความสอดคล้องในลักษณะนี้ของชุมชนทั้งสอง น่าจะมาจากภูมิประเทศที่ราบลุ่ม เป็นสภาพภูมิประเทศที่ต้องปรับปรุงและลงทุนมากเพื่อการตั้งถิ่นฐาน จึงทำให้ราคาที่ดินหรือค่าเช่าที่ดินต่ำกว่าบริเวณอื่น ๆ จึงเป็นบริเวณที่มักถูกปล่อยให้ว่างเปล่า หรือให้เช่าที่ดินในราคาถูก ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่เหมาะสมกับผู้มีรายได้น้อยจำนวนหนึ่งมุ่งเข้าไปตั้งถิ่นฐานในภูมิประเทศดังกล่าว แต่ชุมชนเมืองระยอง ภูมิประเทศที่ราบลุ่มกลับเป็นที่นิยมอันดับ 3 ของการเป็นที่ตั้งของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย โดยที่ผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากถึงร้อยละ 26.70 เลือกทำเลที่ตั้งถิ่นฐานบนภูมิประเทศแบบบริเวณชายฝั่งทะเล

ปรากฏการณ์เช่นนี้เป็นเพราะการมีแหล่งงานที่เป็นระบบการประมงและอุตสาหกรรมการประมง
ในบริเวณปากแม่น้ำและชายฝั่งทะเลนั่นเอง ที่เป็นปัจจัยคือผู้ที่มีรายได้น้อยจำนวนดังกล่าว
ภูมิประเทศริมคลองหรือแม่น้ำ มีผู้มีรายได้น้อยนิยมเข้าไปใช้เป็นที่ทำเลที่ตั้ง
ถิ่นฐานจำนวนน้อยทั้งสามชุมชนเมือง แต่ที่ชุมชนเมืองพิทยามีมากกว่าชุมชนเมืองอื่นเพราะที่
ชุมชนเกานาเกิดมีทำเลที่ตั้งสัมพันธ์กับทั้งชายฝั่งทะเลและริมฝั่งคลอง

สำหรับภูมิประเทศที่เป็นที่เนิน โดยปกติแล้วเป็นบริเวณที่มีฐานะมั่งคั่งนิยม
เลือกเข้าไปตั้งถิ่นฐาน แต่พบว่าที่เนินในเขตชุมชนเมืองระยอง มีผู้มีรายได้น้อยจำนวนหนึ่งคือ
ร้อยละ 10.80 เข้าไปตั้งถิ่นฐาน ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะว่า บริเวณที่เนินใกล้เคียงกับสถานีขนส่ง เป็น
ที่ตั้งของสถานีย่อยของการจ่ายไฟฟ้า และมีสายไฟฟ้าแรงสูงพาดผ่าน นอกจากนั้นก็ยังมีที่ดิน
สาธารณะอีกด้วย (โปรดพิจารณาจากแผนที่ 1, 2, 3)

1.3 ทำเลที่ตั้งกับกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

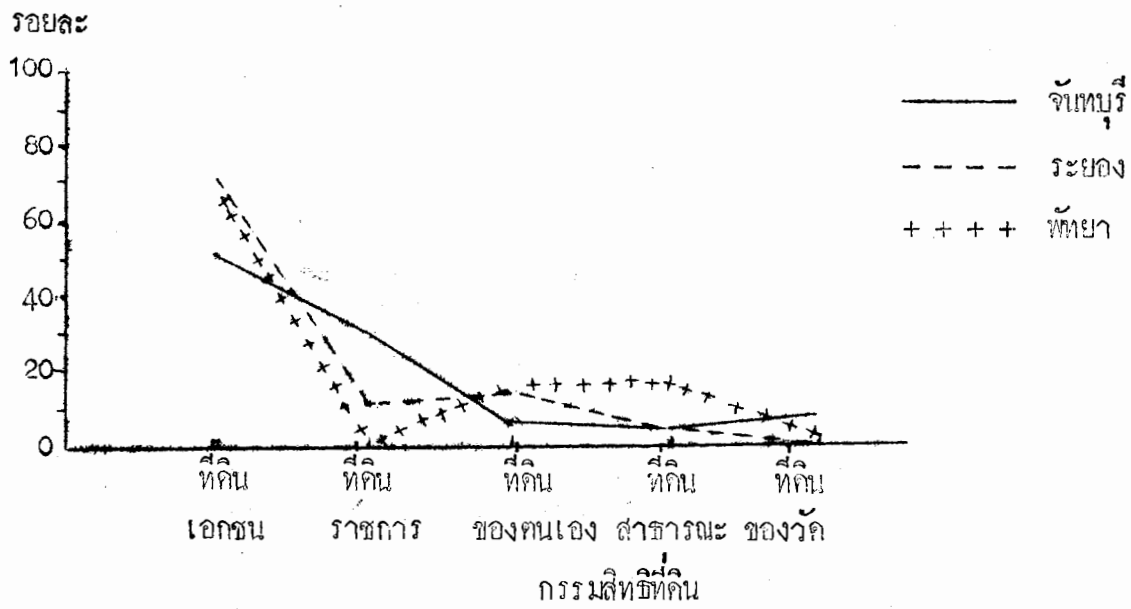
พื้นที่เขตชุมชนเมืองทั้งหมดตกอยู่ภายใต้การเป็นเจ้าของหรือเป็นกรรมสิทธิ์ของ
หลายองค์กรด้วยกัน ดังเช่น กรรมสิทธิ์ของเอกชน ทางราชการ วัด ที่ดินสาธารณะ
และอื่น ๆ ที่ตั้งของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยย่อมสัมพันธ์ถึง ระบบกรรมสิทธิ์ที่ดินจากการศึกษาทั้ง
สามชุมชนเมืองพบดังนี้

ตารางที่ 3 แสดงประเภทของทำเลที่ตั้งจำแนกตามกรรมสิทธิ์ที่ดิน

ประเภทของทำเลที่ตั้ง ตามกรรมสิทธิ์ที่ดิน	จำนวน/ ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
ที่ดินเอกชน	จำนวน ร้อยละ	79 51.97	126 71.59	115 69.70
ที่ดินราชการ	จำนวน ร้อยละ	44 28.95	18 10.23	- -
ที่ดินของตนเอง	จำนวน ร้อยละ	10 6.58	24 13.64	24 14.54
ที่ดินสาธารณะ	จำนวน ร้อยละ	7 4.61	8 4.54	25 15.15
ที่ดินของวัด	จำนวน ร้อยละ	12 7.89	- -	1 0.61
	รวม	152	176	165

จากข้อมูลตารางที่ 3 นำมาเขียนเป็นกราฟเพื่อเปรียบเทียบกันระหว่างสาม
ชุมชนเมืองได้ดังนี้

กราฟที่ 2 เปรียบเทียบทำเลที่ตั้งตามกรรมสิทธิ์ที่ดิน

จากตารางที่ 3 และกราฟที่ 2 พบว่า มีทั้งความสอดคล้องและความแตกต่าง ดังนี้

การมีทำเลที่ตั้งบนที่ดินของ เอกชน มีความสอดคล้องกันทั้งสามชุมชนเมือง โดยที่ชุมชนเมือง ระยองและพัทยามีจำนวนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยมากถึงร้อยละ 71.59 และ 69.70 ขณะที่จันทบุรีมีเพียงร้อยละ 51.97 การที่มีผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากกว่าครึ่งในทั้งสามชุมชนเมืองก็ขึ้นอยู่กับพื้นที่กรรมสิทธิ์ที่ดินของ เอกชน ย่อมบ่งบอกให้เห็นถึงบทบาทของ เอกชน เจ้าของที่ดินซึ่งจะมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคตกับชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่ขึ้นได้

การมีทำเลที่ตั้งบนพื้นที่สาธารณะ การตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สาธารณะถือได้ว่าเป็นการบุกรุกเพื่อตั้งถิ่นฐาน มีผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากในชุมชนเมืองทั้งสามที่บุกรุกเข้าไปตั้งอาคารพาณิชย์ในพื้นที่สาธารณะ ชุมชนเมืองพัทยามีจำนวนมากที่สุดคือ มีจำนวนร้อยละ 15.15 ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นบริเวณริมคลองและบริเวณคลองในเขตกาสลือ ในขณะที่ชุมชนเมืองจันทบุรีและระยองมีจำนวนน้อยใกล้เคียงกันคือ มีจำนวนร้อยละ 4.61 และ 4.54 ตามลำดับ จากการ

ศึกษาครั้งนี้เป็นที่น่าพึงพอใจที่พบว่าสัดส่วนของการเลือกทำเลที่ตั้ง เพื่อตั้งถิ่นฐานโดยกรมการที่ดิน สาธารณะนั้น มีสัดส่วนน้อยมากทั้งในสามชุมชนเมือง ซึ่งอาจเป็นผลมาจากกรมมีประสิทธิภาพสูง ของการควบคุมดูแลพื้นที่สาธารณะจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรืออาจเป็นเพราะชุมชนเมืองทั้ง สามมีพื้นที่สาธารณะจำนวนน้อยหรืออาจเป็นเพราะว่า ยังเป็นระยะเริ่มต้นของการขยายตัวอย่าง ชัดเจนของชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย กรมการที่ดินที่สาธารณะจึงยังมีน้อย แต่ก็เป็นกร ตั้งถิ่นฐานที่เสี่ยงต่อการมีสภาพเป็นชุมชนแออัดมากยิ่งขึ้นในอนาคต

กรมทำเลที่ตั้งบนที่ดินของทางราชการ ที่ดินบางแห่งอยู่ในความดูแลของหน่วย งานทางราชการ เช่นการดูแลของเทศบาลจังหวัดที่ที่ดินสำรองของการไฟฟ้าในเขตชุมชนเมือง ระยอง ที่ดินทั้งสองแห่งในสองชุมชนเมืองคือ จังหวัด และระยอง มีผู้มีรายได้น้อยเข้าไปเลือก เป็นที่ตั้งของการตั้งถิ่นฐานของเขา โดยมีจำนวนมากถึงร้อยละ 28.95 และ 10.23 ตามลำดับ แต่ไม่พบเลยในชุมชนเมืองพัทยา อย่างไรก็ตามกรมที่ดินของทางราชการถูกใช้เป็นที่ตั้ง ถิ่นฐานของผู้มีรายได้น้อยนั้น ถ้าปราศจากการดูแลและวางแผนในพื้นที่ไว้ล่วงหน้า อาจเสี่ยง ต่อการเกิดปัญหาสภาพที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยที่เป็นชุมชนแออัดขึ้นได้ ดังเช่น ในชุมชนเมืองจังหวัดบุรีรัมย์บริเวณใกล้โรงฆ่าสัตว์ และชุมชนเมืองระยองในบริเวณใกล้สถานีจ่ายไฟฟ้าแรงสูง ซึ่งมีสภาพ เป็นชุมชนแออัดในระยะเริ่มต้น และมีแนวโน้มขยายใหญ่เพิ่มขึ้นในอนาคต

กรมทำเลที่ตั้งบนที่ดินของตนเอง สัดส่วนของการรมสิทธิ์ถือครองที่ดินในลักษณะนี้ มีจำนวนน้อยเหมือน ๆ กันทั้งสามชุมชนเมือง คือ จังหวัด ระยอง และพัทยา มีจำนวนร้อยละ 6.58, 13.64 และ 14.54 ตามลำดับ ผู้ที่มีที่ดินเป็นของตนเองเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีภูมิ ล่าเนาเดิมอยู่ในชุมชนเมืองแห่งนี้มานานแล้ว

1.4 ทำเลที่ตั้งกับความสะดวกในการเข้าถึงและเดินทางออก

โดยปกติความสะดวกของการเข้าถึงและเดินทางออกเราจะพิจารณาจากระบบ เส้นทางคมนาคม จำนวนของเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมโยงกับบริเวณนั้น ๆ ในกรณีศึกษาครั้งนี้จะ

พิจารณาเน้นจำนวนเส้นทางคมนาคมที่เป็นจำนวนถนน เมื่อเปรียบเทียบกับทั้งสามชุมชนเมืองแล้ว พบดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงทำเลที่ตั้งกับความสะดวกในการเข้าถึงและเดินทางออก

จำนวนถนนที่ให้ความสะดวกในการเข้า-ออก	จำนวน/ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัตยา
ถนน 1 สาย	จำนวน ร้อยละ	121 79.61	133 75.50	149 90.30
ถนน 2 สาย	จำนวน ร้อยละ	24 15.79	38 21.60	16 9.70
ถนน 3 สาย	จำนวน ร้อยละ	5 3.29	4 2.30	- -
ถนน 4 สาย	จำนวน ร้อยละ	2 1.31	1 0.60	- -
	รวม	152	176	165

จากตารางที่ 4 ผู้มีรายได้น้อยทั้งสามชุมชนเมืองมีจำนวนมากกว่า $\frac{3}{4}$ ที่มีทั้งอาคารบ้านเรือนในตำแหน่งที่ตั้งที่มีถนนผ่านเพียงสายเดียว มีความสะดวกในการเข้าถึงและเดินทางออกในระดัคต่ำ ชุมชนเมืองพัตยามีจำนวนมากถึงร้อยละ 90.30 ของผู้มีรายได้น้อยที่ตั้งอาคารบ้านเรือนบนทำเลที่มีถนนผ่านเพียงสายเดียว ขณะที่ชุมชนเมืองจันทบุรี มีจำนวนร้อยละ

79.61 และชุมชนเมืองระยองมีจำนวนรอยละ 75.50 นอกจากนั้นจะพบว่าจำนวนการตั้ง
 ถิ่นฐานจะมีน้อยลงเมื่อตำแหน่งนั้นมีถนนตัดผ่านจำนวนมากขึ้น เป็นปรากฏการณ์ที่มีความสอดคล้อง
 กันทั้งสามชุมชนเมือง ซึ่งน่าจะมาจากเหตุผลของความสัมพันธ์ระหว่างความสะดวกในการเข้า
 ถึงและออกกับการใช้ประโยชน์ที่ดิน บริเวณที่มีความสะดวกในการเข้าถึงและออกก็ จะมีความ
 เหมาะสมต่อการใช้ที่ดินประเภทต่าง ๆ มาก เช่น การค้าและพาณิชยกรรม แต่บริเวณที่มีความ
 สะดวกในการเข้าถึงและออกต่ำ จะมีผู้สนใจใช้ประโยชน์ที่ดินน้อย มักถูกปล่อยให้ว่างเปล่า
 หรือให้เช่าในราคาถดถอยอยู่ในระดับที่มีรายได้น้อยสามารถจะรับภาระได้ จึงมีผู้มีรายได้น้อย
 จำนวนมากเลือกที่จะตั้งถิ่นฐาน เป็นสาเหตุที่ถิ่นฐานของคน

2. การก่อตัว การขยายตัว และแนวโน้มของการขยายตัว

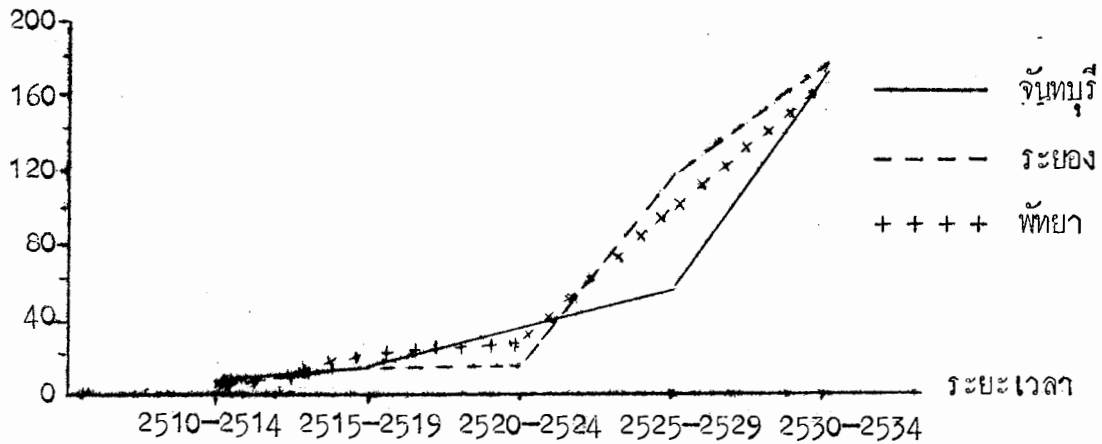
มีชุมชนผู้มีรายได้น้อยก่อตัวขึ้นในชุมชนเมืองทั้งสามมาแล้วตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2510
 การขยายตัวของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย ได้พิจารณาการศึกษาจำนวนที่เพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.
 2510 มาถึง 2529 โดยแบ่งช่วงของระยะเวลาออกเป็น 4 ช่วง ๆ ละ 5 ปี คือ พ.ศ.
 2510 - 2514, 2515 - 2519, 2520 - 2524 และ 2525 - 2529 เมื่อรวบรวม
 ข้อมูลแล้ว แสดงไคดังนี้ .

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนและระยะเวลาของการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนเมืองทั้งสาม

ระยะเวลาของการตั้งถิ่นฐาน (พ.ศ.)	จำนวน/ ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
2510 - 2514	จำนวน ร้อยละ	7 4.61	6 3.41	4 2.40
2515 - 2519	จำนวน ร้อยละ	13 8.55	13 7.39	21 12.70
2520 - 2524	จำนวน ร้อยละ	37 24.34	14 7.95	25 15.20
2525 - 2529	จำนวน ร้อยละ	75 49.34	114 64.77	96 58.20
	รวม	132	147	146

จากข้อมูลตารางที่ 5 นำมาเขียนเป็นกราฟเปรียบเทียบระหว่างชุมชนเมืองทั้งสาม
ไว้ดังนี้

กราฟที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบระยะเวลาการก่อสร้าง การขยายตัว และแนวโน้มการขยายตัว จำนวนครัวเรือน

จากตารางที่ 5 และกราฟที่ 3 เมื่อเปรียบเทียบกันทั้งสามชุมชนเมืองแล้วพบว่า การขยายตัวของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย มีจำนวนน้อยมากทั้งสามชุมชนเมืองในช่วงเวลาดังแต่ปี พ.ศ. 2510 ถึง 2514 การขยายตัวค่อย ๆ เพิ่มขึ้นสูงขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 ขึ้นมา และขยายตัวมากที่สุดทั้งสามชุมชนเมืองคือ ช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 ถึง 2529 ซึ่งพบว่า ชุมชนเมืองจันทบุรีมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 49.34 ระยอง เพิ่มขึ้นร้อยละ 64.77 และพัทลุงมีเพิ่มมากขึ้นร้อยละ 58.20 การขยายตัวมากในช่วงเวลาดังกล่าว มีความสอดคล้องกันกับ นโยบายพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ซึ่งมีส่วนผลักดันอย่างยิ่งต่อการขยายตัวของชุมชนเมืองที่อยู่ในพื้นที่โครงการ คือระยอง และพัทลุง นอกจากนั้นยังอาจ เป็นผลมาจาก การขยายตัวทางเศรษฐกิจในพื้นที่ภาคตะวันออกจากระบบการผลิตและทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น กิจการเหมืองแร่ ส่วนผลไม้และพืชไร่ ช่วยส่งเสริมอย่างยิ่งต่อการขยายตัวของทั้งชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง และการท่องเที่ยวก็เป็นปัจจัยอันสำคัญที่สุดที่มีการขยายตัวมากและส่งผลให้ชุมชนเมืองพัทลุงขยายตัวมาก

แนวโน้มของการขยายตัว ในขณะที่เป็นระยะเริ่มแรกของโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ชุมชนเมืองที่มีทำเลที่ตั้งอยู่ในพื้นที่โครงการ เช่น ชุมชนเมืองระยอง

และพหุคูณ แสดงให้เห็นถึงผลกระทบจากโครงการในทางบวกอย่างชัดเจน กล่าวคือมีการเพิ่มจำนวนของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยอย่างมากมาย ลักษณะนี้แสดงถึงแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นเมื่อโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก พัฒนามากยิ่งขึ้นในอนาคต และจากผลที่ศึกษาพบนี้ จะเป็นตัวบ่งชี้ว่า โครงการพัฒนาและเตรียมที่อยู่อาศัยแก่ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม ควรเริ่มต้นตั้งแต่บัดนี้

วิเคราะห์แนวโน้มโดยสมการแสดงความสัมพันธ์แบบ Exponential

ชุมชนเมืองจันทบุรี

ระยะเวลา	X	Y	X ²	log y	x log y
2510 - 2514	-3	7	9	0.8451	-2.5353
2515 - 2519	-1	13	1	1.1139	-1.1139
2520 - 2524	1	37	1	1.5682	1.5682
2525 - 2529	3	75	9	1.8751	5.6253

$$\sum X^2 = 20 \quad \sum \log y = 5.4023 \quad \sum (x \log y) = 3.5443$$

$$a = \frac{\sum (x \log y)}{\sum X^2} = \frac{3.5443}{20} = 0.17721$$

$$c = \frac{\sum \log y}{N} = \frac{5.4023}{4} = 1.3505$$

$$\text{สูตร } \log y = ax + c$$

แนวโน้มที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยเพิ่มขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2530 - 2534

เมื่อ $x = 5$

$$\log y = 0.17721 \times 5 + 1.3505$$

$$\log y = 2.23655$$

$$y = 172.24$$

ในระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2530 - 2534 ชุมชนเมืองจันทบุรีน่าจะมีการเพิ่มจำนวนของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยอีกจำนวน 172 ครอบครัว

ชุมชนเมืองระยอง

ระยะเวลา	X	Y	x^2	$\log y$	$x \log y$
2510 - 2514	-3	6	9	0.7782	-2.3346
2515 - 2519	-1	13	1	1.1139	-1.1139
2520 - 2524	1	14	1	1.1461	1.1461
2525 - 2529	3	114	9	2.0569	6.1707

$$\sum x^2 = 20 \quad \sum \log y = 5.0951 \quad \sum (x \log y) = 3.8683$$

$$a = \frac{\sum (x \log y)}{\sum x^2} = \frac{3.8683}{20} = 0.1934$$

$$c = \frac{\sum \log y}{N} = \frac{5.0951}{4} = 1.2737$$

สูตร $\log y = ax + c$

แนวโน้มน้ำที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยเพิ่มขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2530 - 2534

เมื่อ $x = 5$

$$\log y = 0.1934 \times 5 + 1.2737$$

$$\log y = 2.2407$$

$$y = 174.1$$

ในระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2530 - 2534 ชุมชนเมืองระยองน่าจะมีการเพิ่มจำนวนของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยอีก 174 ครอบครัว

ชุมชนเมืองพัทยา

ระยะเวลา	X	Y	X ²	log y	x log y
2510 - 2514	-3	4	9	0.6021	-1.8603
2515 - 2519	-1	21	1	1.3222	-1.3222
2520 - 2524	1	25	1	1.3979	1.3979
2525 - 2529	3	96	9	1.9823	5.9469

$$\sum X^2 = 20 \quad \sum \log y = 5.3045 \quad \sum (x \log y) = 4.1623$$

$$m \quad a = \frac{\sum (x \log y)}{\sum X^2} = \frac{4.1623}{20} = 0.2081$$

$$c = \frac{\sum \log y}{N} = \frac{5.3045}{4} = 1.3261$$

สูตร $\log y = ax + c$

แนวโน้มที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยเพิ่มขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2530 - 2534

เมื่อ $x = 5$

$$\log y = 0.2081 \times 5 + 1.3261$$

$$\log y = 2.3666$$

$$y = 168.5$$

ในระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2530 - 2534 ชุมชนเมืองพัทยาจะมีการเพิ่มจำนวนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยอีกจำนวน 168 ครอบครัว

เปรียบเทียบแนวโน้มการเพิ่มจำนวนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสามในช่วงระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2530 - 2534 ดังนี้

	ชุมชนเมืองจันทบุรี	ชุมชนเมืองระยอง	ชุมชนเมืองพัทยา
จำนวนที่คาดว่าจะเพิ่มขึ้น	172	174	168

จึงพอจะกล่าวได้ว่าจะมีการเพิ่มจำนวนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในแต่ละเมืองใกล้เคียงกันมาก

พื้นที่ในแต่ละชุมชนเมืองมีแนวโน้มขยายตัวมากในพื้นที่ต่อไปนี้

1. ชุมชนเมืองจันทบุรี มีแนวโน้มเพิ่มขยายมากในเขตตำบลวัดใหม่ บริเวณตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองบนที่ดินเอกชน และบริเวณใกล้โรงฆ่าสัตว์ ซึ่งอยู่ทางคานตะวันตกของตัวชุมชนเมืองบนที่ดินทางราชการ นอกจากนั้นจะยังพบแทรกตัวเพิ่มมากขึ้นในบริเวณคานหลังอาคารพาณิชย์ในศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลักของเมือง ซึ่งจะเป็นการเพิ่มความหนาแน่นในศูนย์กลางเมืองให้ยิ่งมีความหนาแน่นเพิ่มมากขึ้น

2. ชุมชนเมืองระยอง มีแนวโน้มขยายตัวมากในบริเวณตำบลท่าประดู่ในเขตใกล้ปากแม่น้ำระยอง อันเป็นที่ดินของเอกชนเป็นส่วนใหญ่ ที่ตำบลปากน้ำจะเพิ่มมากขึ้นในลักษณะของการบุกรุกบริเวณชายฝั่งทะเล (ถ้าทางเทศบาลควบคุมไม่ทั่วถึง) และที่ตำบลเชิงเนิน คานใกล้กับสถานีขนส่งระยอง

3. ชุมชนเมืองพัทยา มีแนวโน้มขยายตัวมากในบริเวณตำบลหนองปรือในซอยเย็นสบายหรือซอยบอนไก (เค็ม) และบริเวณระหว่างถนนสุขุมวิทกับถนนสาย 2 ของพัทยา (หมายเลข 1, 2, 3, 4 บนแผนที่) ส่วนที่ตำบลนาเกลือจะมีการขยายตัวไม่มากนัก บริเวณริมคลองซึ่งเป็นที่ดินสาธารณะ

3. ภูมิลำเนาเค็มและรูปแบบของการอพยพเข้าสู่ชุมชนเมืองทั้งสาม

ในการศึกษาถึงภูมิลำเนาเค็มของผู้อยู่อาศัยในย่านนี้เพื่อความเข้าใจในลักษณะของการอพยพย้ายถิ่นเข้าสู่ชุมชนเมืองทั้งสามว่ามีความสอดคล้องหรือแตกต่างกันอย่างไร โดยการจำแนกประเภทของภูมิลำเนาเค็มออกเป็น

3.1 ภูมิลำเนาเค็มจำแนกจังหวัดเดียวกัน จังหวัดราชลอมและจังหวัดหางไกลชุมชนเมืองทั้งสาม

3.2 ภูมิลำเนาเค็มมาจากภาคต่าง ๆ

3.3 ภูมิลำเนาเค็มอยู่ในเขตชุมชนชนบทหรือชุมชนเมือง

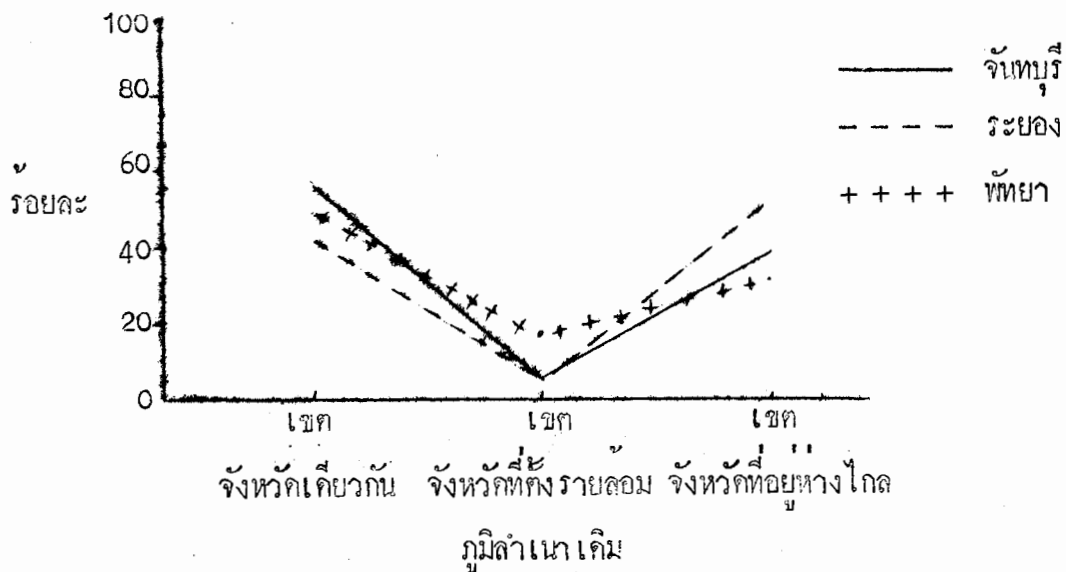
3.1 ภูมิลำเนาเค็มจำแนกจังหวัดเดียวกัน จังหวัดราชลอมและจังหวัดหางไกลชุมชนเมืองทั้งสาม

ตารางที่ 6 แสดงประเภทของภูมิลำเนาเดิมที่เป็นเขตจังหวัดเดียวกันหรือจังหวัดที่รายล้อมหรือจังหวัดที่อยู่ห่างไกล ซึ่งเป็นภูมิลำเนาสุดท้ายก่อนอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนเมืองที่ศึกษา

ประเภทของภูมิลำเนา	จำนวน/ร้อยละ	ชุมชนเมือง	ชุมชนเมือง	ชุมชนเมือง
		จันทบุรี	ระยอง	พัตยา
เขตจังหวัดเดียวกัน	จำนวน	86	73	82
	ร้อยละ	56.58	41.48	49.70
เขตจังหวัดที่ติดรายล้อม	จำนวน	8	10	28
	ร้อยละ	5.26	5.68	17.00
เขตจังหวัดที่อยู่ห่างไกล	จำนวน	58	93	55
	ร้อยละ	38.16	52.84	33.30
รวม		152	176	165

จากข้อมูลตารางที่ 6 นำมาเขียนเป็นกราฟเปรียบเทียบระหว่างชุมชนเมืองทั้งสามได้ดังนี้

กราฟที่ 4 แสดงการเปรียบเทียบประเภทของภูมิลำเนาเดิมของทั้งสามชุมชนเมือง

จากกราฟที่ 6 และกราฟที่ 4 ทั้งสามชุมชนเมืองแสดงความคล้ายคลึงกันมาก โดยที่ผู้มีรายได้น้อยจำนวนประมาณครึ่งหรือใกล้เคียง เป็นผู้มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในจังหวัดที่ชุมชนเมืองนั้น ๆ ตั้งอยู่ เช่น ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรี จำนวนร้อยละ 56.58 มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี ในขณะที่ชุมชนเมืองระยองมีน้อยกว่าคือ ร้อยละ 41.48 เป็นผู้มีภูมิลำเนาเดิมในพื้นที่จังหวัดระยอง และชุมชนเมืองพัทยา มีจำนวนร้อยละ 49.70 ที่มีภูมิลำเนาเดิมในพื้นที่จังหวัดชลบุรี ซึ่งแสดงว่าผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสามประเภทใกล้เคียงครึ่งหนึ่ง เป็นประชากรในท้องถิ่น และเป็นกรอพยพย้ายถิ่นควยระยะทางสั้น ๆ

เพื่อพิจารณาถึงภูมิลำเนาเดิมที่เป็นจังหวัดที่รายล้อมพื้นที่ชุมชนเมืองที่ทำกรศึกษาแล้วพบว่า มีจำนวนผู้มีรายได้น้อยจำนวนเพียงเล็กน้อยที่อพยพมาจากจังหวัดรายล้อม เช่น มีจำนวนร้อยละ 5.26 และ 5.68 ของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง ที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตจังหวัดที่รายล้อม แต่ชุมชนเมืองพัทยามีจำนวนมากกว่าเล็กน้อยคือ มีจำนวนร้อยละ 17.00 แต่ก็ยังเป็นจำนวนน้อยเมื่อเทียบกับภูมิลำเนาเดิมประเภทอื่น ลักษณะดังกล่าวอาจมาจากเหตุผลที่พื้นที่ในภาคตะวันออก แต่ละจังหวัดต่างก็มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมสูง ชุมชนเมืองในภาคตะวันออกต่างก็มีกิจกรรมที่ส่งผลออกกรเจริญเติบโตของเมืองพร้อม ๆ กัน ดังนั้นกรอพยพข้ามจังหวัดใกล้เคียงจึงไม่จำเป็น เพราะกรทำงานสามารถทำได้เพียงกรอพยพภายในจังหวัดที่พอทำงานทำได้แล้ว แรงดึงดูดระหว่างจังหวัดใกล้เคียงจึงไม่ปรากฏชัดเจน

สำหรับภูมิลำเนาเดิมที่เป็นจังหวัดที่อยู่ห่างไกลออกไปจากจังหวัดที่ชุมชนเมืองนั้นตั้งอยู่พบว่าผู้มีรายได้น้อยของชุมชนเมืองระยอง จำนวนมากถึงร้อยละ 52.84 ไคอพยพมาจากจังหวัดที่อยู่ห่างไกล ขณะที่ชุมชนเมืองจันทบุรีและพัทยามีจำนวนร้อยละ 38.16 และ 33.30 ตามลำดับ เป็นที่น่ายสังเกตรชุมชนเมืองระยองสามารถดึงดูดประชากรจากจังหวัดอื่น ๆ ที่อยู่ห่างไกลออกไปให้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนเมืองระยองได้มากกว่าชุมชนเมืองจันทบุรีและพัทยา ทั้งนี้อาจมาจากเหตุผลของกรพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก โดยมีจังหวัดระยองเป็นส่วนหนึ่งของกรสร้างทเรือมาศาศพุด ตลอดจนนิคมอุตสาหกรรม ชุมชนเมืองระยองจึงเป็นชุมชนเมืองแห่งกร

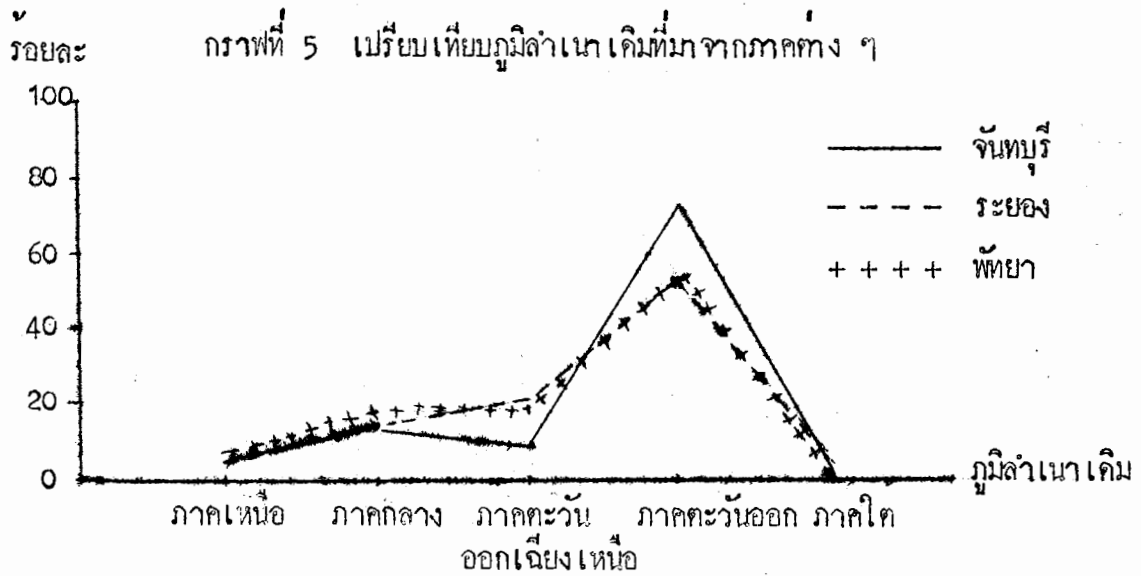
บุกเบิกในพื้นที่นี้สำหรับผู้ที่ต้องการอพยพเข้าสู่ชุมชนเมืองในภาคตะวันออก อย่างไรก็ตามชุมชนเมือง
จันทบุรีและพัทยา ก็ยังเป็นจุดสนใจของประชากรในจังหวัดที่อยู่ห่างไกลอยู่เหมือนกัน และมีจำนวน
ใกล้เคียงกันด้วย

3.2 ภูมิลำเนาเดิมจำแนกตามภาคต่าง ๆ จากการแบ่งภาคต่าง ๆ ของประเทศไทย
ออกเป็น ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออก และภาคใต้
เมื่อนำข้อมูลในแต่ละชุมชนเมืองมาจำแนกแล้วจะได้ดังนี้

ตารางที่ 7 แสดงการเปรียบเทียบภูมิลำเนาเดิมของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม จำแนก
เป็นภาค

ภูมิลำเนาเดิมจากภาค	จำนวน/ ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
ภาคเหนือ	จำนวน ร้อยละ	5 3.29	8 4.55	9 5.40
ภาคกลาง	จำนวน ร้อยละ	21 13.81	25 14.20	31 18.80
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	จำนวน ร้อยละ	14 9.21	37 21.02	30 18.20
ภาคตะวันออก	จำนวน ร้อยละ	111 73.03	96 54.55	95 57.60
ภาคใต้	จำนวน ร้อยละ	1 0.66	10 5.68	- -
รวม		152	176	165

ข้อมูลจากตารางที่ 7 นำมาแสดงเป็นกราฟเปรียบเทียบทั้งสามชุมชนเมืองไคคังใน
กราฟที่ 5

จากตารางที่ 7 และกราฟที่ 5 พบว่า ภูมิลำเนาเดิมของผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากกว่าร้อยละ 50 ในทั้งสามชุมชนเมือง เป็นประชากรในภาคตะวันออก โดยชุมชนเมืองจันทบุรีมีจำนวนมากที่สุดคือร้อยละ 73.03 และมีชุมชนเมืองพัททยาที่ระยองในจำนวนร้อยละ 57.60 และ 54.55 ตามลำดับ แสดงว่าผู้มีรายได้น้อยในภาคตะวันออกให้ความสนใจชุมชนเมืองจันทบุรีมากกว่าชุมชนเมืองระยองและพัททยา และเป็นที่น่าสนใจอีกว่า ผู้มีรายได้น้อยประมาณเกือบครึ่งหนึ่งของชุมชนเมืองระยองและพัททยา เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่นอกเขตภาคตะวันออก แสดงว่านโยบายมุ่งพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก เริ่มมีผลในการดึงดูดประชากรจากภาคอื่น ๆ ให้มุ่งเข้าสู่ชุมชนเมืองในพื้นที่โครงการชัดเจนมากขึ้น

ภูมิลำเนาเดิมของผู้มีรายได้น้อยที่มีมากเป็นอันดับสองคือ ภาคกลาง ชุมชนเมืองจันทบุรีและพัททยา รับการอพยพจากประชากรผู้มีรายได้น้อยในภาคกลางเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากเป็นอันดับ

ที่สอง ในขณะที่ชุมชนเมืองระยองมีผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาเดิมจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นอันดับที่สอง

ภูมิลำเนาเดิมอันดับที่สาม คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมือง จันทบุรีและพัทยา มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากเป็นอันดับที่สาม ซึ่งแตกต่างไปจากชุมชนเมืองระยองที่มีผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาเดิมในภาคกลาง

ภูมิลำเนาเดิมอันดับที่สี่ คือ ภาคเหนือ ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรีและพัทยา มาจากภาคเหนือมากเป็นอันดับที่สี่ ซึ่งแตกต่างไปจากชุมชนเมืองระยองที่มีผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาเดิมเป็นภาคใต้

ภูมิลำเนาเดิมที่มีจำนวนน้อยที่สุด คือ ภาคใต้และภาคเหนือ ชุมชนเมืองพัทยามีผู้มีรายได้ น้อยจากภาคใต้ไม่พบในการสำรวจเก็บข้อมูลเพื่อการศึกษาครั้งนี้

เมื่อพิจารณาวิถีทางการอพยพของผู้มีรายได้น้อย ที่อพยพเข้าสู่ชุมชนเมืองทั้งสามของ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแล้วพบความแตกต่างดังนี้

1. ผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาเดิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีทิศทางการอพยพ มุ่งเข้าสู่ชุมชนเมืองระยองมากที่สุด รองลงมาคือชุมชนเมืองพัทยา และมีสนใจเข้าสู่ชุมชนเมือง จันทบุรีจำนวนน้อยที่สุด

2. ผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาเดิมในภาคกลาง มีทิศทางการอพยพกระจายในสัดส่วน ใกล้เคียงกันไปสู่ชุมชนเมืองทั้งสาม แต่เข้าสู่ชุมชนเมืองพัทยามากกว่าชุมชนเมืองอื่น ๆ เล็กน้อย

3. ผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาเดิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีทิศทางการอพยพมุ่งเข้าสู่ ชุมชนเมืองจันทบุรีมากที่สุด รองลงมาคือชุมชนเมืองพัทยาและระยองในสัดส่วนใกล้เคียงกัน อย่างไรก็ตามผู้มีภูมิลำเนาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นกลุ่มประชากรจำนวนมากที่สุดที่อพยพเข้าสู่ชุมชน เมืองทั้งสามเมื่อเปรียบเทียบเป็นรายภาค

4. ผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาเดิมในภาคเหนือ มีทิศทางการอพยพกระจายเข้าสู่ชุมชนเมืองทั้งสามในสัดส่วนใกล้เคียงกันมาก ไม่มีการอพยพเข้าเมืองใดเมืองหนึ่งมากกว่าชุมชนเมืองอื่น ๆ

5. ผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาเดิมในภาคใต้ มีทิศทางการอพยพเข้าสู่ชุมชนเมืองระยองมากกว่าชุมชนเมืองอื่น ๆ อย่างชัดเจน

ลักษณะดังกล่าวแสดงว่าชุมชนเมืองทั้งสามมีความแตกต่างกันในความนิยมและความสนใจจากผู้มีรายได้น้อยในภาคต่าง ๆ ซึ่งน่าจะมาจากพื้นฐานทางค่านิยมที่ของชุมชนเมืองทั้งสามที่มีความแตกต่างกันชัดเจน คือ ชุมชนเมืองจันทบุรี เป็นเมืองศูนย์กลางผลิตผลการเกษตรและอัญมณี ชุมชนเมืองระยอง เป็นเมืองศูนย์กลางผลิตผลการเกษตร การประมง และฐานการศึกษาวิจัยด้านเทคโนโลยี ส่วนชุมชนเมืองพัทยา นั้นเป็นเมืองท่องเที่ยวตากอากาศ และมีแนวโน้มเพิ่มหน้าที่เป็นเมืองพักอาศัยมากยิ่งขึ้นในอนาคตอันใกล้ ตลอดจนการเป็นศูนย์กลางทางการค้าและพาณิชย์กรรม

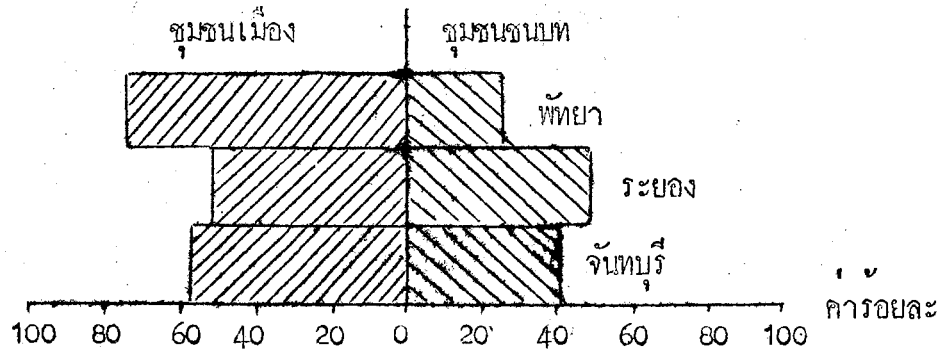
3.3 จำแนกลักษณะของชุมชนที่เป็นภูมิลำเนาเดิมว่าเป็นชุมชนเมืองหรือชนบท สามารถแสดงความแตกต่างของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรี ระยอง และพัทยา ได้ดังนี้

ตารางที่ 8 แสดงการเปรียบเทียบภูมิลำเนาเดิมของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม จำแนกเป็นชุมชนเมืองหรือชนบท

ประเภทของชุมชน	จำนวน/ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
ชุมชนเมือง	จำนวน	88	90	122
	ร้อยละ	57.89	51.14	73.94
ชุมชนชนบท	จำนวน	64	86	43
	ร้อยละ	42.11	48.86	26.06
รวม		152	176	165

ข้อมูลตารางที่ 8 นำมาเขียนกราฟแท่งแนวนอนเปรียบเทียบระหว่างชุมชนเมืองทั้งสามได้ดังนี้

กราฟที่ 6 เปรียบเทียบภูมิลำเนาเดิมที่เป็นชุมชนเมืองและชนบท

จากตารางที่ 8 และกราฟที่ 6 พบว่า มีความแตกต่างกันในชุมชนเมืองทั้งสาม คือ ชุมชนเมืองพัทยาแสดงความแตกต่างไปจากชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง ในขณะที่ชุมชนเมืองจันทบุรีและระยองมีความคล้ายคลึงกัน

ชุมชนเมืองพัทยา มีผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในเขตชุมชนเมืองเป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 73.94 แต่มีผู้มาจากชุมชนชนบทจำนวนเพียงร้อยละ 26.06 เท่านั้น ลักษณะนี้อาจเป็นเพราะว่า กิจกรรมการงานอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนเมืองพัทยา เป็นงานการค้า การบริการที่ค่อนข้างทันสมัยและประสบการณ์แบบชุมชนเมืองเป็นพื้นฐาน จึงเป็นแหล่งรองรับ การอพยพของประชากรจากเขตตัวเมืองด้วยกัน มากกว่าจากชุมชนชนบท

ชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสองนี้มีภูมิลำเนาเดิมที่เป็นชาวเมืองและชาวชนบทในจำนวนใกล้เคียงกัน แต่เป็นชาวชุมชนเมืองมากกว่าเล็กน้อยเท่านั้น มีข้อสังเกตว่าทั้งชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง เป็นที่สนใจและสามารถดึงดูดชาวชนบท

ให้อพยพเข้าสู่เมืองทั้งสองได้สูงกว่าชุมชนเมืองพัทยา ซึ่งน่าจะมาจากพื้นฐานของกิจกรรมงานอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนเมืองจันทร์บุรีและระยอง มีทั้งที่ต่องการทักษะแบบชาวเมืองและไม่ต่องอาศัยทักษะกิจกรรมแบบชาวเมืองก็ได้ จึงเป็นแหล่งงานและแหล่งพักพิงของผู้มีรายได้น้อยที่มาจากทั้ง เขตชุมชนเมืองและชนบทได้ในระคับใกล้เคียงกัน

4. สถานการณ์ทางครอบครัวของผู้มีรายได้น้อย

การศึกษาครั้งนี้ได้พิจารณาการศึกษาสถานการณ์ทางครอบครัวของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสามในลักษณะดังต่อไปนี้

- 4.1 อายุของหัวหน้าครอบครัว
- 4.2 จำนวนสมาชิกภายในครอบครัว
- 4.3 อาชีพของหัวหน้าครอบครัว
- 4.4 วุฒิการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว
- 4.5 รายได้โดยประมาณต่อเดือนของครอบครัว

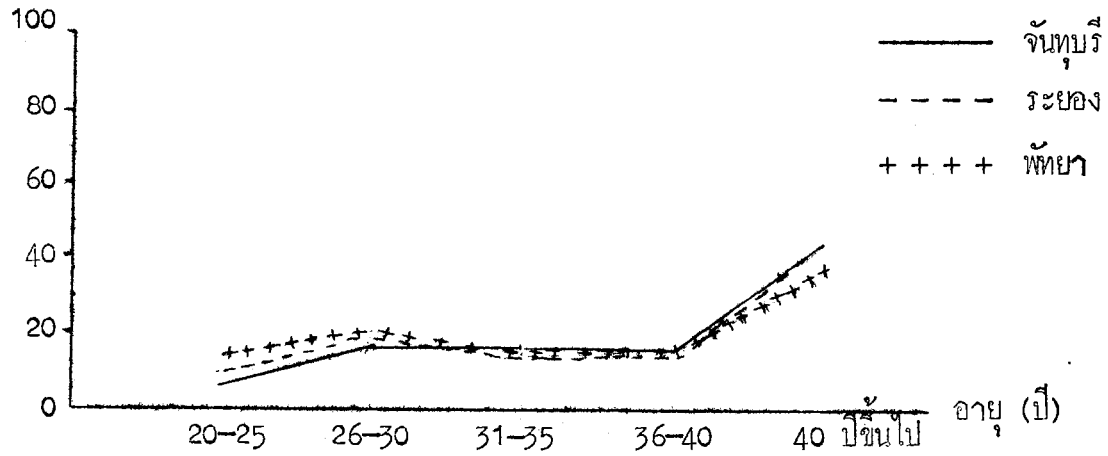
4.1 อายุของหัวหน้าครอบครัวผู้มีรายได้น้อย ชุมชนเมืองทั้งสามสามารถเปรียบเทียบกันได้ดังนี้

ตารางที่ 9 แสดงการเปรียบเทียบอายุของหัวหน้าครอบครัวผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม
แห่ง

ช่วงอายุ	จำนวน/ ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
20 - 25 ปี	จำนวน ร้อยละ	10 6.57	15 8.52	22 13.30
26 - 30 ปี	จำนวน ร้อยละ	26 17.11	33 18.75	33 20.00
31 - 35 ปี	จำนวน ร้อยละ	25 16.45	24 13.64	25 15.15
36 - 40 ปี	จำนวน ร้อยละ	24 15.79	25 14.2	25 15.15
40 ปีขึ้นไป	จำนวน ร้อยละ	67 44.08	79 44.89	60 36.40
	รวม	152	176	165

ข้อมูลจากตารางที่ 9 นำมาเขียนเป็นกราฟเปรียบเทียบได้ดังนี้

กราฟที่ 7 เปรียบเทียบอายุของหัวหน้าครอบครัวผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม
รอยละ

จากข้อมูลตารางที่ 9 และกราฟที่ 7 พบว่า การกระจายของกลุ่มอายุและจำนวนผู้มีรายได้น้อยมีความสอดคล้องคล้ายคลึงกันทั้งสามชุมชนเมือง กล่าวคือ มีจำนวนผู้มีรายได้น้อยที่มีอายุมากกว่า 40 ปีขึ้นไปมากที่สุด และมีจำนวนน้อยที่สุดที่อยู่ในวัย 20 - 25 ปี ในขณะที่ผู้อยู่ในวัย 26 - 30, 31 - 35 และ 36 - 40 ปี มีจำนวนใกล้เคียงกันทั้งสามชุมชนเมือง เป็นที่น่าสังเกตว่าคนรุ่นใหม่อยู่ในฐานะผู้มีรายได้น้อยลดลง แต่ประชากรรุ่นที่อายุเกิน 40 ปี มีฐานะเป็นคนยากจนจำนวนมาก ซึ่งอาจมีเหตุผลมาจากการพัฒนาทางการศึกษาและเทคโนโลยีในระยยะปัจจุบัน ทำให้คนรุ่นใหม่มีระดับการศึกษาและความชำนาญในเทคนิคการผลิตต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น จึงทำให้มีจำนวนผู้มีรายได้น้อยต่ำลง แต่สำหรับผู้มีรายได้น้อยที่อาวุโสทางอายุหรือรุ่นเก่านั้นเจริญเติบโตมาเมื่อ 20 - 30 ปีที่แล้ว ในขณะที่การกระจายโอกาสทางการศึกษาเล่าเรียนต่าง ๆ ยังไม่ดีเท่าปัจจุบัน จึงอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เขาไม่สามารถยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของตนเองให้สูงขึ้นจากการเป็นผู้มีรายได้น้อย

4.2 จำนวนสมาชิกภายในครอบครัว

จำนวนสมาชิกในครอบครัว เป็นปัจจัยหนึ่งที่ต่อการมีฐานะยากจนของผู้มีรายได้น้อย เมื่อเราศึกษาเปรียบเทียบกันทั้งสามชุมชนเมืองแล้วพบดังนี้

ตารางที่ 10 แสดงการเปรียบเทียบจำนวนสมาชิกในครอบครัวผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม

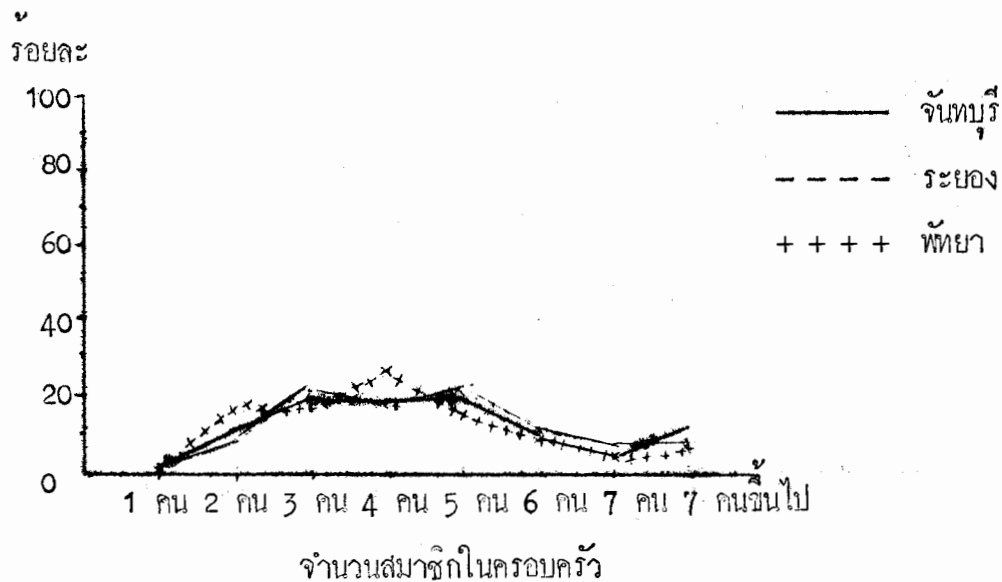
จำนวนสมาชิกในครอบครัว	จำนวน/ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
1 คน	จำนวน	1	3	-
	ร้อยละ	0.66	1.7	-
2 คน	จำนวน	18	17	28
	ร้อยละ	11.84	9.66	16.97
3 คน	จำนวน	31	38	29
	ร้อยละ	20.39	21.6	17.58
4 คน	จำนวน	30	33	45
	ร้อยละ	19.74	18.75	27.27
5 คน	จำนวน	31	37	26
	ร้อยละ	20.39	21.02	15.76
6 คน	จำนวน	15	18	16
	ร้อยละ	9.87	10.23	9.70

ตารางที่ 10 (ต่อ)

จำนวนสมาชิกในครอบครัว	จำนวน/ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
7 คน	จำนวน ร้อยละ	7 4.61	14 7.95	8 4.85
7 คนขึ้นไป	จำนวน ร้อยละ	19 12.5	16 9.09	13 7.87
	รวม	152	176	165

ข้อมูลจากตารางที่ 10 นำมาเขียนเป็นกราฟเปรียบเทียบได้ดังนี้

กราฟที่ 8 เปรียบเทียบจำนวนสมาชิกในครอบครัวผู้มีรายได้เฉลี่ยในชุมชนเมืองทั้งสาม

เพื่อให้การพิจารณาวิเคราะห์สะดวกขึ้นจึงขอแบ่งขนาดครอบครัวของผู้มีรายได้น้อยออกเป็น 2 ขนาด คือ

1. ครอบครัวขนาดเล็ก มีสมาชิก 1 - 3 คน
2. ครอบครัวขนาดกลางขึ้นไป มีสมาชิก 4 คนขึ้นไป

เมื่อเปรียบเทียบกันทั้งสามชุมชนเมืองแล้วพบว่า (มีค่าเป็นร้อยละ)

ขนาดครอบครัว	ชุมชนเมืองจันทบุรี	ชุมชนเมืองระยอง	ชุมชนเมืองพัทยา
ขนาดเล็ก	32.89	32.96	34.55
ขนาดกลางขึ้นไป	67.11	67.04	65.45

จากการเปรียบเทียบเราพบความสัมพันธ์กันทั้งสามชุมชนเมือง กล่าวคือผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่ทั้งในสามชุมชนเมืองมีขนาดครอบครัวตั้งแต่ขนาดกลางขึ้นไป และขนาดเล็กมีจำนวนน้อยใกล้เคียงกันทั้งสามชุมชนเมือง ดังนั้นคำว่า ลูกยากยากจนจึงเป็นไปได้อย่างน้อยในชุมชนเมืองทั้งสามแห่งนี้

4.3 อาชีพของหัวหน้าครอบครัว

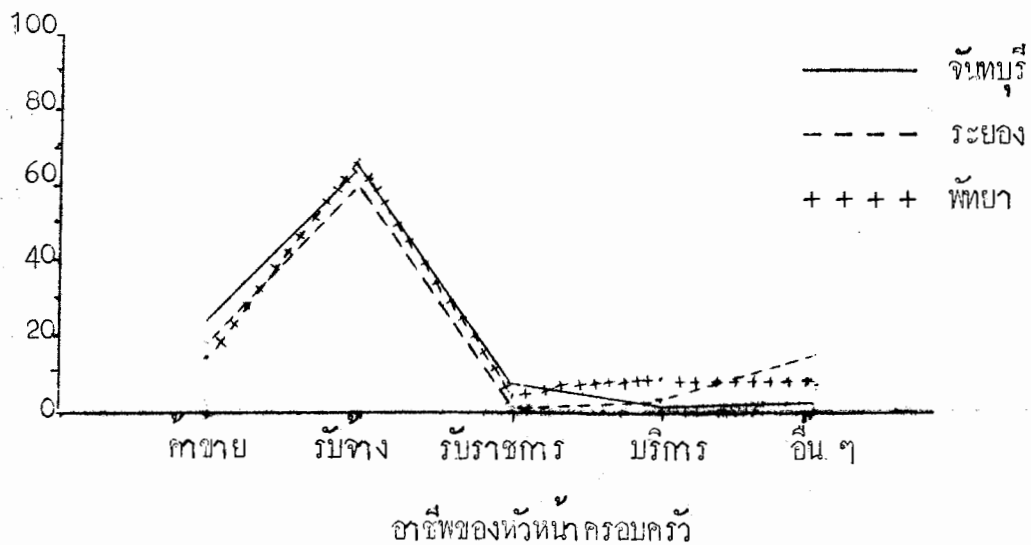
อาชีพต่าง ๆ ถูกจำแนกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ คือ ค้าขาย รับจ้าง รับราชการ งานบริการ และอื่น ๆ เมื่อศึกษาผู้มีรายได้น้อยในทั้งสามชุมชนเมืองแล้วพบดังนี้

ตารางที่ 11 แสดงการเปรียบเทียบประเภทอาชีพของหัวหน้าครอบครัวผู้มีรายได้ในชุมชนเมืองทั้งสาม

ประเภทอาชีพ	จำนวน/ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
ชาย	จำนวน ร้อยละ	37 24.34	35 19.89	27 16.36
รับจ้าง	จำนวน ร้อยละ	99 65.13	108 61.36	109 66.06
รับราชการ	จำนวน ร้อยละ	12 7.90	1 0.57	5 3.03
บริการ	จำนวน ร้อยละ	1 0.66	5 2.84	14 8.50
อื่น ๆ	จำนวน ร้อยละ	3 1.97	27 15.34	10 6.05
	รวม	152	176	165

ข้อมูลจากตารางที่ 11 นำมาเขียนเป็นกราฟเปรียบเทียบดังนี้

กราฟที่ 9 เปรียบเทียบประเภทอาชีพหัวหน้าครอบครัวผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม ร้อยละ

เมื่อเปรียบเทียบประเภทของอาชีพผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม พบว่า ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสามแห่ง มีความคล้ายคลึงกันในด้านการทำงานอาชีพเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มอาชีพสองประเภทที่พบมากนั้น ได้แก่ อาชีพรับจ้าง (แรงงาน) เป็นอาชีพของผู้มีรายได้น้อยเป็นจำนวนมากที่สุดในทั้งสามชุมชนเมือง รองลงมาคือ การค้า (ขายปลีก ขนาดเล็ก หาบเร่ แผงลอย) ส่วนอาชีพอื่นจะพบมีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยในแต่ละชุมชนเมือง ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะเด่นในหน้าที่ของเมืองนั้น ๆ เช่น งานอาชีพบริการ ในชุมชนเมืองพัทยามีจำนวนผู้มีรายได้น้อยประกอบอาชีพบริการ ในสัดส่วนที่พบมากกว่าชุมชนเมืองอื่น ทั้งนี้เนื่องมาจากการเป็นเมืองท่องเที่ยวตากอากาศ ทำให้มีกิจกรรมการงานอาชีพทางด้านการบริการจำนวนมากนั่นเอง ส่วนการงานอาชีพรับราชการนั้นชุมชนเมืองจันทบุรี ค่อนข้างจะเด่นกว่าชุมชนเมืองอื่นเล็กน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเทศบาลเมืองจันทบุรีได้จัดระบบสวัสดิการที่ภาคภูมิใจให้แก่เจ้าหน้าที่ของเทศบาล ทำให้มารวมกันในบริเวณเดียวกันเป็นย่านที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย ชักเจน ซึ่งทางมีอาชีพแรงงานในโรงซักผ้า รถเก็บขยะ กวาดขยะ เป็นต้น

4.4 วุฒิการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว

การทำความเข้าใจพื้นฐานการศึกษาของผู้มีรายได้น้อยเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งก็สามารถแสดงผลการศึกษาในทั้งสามชุมชนเมืองมาเปรียบเทียบกันได้ดังนี้

ตารางที่ 12 แสดงการเปรียบเทียบวุฒิการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม

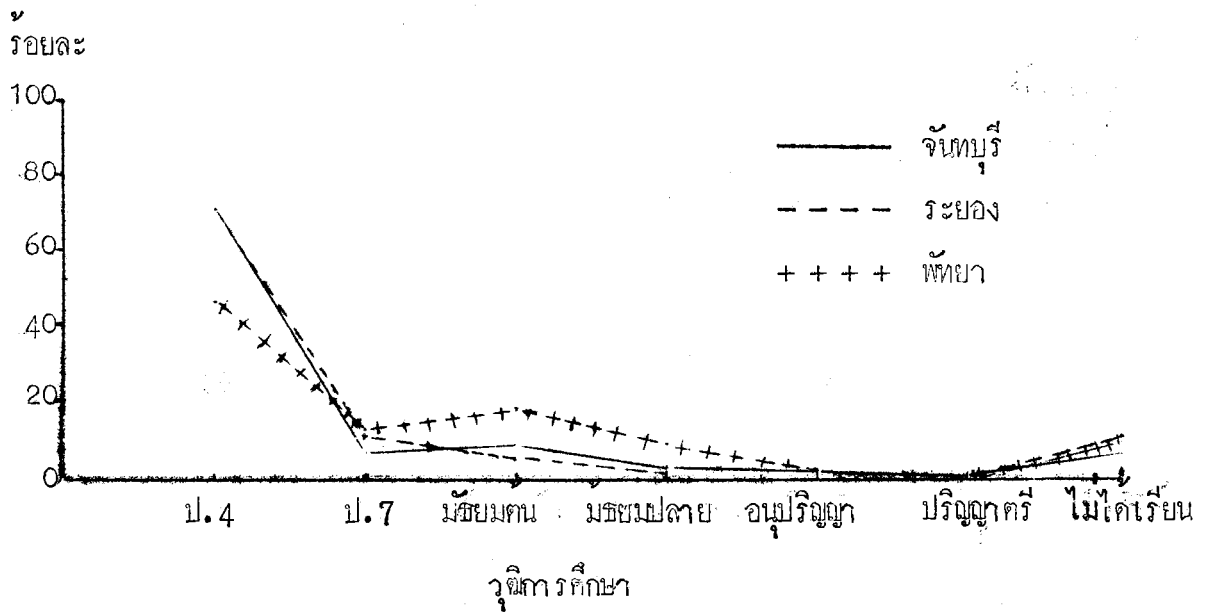
วุฒิสูงสุดทางการศึกษา	จำนวน/ ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
ประถมศึกษาปีที่ 4	จำนวน ร้อยละ	108 71.05	125 71.02	77 46.70
ประถมศึกษาปีที่ 7	จำนวน ร้อยละ	10 6.58	17 9.66	18 10.90
มัธยมศึกษาตอนต้น	จำนวน ร้อยละ	14 9.21	11 6.25	32 19.40
มัธยมศึกษาตอนปลาย	จำนวน ร้อยละ	5 3.29	2 1.14	16 9.70
อนุปริญญาหรือเทียบเท่า	จำนวน ร้อยละ	4 2.63	- -	5 3.00

ตารางที่ 12 (ต่อ)

วุฒิสูงสุดทางการศึกษา	จำนวน/ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
ปริญญาตรี	จำนวน	1	-	-
	ร้อยละ	0.66	-	-
ไม่ได้เรียน	จำนวน	10	21	17
	ร้อยละ	6.58	11.93	10.30
	รวม	152	176	165

ข้อมูลจากตารางที่ 12 นำมาเขียนเป็นกราฟเปรียบเทียบได้ดังนี้

กราฟที่ 10 เปรียบเทียบวุฒิการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครอบครัวผู้มีรายได้ในชุมชนเมือง
ทั้งสาม

จากการเปรียบเทียบวุฒิการศึกษาสูงสุดของหัวหน้าครอบครัวผู้มีรายได้น้อยในทั้งสามชุมชนเมืองแล้วพบว่า มีความคล้ายคลึงกันมากในการกระจายของวุฒิการศึกษา คือ ทุกชุมชนเมืองนี้มีผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 แต่ถาพิจารณาที่ละชุมชนเมืองจะพบว่า สัดส่วนผู้ที่จบประถมศึกษาปีที่ 4 ของชุมชนเมืองพทยา มีน้อยกว่าชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง ขณะที่สองชุมชนหลังมีสัดส่วนพอ ๆ กัน ความแตกต่างของชุมชนเมืองพทยาจากชุมชนเมืองอื่น ๆ น่าจะมาจากลักษณะความแตกต่างของหน้าที่ของ เมืองพทยา การเป็นเมืองท่องเที่ยวภาคอากาศ นั้น มีการงานอาชีพที่จำเป็นต้องอาศัยความรู้หรือพื้นฐานการศึกษาสูงขึ้นมาระดับหนึ่ง ซึ่งควรจะต้องก้าวระดับเพียงอ่านออกเขียนได้จากชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในขณะที่เดียวกันที่ชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง มีลักษณะหน้าที่ของ เมืองคล้าย ๆ กัน จึงไม่ปรากฏความแตกต่างกันในวุฒิการศึกษาของผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่

มีความสัมพันธ์ในทางตรงกันข้ามระหว่าง ระดับการศึกษา กับจำนวนของผู้มีรายได้น้อยในระดับการศึกษาแต่ละระดับ คือปริมาณมากที่สุดที่ระดับการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4 แต่จำนวนลดลงเมื่อระดับการศึกษาสูงขึ้น ลักษณะนี้เป็นความสอดคล้องกันทั้งสามชุมชนเมือง

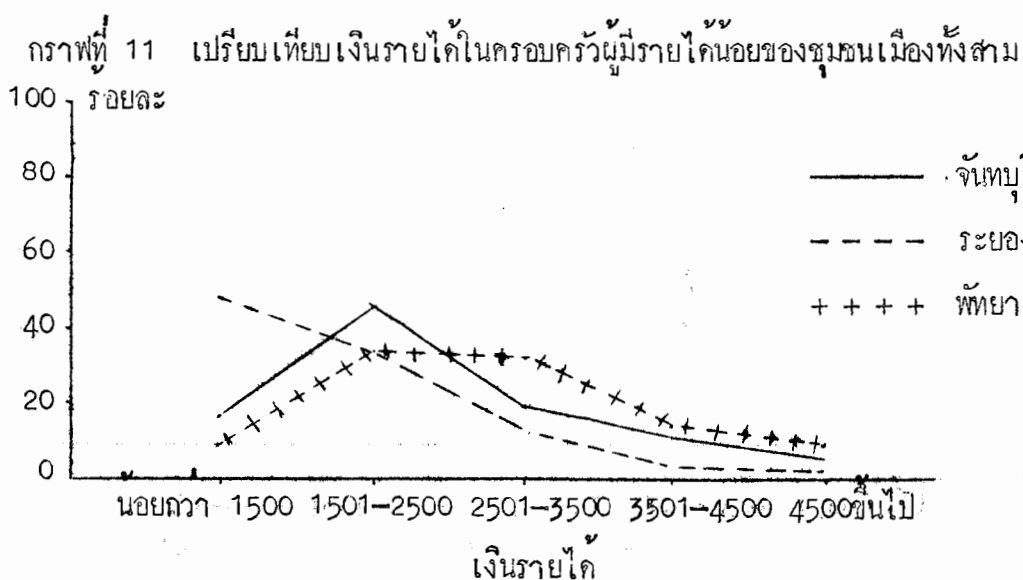
4.5 เงินรายได้ของครอบครัว (ต่อเดือน)

รายได้ของผู้มีรายได้น้อยที่มีถิ่นที่อยู่ต่างกันนั้น น่าจะต่างกันหรือคล้ายคลึงกันได้ เมื่อนำเอารายได้ของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสามมาเปรียบเทียบกัน พบได้ดังนี้

ตารางที่ 13 แสดงการเปรียบเทียบรายได้ครอบครัวของผู้มีรายได้ในชุมชนเมืองทั้งสาม

จำนวนเงินรายได้โดย ประเภทครอบครัว	จำนวน/ ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทร์บุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พิทย
น้อยกว่า 1,500 บาท	จำนวน ร้อยละ	25 16.45	85 48.30	16 9.70
1,500 - 2,500 บาท	จำนวน ร้อยละ	71 46.71	59 33.52	56 33.90
2,501 - 3,500 บาท	จำนวน ร้อยละ	30 19.74	22 12.50	54 32.80
3,501 - 4,500 บาท	จำนวน ร้อยละ	18 11.84	6 3.41	24 14.60
4,500 บาทขึ้นไป	จำนวน ร้อยละ	8 5.25	4 2.27	15 9.00
	รวม	152	176	165

จากข้อมูลตารางที่ 13 นำมาเขียนเป็นกราฟเปรียบเทียบได้ดังนี้

จากตารางที่ 13 และกราฟที่ 11 พบว่า มีความแตกต่างกันในลักษณะการกระจายของรายได้ ชุมชนเมืองระยองมีความแตกต่างไปจากชุมชนเมืองจันทบุรีและพัตยาอย่างชัดเจน ในขณะที่มีความคล้ายคลึงกันระหว่างชุมชนเมืองจันทบุรีกับพัตยา ซึ่งแยกพิจารณาได้ดังนี้

ชุมชนเมืองจันทบุรีและพัตยา ผู้มีรายได้น้อยจำนวนส่วนใหญ่มากถึงร้อยละ 66.45 และ 66.70 ตามลำดับ เป็นผู้มีรายได้ระหว่าง 1,500 - 3,500 บาทต่อเดือน ชุมชนเมืองระยอง มีผู้มีรายได้น้อยมากถึงร้อยละ 81.82 มีรายได้ไม่เกินเดือนละ 2,500 บาท

ความแตกต่างในลักษณะอื่นคือ ชุมชนเมืองพัตยา มีจำนวนผู้มีรายได้น้อยที่มีรายได้เกิน 3,500 บาทขึ้นไป ในจำนวนที่มากกว่าชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง หมายความว่า การกระจายรายได้ในระดับที่สูงขึ้นกว่า 3,500 บาทนั้น ชุมชนเมืองพัตยาทำได้ดีกว่าชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง เมื่อเปรียบเทียบการกระจายรายได้ในระดับที่สูงกว่า 2,500 บาทต่อเดือนขึ้นไปนั้น ชุมชนเมืองระยองมีการกระจายในระดับต่ำกว่าชุมชนเมืองจันทบุรีและพัตยาอย่างชัดเจน ลักษณะดังกล่าวนี้สามารถกล่าวได้ว่า ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองระยองยากจนกว่าผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรีและพัตยา

5. ลักษณะและสถานการณ์ของอาคารบ้านเรือน

มีลักษณะและสถานการณ์ของอาคารบ้านเรือนผู้มีรายได้น้อย จำแนกเป็นลักษณะต่าง ๆ
ได้ดังนี้

- 5.1 การมีสำเนาะเบียดบ้าน
- 5.2 การมีสิทธิในที่ดินที่เป็นที่คงอาคารบ้านเรือน
- 5.3 การมีสิทธิในอาคารบ้านเรือน
- 5.4 ลักษณะของบ้าน
- 5.5 ราคาเช่าบ้าน
- 5.6 อัตราค่าเช่าที่ดิน

5.1 การมีสำเนาะเบียดบ้าน

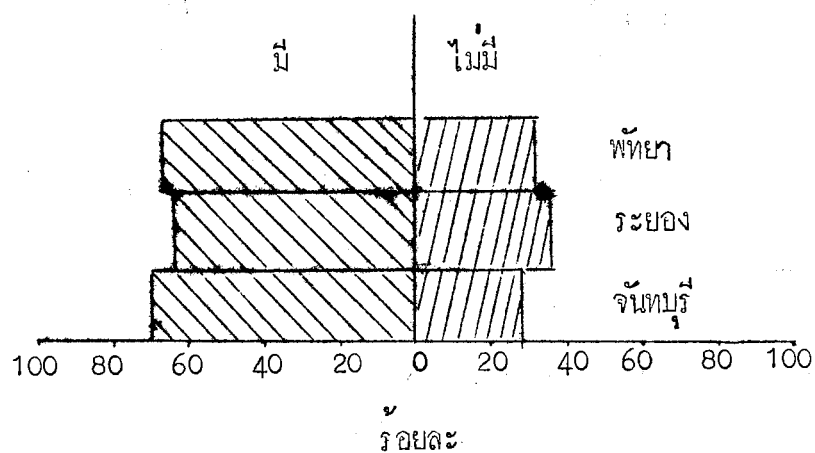
การมีสำเนาะเบียดบ้านเป็นสิ่งจำเป็น เพราะจะสามารถนำไปใช้อ้างอิงเพื่อ
การรับสวัสดิการสังคมต่าง ๆ ตลอดจนการทำงานและการรับบริการจากรัฐ บุคคลเหล่านี้มี
รายได้น้อยบางคนที่ไม่ได้มีบ้าน ไม่สามารถเข้ารับการศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนของ
ทางราชการ ดังนั้นเมื่อศึกษาภาวะของการมีสำเนาะเบียดบ้านของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมือง
ทั้งสามแห่ง พบดังนี้

ตารางที่ 14 แสดงการเปรียบเทียบการจดทะเบียนบ้านเลขที่ของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยใน
ชุมชนเมืองทั้งสาม

กรณี - ไม่มี สำเนาทะเบียนบ้าน	จำนวน/ ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
มีสำเนาทะเบียนบ้าน	จำนวน ร้อยละ	107 70.39	111 63.07	112 67.88
ไม่มีสำเนาทะเบียนบ้าน	จำนวน ร้อยละ	45 29.91	65 36.93	53 32.12
รวม		152	176	165

จากข้อมูลตารางที่ 14 นำมาเขียนเป็นกราฟเปรียบเทียบได้ดังนี้

ภาพที่ 12 เปรียบเทียบภาวะของการมีและไม่มีสำเนาทะเบียนบ้านของผู้มีรายได้น้อยในชุมชน
เมืองทั้งสาม

กรณีมีสำเนาทะเบียนบ้านของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม มีความคล้ายคลึงกันมาก คือมีผู้มีรายได้น้อยมากกว่าร้อยละ 60 มีสำเนาทะเบียนบ้านของตนเอง โดยชุมชนเมืองจันทบุรีมีจำนวนสูงสุด รองลงมาคือชุมชนเมืองพัตยาและระยองมีจำนวนรองลงมาอีก และมีผู้มีรายได้น้อยจำนวนใกล้เคียงร้อยละ 30 ในทั้งสามชุมชนเมือง ไม่มีสำเนาทะเบียนบ้านของตนเอง เป็นที่น่าสังเกตุว่า ชุมชนเมืองที่มีการขยายตัวและเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วอย่างชุมชนเมืองระยองและพัตยานั้น มีจำนวนผู้มีรายได้น้อยที่ไม่มีสำเนาทะเบียนบ้านของตนเอง เป็นจำนวนมากกว่าชุมชนเมืองที่ขยายตัวน้อยกว่าอย่างชุมชนเมืองจันทบุรี ทั้งนี้อาจเป็นเพราะมีการอพยพของประชากรจากแหล่งอื่น ๆ เข้ามาตั้งถิ่นฐานใหม่ ทำให้ยังไม่สามารถจดทะเบียนบ้านเป็นหลักแหล่งได้ในระยะเวลาหนึ่ง ดังนั้นผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองระยองและพัตยาจะมีจำนวนมากที่มีปัญหาที่ไม่สามารถไปประโยชน์จากระบบของสำเนาทะเบียนบ้าน เพื่อขอรับสวัสดิการสังคมบางประการที่เขาพึงได้ เช่นระบบการศึกษาของบุตรหลาน การรักษาพยาบาล และการสมัครงาน เป็นต้น

กรณีไม่มีสำเนาทะเบียนบ้านในเขตชุมชนเมืองดังกล่าว ทำให้เกิดความคลาดเคลื่อนของการแจกจ่ายจำนวนประชากรในชุมชนเมืองนั้น ๆ ไปจำนวนหนึ่ง ทั้งนี้ก็สามารถจัดให้ผู้มีรายได้น้อยจำนวนประมาณร้อยละ 30 นี้ได้สามารถมีทะเบียนบ้านของตนได้ เราจะได้ข้อมูลประชากรในชุมชนเมืองทั้งสามในจำนวนที่ใกล้เคียงความเป็นจริงมากยิ่งขึ้นอีก

5.2 กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่เป็นที่ตั้งอาคารบ้านเรือน

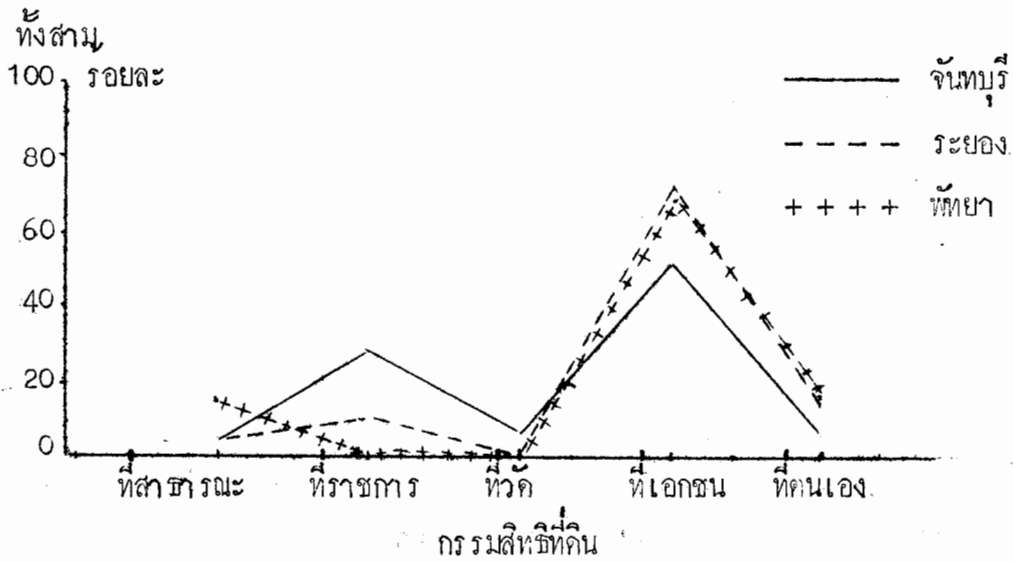
อาคารบ้านเรือนที่เป็นที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย อาจตั้งอยู่บนที่ดินซึ่งเป็นกรรมสิทธิ์ของส่วนราชการ ที่ดินสาธารณประโยชน์ ที่ดินของวัด หรือของเอกชนอื่น ๆ ก็ได้ เมื่อศึกษาเปรียบเทียบกันในชุมชนเมืองทั้งสามพบดังนี้

ตารางที่ 15 แสดงการเปรียบเทียบกรรมสิทธิในที่ดินที่เป็นที่ตั้งอาคารบ้านเรือนผู้มีรายได้น้อย
ในชุมชนเมืองทั้งสาม

กรรมสิทธิในที่ดิน	จำนวน/ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
ที่ดินสาธารณะ	จำนวน ร้อยละ	7 4.61	8 4.54	25 15.15
ที่ดินทางราชการ	จำนวน ร้อยละ	44 28.95	18 10.23	- -
ที่ดินของวัด	จำนวน ร้อยละ	12 7.89	- -	1 0.61
ที่ดินเอกชน	จำนวน ร้อยละ	79 51.97	126 71.59	115 69.70
ที่ดินของตนเอง	จำนวน ร้อยละ	10 6.58	24 13.64	24 14.54
	รวม	152	176	165

ข้อมูลจากตารางที่ 15 นำมาเขียนเป็นกราฟเปรียบเทียบได้ดังนี้

กราฟที่ 13 เปรียบเทียบกรรมสิทธิ์ที่ดินที่บ้านเรือนของผู้มีรายได้น้อยที่สุดในเขตชุมชนเมือง

ภาวะของกรรมสิทธิ์ที่ดินที่ศึกษาพบในชุมชนเมืองทั้งสาม มีความสอดคล้องและคล้ายคลึงกันในบางประเภทของกรรมสิทธิ์ที่ดิน กล่าวคือ จำนวนมากกว่าครึ่งของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในทั้งสามชุมชนเมือง ทั้งอยู่บนที่ดินที่เป็นกรรมสิทธิ์ของ เอกชน โดยที่ชุมชนเมืองระยองมีจำนวนสูงสุด พัตยา รองลงมา และจันทบุรี รองลงมาอีกทีหนึ่ง ลักษณะดังกล่าวนี้บ่งบอกถึงบทบาทของ เอกชนในเขตชุมชนเมืองทั้งสาม ที่มีต่อการจัดการเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยว่าจะเป็นไปในลักษณะเช่นใด การจะเกิดสภาพชุมชนแออัดหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับการจัดระบบที่ดินของ เอกชนด้วยเช่นกัน

ที่ดินสาธารณะประโยชน์ ผู้มีรายได้น้อยที่เข้าไปตั้งถิ่นฐานบนที่ดินสาธารณะคือ ผู้บุกรุกที่ดินสาธารณะ ทั้งสามชุมชนเมืองมีการบุกรุกที่ดินสาธารณะบ้างเล็กน้อย ชุมชนเมืองพัตยา มีสัดส่วนสูงกว่าชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง เป็นที่น่าพึงพอใจที่พบว่าทั้งชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง มีการบุกรุกที่ดินสาธารณะจำนวนน้อยมาก แต่ทั้งสามชุมชนเมืองก็น่าเป็นห่วงอยู่เหมือนกันคือ การปล่อยให้มีการบุกรุกออกไปในอนาคตอาจพบปัญหาของชุมชนแออัดเกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ ผู้บุกรุกจะไม่พยายามสร้างอาคารบ้านเรือนต้นก เพราะเกรงว่าอาจถูกขับไล่เมื่อไรก็ได้ จึงอาจพบว่า เป็นย่านที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยที่มีมาตรฐานและคุณภาพต่ำ

ที่ดินของทางราชการที่อนุญาตให้ผู้มีรายได้น้อยเข้าไปตั้งถิ่นฐานได้ ไม่พบในชุมชนเมืองพัทยา แต่พบเป็นจำนวนมากในชุมชนเมืองจันทร์ ร่องลงมากคือระยอง พื้นที่ดูแลโดยเทศบาลและยินยอมให้ประชาชนเข้าไปตั้งถิ่นฐานได้นั้น มีข้อหาเป็นห่วงคือ ในเขตใกล้โรงฆ่าสัตว์ของชุมชนเมืองจันทร์ สภาพของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยเป็นลักษณะชุมชนแออัดชัดเจน ชุมชนเมืองระยองบริเวณหลังสถานีขนส่งก็มีลักษณะเป็นชุมชนแออัดขนาดเล็กเช่นกัน

ที่ดินเป็นของตนเอง มีจำนวนน้อยในทั้งสามชุมชนเมือง เป็นที่น่าแปลกใจอยู่ที่ว่าคนจนทำไมไม่มีที่ดินของตนเองได้ ลักษณะเช่นนี้เป็นเพราะการเป็นคนดินเค็ม มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในชุมชนเมืองเทศาน้อยอยู่แล้ว จึงปรากฏเป็นกรรมสิทธิ์ถือครองที่ดินในจำนวนหนึ่ง

5.3 กรรมสิทธิ์ในอาคารบ้านเรือน

กรรมสิทธิ์ในอาคารบ้านเรือนถูกจำแนกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้ บ้านเช่า บ้านพักทางราชการ และบ้านของตนเอง เมื่อศึกษาทั้งสามชุมชนเมืองแล้วพบดังนี้

ตารางที่ 16 แสดงการเปรียบเทียบกรรมสิทธิ์ในอาคารบ้านเรือนที่ผู้มีรายได้น้อยอาศัยอยู่ในชุมชนเมืองทั้งสาม

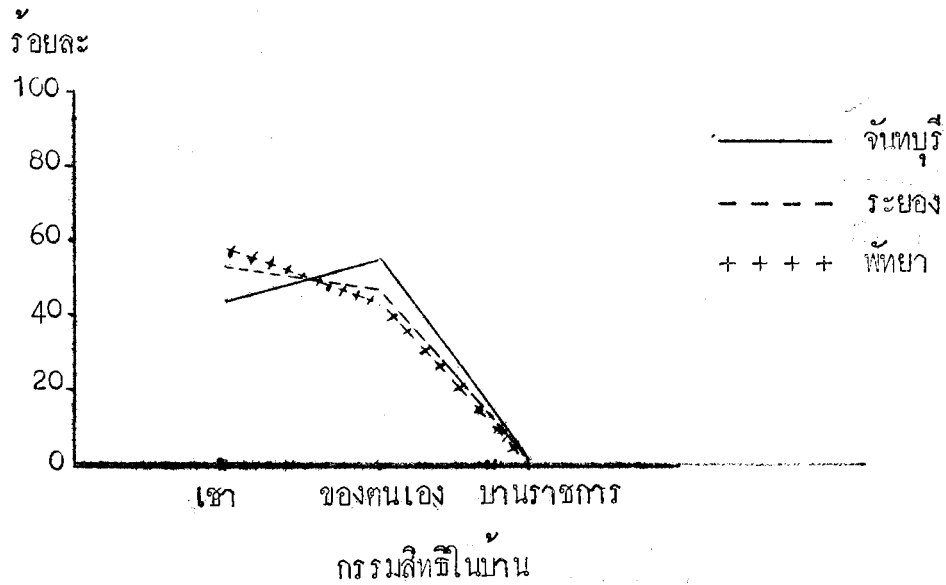
ภาวะกรรมสิทธิ์ในอาคารบ้านเรือน	จำนวน/ร้อยละ	ชุมชนเมืองจันทร์	ชุมชนเมืองระยอง	ชุมชนเมืองพัทยา
บ้านเช่า	จำนวน	66	92	95
	ร้อยละ	43.42	52.27	57.53

ตารางที่ 16 (ต่อ)

ภาวะกรรมสิทธิ์ใน อาคารบ้านเรือน	จำนวน/ ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
บ้านของตนเอง	จำนวน ร้อยละ	83 54.61	82 46.59	70 42.42
บ้านทางราชการ	จำนวน ร้อยละ	3 1.97	2 1.14	- -
	รวม	152	176	165

ข้อมูลจากตารางที่ 16 นำมาเขียนเป็นกราฟเปรียบเทียบได้ดังนี้

กราฟที่ 14 เปรียบเทียบกรรมสิทธิ์ในบ้านที่ผู้มีรายได้น้อยเข้าไปอยู่อาศัยในชุมชนเมืองทั้งสาม

ภาวะกรรมสิทธิ์ในอาคารบ้านเรือนที่ผู้มีรายได้น้อยอาศัยอยู่ในชุมชนเมืองทั้งสาม มีความคล้ายคลึงกันระหว่างชุมชนเมืองระยองและพัทยา แต่ชุมชนเมืองจันทบุรีมีลักษณะแตกต่างออกไปจากชุมชนเมืองทั้งสอง

ความคล้ายคลึงกันระหว่างชุมชนเมืองระยองและพัทยาคือ ผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากถึงร้อยละ 52.27 และ 57.58 ตามลำดับ เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในอาคารบ้านเรือนโดยการเช่าอาคารบ้านเรือนนั้นเพื่ออยู่อาศัย และมีจำนวนร้อยละ 46.59 และ 42.42 ตามลำดับ เป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ในบ้านซึ่ง เป็นของตนเอง เหตุที่ที่มีความคล้ายคลึงกันในชุมชนเมืองระยองและพัทยาก็เป็นเพราะ ชุมชนเมืองทั้งสองมีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว มีผู้มีรายได้น้อยอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมาก และโดยธรรมชาติของผู้มาใหม่มักจะไม่ลงมือสร้างบ้านเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยในทันทีที่เขาอพยพมาอยู่ ทั้งนี้เพราะยังขาดความเชื่อมั่นว่าจะอาศัยอยู่ในชุมชนเมืองนี้จนนานเท่าใด ดังนั้นการเสาะแสวงหาที่อยู่อาศัยโดยการเช่าจึง เป็นที่นิยมปฏิบัติกันมาก เมื่อได้อาศัยอยู่ระยะเวลาหนึ่งแล้ว ฐานะทางการเงินดีขึ้นบ้าง มีความมั่นใจว่าจะอาศัยอยู่ในชุมชนนั้นนานขึ้น ก็เริ่มหาพื้นที่สร้างบ้านของตนเองขึ้น ที่ดินที่ถูกเลือกจึงได้แก่ ที่ดินสาธารณะ ที่ดินของทางราชการ ที่ดินของวัด หรือที่ดินเอกชนที่เขาที่คืนในราคาถูก ลักษณะนี้จะทำให้สัดส่วนระหว่างการเช่าบ้านและการมีบ้านของตนเอง เปลี่ยนแปลงไป

ชุมชนเมืองจันทบุรี มีความแตกต่างไปจากชุมชนเมืองระยองและพัทยา เพราะผู้มีรายได้น้อยที่เขาบ้านอยู่จำนวนร้อยละ 43.42 แต่มีบ้านของตนเองมากถึงร้อยละ 54.61 ลักษณะนี้น่าจะมาจากเหตุที่ชุมชนเมืองจันทบุรี มีผู้มีรายได้น้อยอพยพเข้ามาในลักษณะไม่ต่อเนื่องตลอดเวลา ๗ มีการทยอยอพยพเข้าสู่จันทบุรี ผู้ที่เขามาก่อน ๆ ก็ทยอยกันสร้างบ้านของตนได้ แต่ผู้มาใหม่ยังคงต้องเช่าบ้านอยู่

5.4 ลักษณะของบ้าน

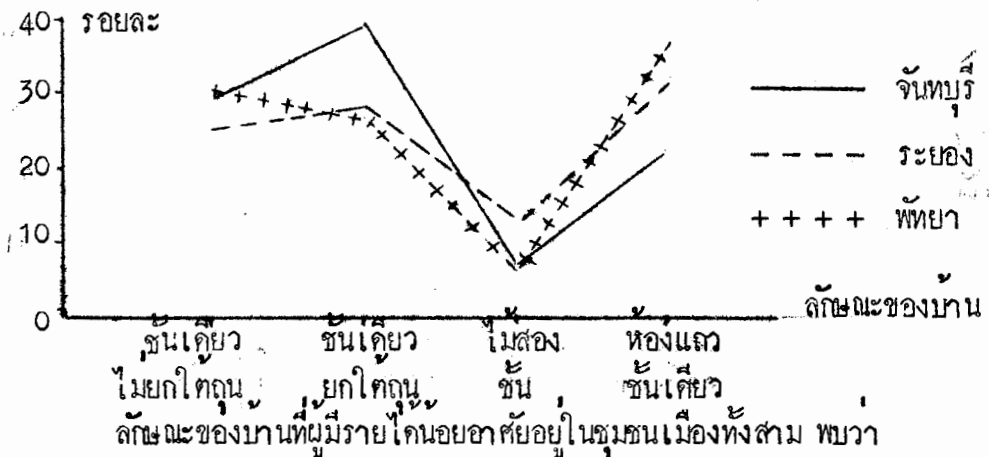
เมื่อจำแนกลักษณะของบ้านที่ผู้มีรายได้น้อยอาศัยอยู่ออกเป็น บ้านไม้ชั้นเดียว ไม้ยกใต้ถุน บ้านไม้ชั้นเดียวยกใต้ถุน บ้านไม้สองชั้นและห้องแถวชั้นเดียว ในชุมชนเมืองทั้งสามสามารถเปรียบเทียบได้ดังนี้

ตารางที่ 17 แสดงการ เปรียบเทียบลักษณะของบ้านพักอาศัยของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม

ลักษณะของบ้าน	จำนวน/ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
บ้านชั้นเดียวไม้ยกใต้ถุน	จำนวน ร้อยละ	45 29.61	45 25.57	50 30.30
บ้านชั้นเดียวยกใต้ถุน	จำนวน ร้อยละ	60 39.47	50 28.41	44 26.67
บ้านไม้สองชั้น	จำนวน ร้อยละ	11 7.24	23 13.07	10 6.06
ห้องแถวชั้นเดียว	จำนวน ร้อยละ	36 23.68	58 32.95	61 36.97
	รวม	152	176	165

ข้อมูลจากตารางที่ 17 นำมาเขียนเป็นกราฟเปรียบเทียบกันได้ดังนี้

กราฟที่ 15 เปรียบเทียบลักษณะของบ้านที่ผู้มีรายได้น้อยอาศัยอยู่ในชุมชนเมืองทั้งสาม

มีความคล้ายคลึงกันในลักษณะบ้าน ในชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง มีบ้านชั้นเดี่ยวยกใต้ถุนเป็นจำนวนมากกว่าบ้านชั้นเดี่ยวไม่ยกใต้ถุน แต่ชุมชนเมืองพัทลุงทางไปคือมีบ้านชั้นเดี่ยวยกใต้ถุนจำนวนน้อยกว่าไม่ยกใต้ถุน ลักษณะบ้านที่มีการยกใต้ถุนหรือไม่ยกใต้ถุนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยของสภาพภูมิประเทศและระบบระบายน้ำออกจากพื้นที่ ข้อมูลที่ศึกษาพบนี้ แสดงว่าชุมชนเมืองทั้งจันทบุรีและระยอง มีสภาพภูมิประเทศบางแห่งที่มีสภาพเป็นที่ต่ำ ลุ่มต่ำ และมีปัญหาของการระบายน้ำออกจากพื้นที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย การมีน้ำเซาะขังบนพื้นที่เพราะไม่มีท่อระบายน้ำเป็นต้นเหตุให้เกิดขึ้นในลักษณะยกใต้ถุน ชุมชนเมืองพัทลุงประสบปัญหาที่กล่าวมาน้อยกว่าชุมชนเมืองทั้งสอง

ความคล้ายคลึงอีกประการหนึ่งที่เกิดขึ้นระหว่างชุมชนเมืองระยองกับพัทลุงคือการมีห้องแถวชั้นเดี่ยวเป็นจำนวนมากอันนับหนึ่ง ในขณะที่ชุมชนเมืองจันทบุรีมีความแตกต่างไปจากชุมชนเมืองทั้งสอง เพราะชุมชนเมืองจันทบุรีนั้น ผู้มีรายได้น้อยอาศัยในอาคารแบบห้องแถวชั้นเดี่ยวเป็นอันนับสาม ลักษณะของห้องแถวชั้นเดี่ยวโดยทั่วไปมักมีสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น มีไฟฟ้า น้ำประปา ท่อระบายน้ำและใกล้ถนน นอกจากนั้นยังวัสดุก่อสร้างยังมีความแข็งแรง จึงจัดเป็นที่อยู่อาศัยที่มีมาตรฐานและคุณภาพดีสำหรับผู้มีรายได้น้อย จึงแสดงว่า

ชุมชนเมือง ระยองและพัทลุงมีที่อยู่อาศัยที่มีคุณภาพและมาตรฐานดีกว่าชุมชนเมืองจันทบุรี โดยเฉลี่ยเปรียบเทียบเฉพาะกรณีนี้เป็นกรณีหนึ่ง

5.5 ราคาเช่าบ้าน

ผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากต้องเช่าบ้านผู้อื่นเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของตนเอง อัตราค่าเช่าบ้านในชุมชนเมืองทั้งสามศึกษาแล้วพบดังนี้

ตารางที่ 18 แสดงการเปรียบเทียบอัตราค่าเช่าบ้านที่ผู้มีรายได้น้อยจ่ายเพื่อเช่าอยู่อาศัยในชุมชนเมืองทั้งสาม

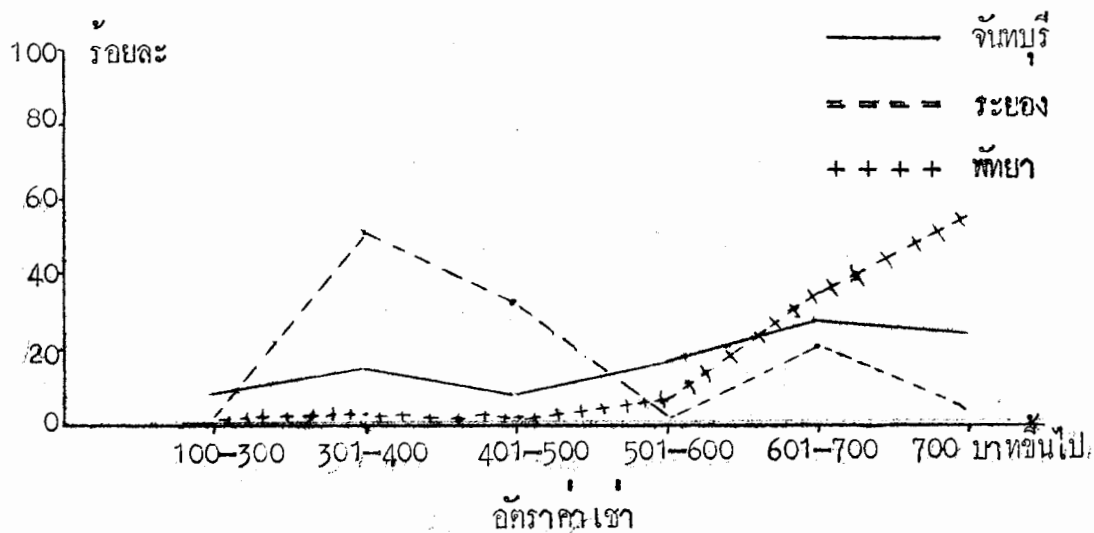
ราคาเช่าบ้าน (บาท/เดือน)	จำนวน/ ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทลุง
100 - 300	จำนวน ร้อยละ	5 7.69	- -	- -
301 - 400	จำนวน ร้อยละ	10 15.38	46 50.00	1 1.04
401 - 500	จำนวน ร้อยละ	5 7.69	30 32.61	1 1.04
501 - 600	จำนวน ร้อยละ	11 16.92	2 2.17	6 6.25

ตารางที่ 18 (ต่อ)

ราคาค่าเช่าบ้าน (บาท/เดือน)	จำนวน/ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
601 - 700	จำนวน ร้อยละ	18 27.70	10 10.87	34 35.42
700 ขึ้นไป	จำนวน ร้อยละ	16 24.62	4 4.35	54 56.25
	รวม	65	42	96

ข้อมูลจากตารางที่ 18 นำมาเขียนเป็นกราฟเปรียบเทียบได้ดังนี้

กราฟที่ 16 เปรียบเทียบราคาค่าเช่าบ้านที่มีรายได้น้อยจ่ายเพื่อเช่าอยู่อาศัยในชุมชนเมือง
ทั้งสาม

ราคาค่าเช่าบ้านมีความแตกต่างกันชัดเจนในชุมชนเมืองทั้งสาม ชุมชนเมืองพัทยามีราคาค่าเช่าส่วนใหญ่มากถึงร้อยละ 91.67 อยู่ในระดับราคาตั้งแต่เดือนละ 600 บาทขึ้นไป และราคาที่สูงกว่า 700 บาทต่อเดือนนั้นมีมากถึงร้อยละ 56.25 ส่วนระดับราคาต่ำกว่า 600 บาทต่อเดือนมีจำนวนน้อยมาก

ชุมชนเมืองจันทร์ ราคาค่าเช่าบ้านมีกระจายหลายระดับราคา แต่ที่มีจำนวนมากถึงร้อยละ 52.30 เป็นราคาค่าเช่าบ้านตั้งแต่เดือนละมากกว่า 600 บาทขึ้นไป

ชุมชนเมืองระยอง มีความแตกต่างไปจากทั้งชุมชนเมืองพัทยาและจันทร์คือ ราคาค่าเช่าบ้านส่วนใหญ่จำนวนมากถึงร้อยละ 82.61 เป็นราคาระหว่าง 301 - 500 บาทต่อเดือน ราคาที่สูงกว่านี้จะมีจำนวนน้อยลงอย่างชัดเจน

จึงกล่าวได้ว่าราคาค่าเช่าบ้านที่ผู้มีรายได้น้อยนิยมเช่าอยู่ในชุมชนเมืองพัทยามีระดับสูงที่สุดหรือแพงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนเมืองจันทร์และระยอง ชุมชนเมืองจันทร์นั้นมีบ้านเช่าที่มีระดับราคาหลายระดับให้เลือกได้มากกว่าชุมชนเมืองพัทยาและระยอง และชุมชนเมืองที่สามารถกล่าวได้ว่ามีระดับราคาค่าเช่าบ้านส่วนใหญ่ราคาต่ำหรือถูกกว่าชุมชนเมืองอื่น ๆ คือ ชุมชนเมืองระยอง ความแตกต่างที่เกิดขึ้นในชุมชนเมืองทั้งสามมีสาเหตุมาจากลักษณะของการทำงานอาชีพและรายได้ของผู้มีรายได้น้อย ซึ่งทั้งชุมชนเมืองพัทยาและจันทร์ทั้งก็มีระดับของรายได้สูงกว่าของชุมชนเมืองระยอง

5.6 ราคาค่าเช่าที่ดิน

ผู้มีรายได้น้อยจำนวนหนึ่งเช่าที่ดินจากผู้อื่นแล้วสร้างบ้านเช่าพอกำอยู่ใต้ชั้นเอง เมื่อศึกษาเปรียบเทียบระดับราคาค่าเช่าที่ดินที่ผู้มีรายได้น้อยต้องจ่ายแก่เจ้าของที่ดินในชุมชนเมืองทั้งสามแล้วพบได้ดังนี้

ตารางที่ 19 แสดงการเปรียบเทียบราคาค่าเช่าที่ดินที่มีรายได้น้อยเช่าแล้วสร้างบ้านของตนเอง ในชุมชนเมืองทั้งสาม

ราคาค่าเช่าที่ดิน (บาท/เดือน)	จำนวน/ ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
ต่ำกว่า 100	จำนวน ร้อยละ	17 43.59	28 66.67	- -
101 - 200	จำนวน ร้อยละ	14 35.90	10 23.81	6 26.09
201 - 300	จำนวน ร้อยละ	8 20.51	- -	17 73.91
301 - 400	จำนวน ร้อยละ	- -	- -	- -
400 ขึ้นไป	จำนวน ร้อยละ	- -	4 9.52	- -
	รวม	89	42	13

เมื่อเปรียบเทียบราคาค่าเช่าที่ดินทั้งสามชุมชนเมืองแล้วพบดังนี้
มีความคล้ายคลึงกันระหว่างชุมชนเมืองจันทบุรีและระยองคือ ราคาค่าเช่าที่ดิน
ส่วนใหญ่อยู่ในระดับราคาไม่เกินเดือนละ 200 บาท โดยมีจำนวนคิดเป็นร้อยละ 89.49 และ

90.48 ตามลำดับ แต่สำหรับชุมชนเมืองปัตตานีมีความแตกต่างไปคือ คชเชาส่วนใหญ่อยู่ในระดับราคา 101 - 300 บาทต่อเดือน ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าชุมชนเมืองปัตตานีมีระดับราคาคชเชาที่คิ่สูงกว่จันทบุรีและระยอง ขณะเดียวกัน ชุมชนเมืองจันทบุรีมีราคาคชเชาที่คิ่สูงกว่ชุมชนเมืองระยอง ความแตกต่างดังกล่าวอาจมาจากระดับและภาวะเศรษฐกิจของผู้มีรายได้น้อยที่คิ่ต่างกันใ้ชุมชนเมืองทั้งสาม

6. แรงจูงใจที่ชักนำใ้ผู้มีรายได้น้อยคัคสิ่ใจเขาไปคั้ถิ่นฐานใ้แหล่งชุมชนนั้น ๆ

การคัคสิ่ใจเลือกเขาไปคั้ถิ่นฐานใ้บริเวณคิ่ นั้น อาจมาจากแรงจูงใจที่แบ่งออกเป็นประเภทคิ่ ๆ คิ่ คิ่คิ่สาธาณะ คชเชาที่คิ่ราคาถูก บ้านเช่าราคาถูก โกลั้ทำงานใ้คิ่รับการแนะนำจากญาติมิตร ทิวาเปล่ของทงราชการ และอื่น ๆ เมื่อคิ่ศึกษาใ้ชุมชนเมืองทั้งสามแล้วพบคิ่นี้

ตารางที่ 20 แสดงการเปรียบเทียบแรงจูงใจประเภทคิ่ ๆ ที่มีส่วนใ้ผู้มีรายได้น้อยใ้ชุมชนเมืองทั้งสามคัคสิ่ใจคั้ถิ่นฐานใ้บริเวณแหล่งชุมชนนั้น ๆ

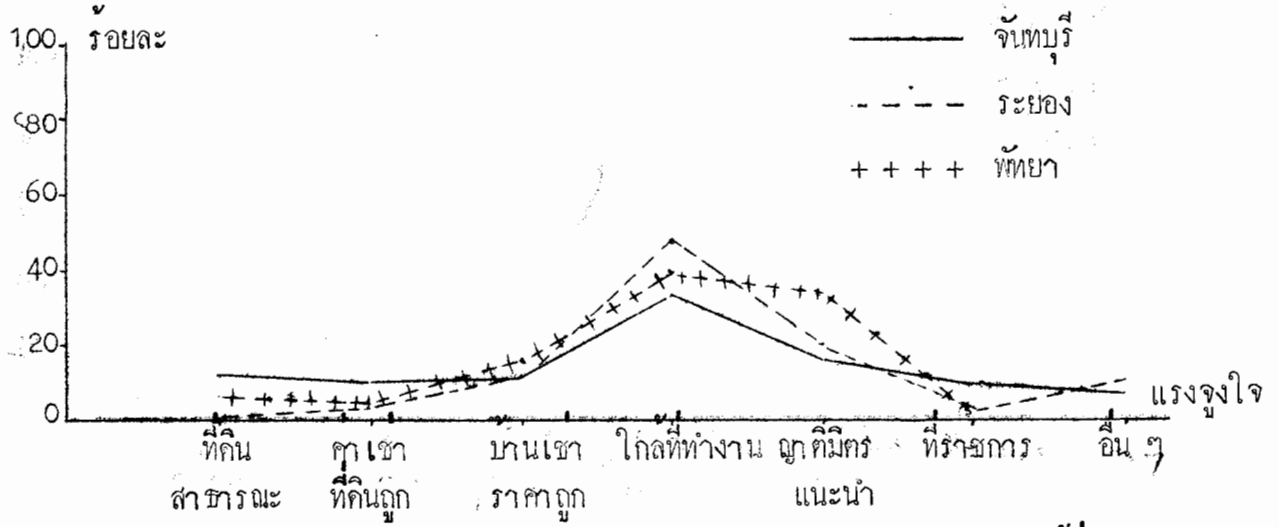
ประเภทของแรงจูงใจ	จำนวน/ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง ปัตตานี
ที่คิ่สาธาณะ	จำนวน	18	2	11
	ร้อยละ	11.84	1.14	6.70
คชเชาที่คิ่ราคาถูก	จำนวน	15	8	7
	ร้อยละ	9.87	4.54	4.20

ตารางที่ 20 (ต่อ)

ประเภทของแรงจูงใจ	จำนวน/ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
บ้านเช่าราคาถูก	จำนวน ร้อยละ	17 11.18	21 11.93	26 15.80
ใกล้ที่ทำงาน	จำนวน ร้อยละ	50 32.89	84 47.73	65 39.40
ใคร้บริการแนะนำจาก ญาติ-มิตร	จำนวน ร้อยละ	25 16.45	36 20.45	56 33.90
ห่างเปลวของทวง ราชการ	จำนวน ร้อยละ	15 9.87	7 3.98	- -
อื่น ๆ	จำนวน ร้อยละ	12 7.90	18 10.23	- -
	รวม	1๒๕	176	165

จากข้อมูลตารางที่ 20 นำมาเขียนเป็นกราฟเปรียบเทียบได้ดังนี้

กราฟที่ 17 เปรียบเทียบประเภทของแรงจูงใจที่มีส่วนใหญ่มักรายไค้ในชุมชนเมืองทั้งสาม
 คัดลึนใจทั้งถิ่นฐานในบริเวณแหล่งชุมชนนั้น ๆ

มีความสอดคล้องและคล้ายคลึงกันมากในแรงจูงใจสองประเภทคือ โกล้ที่ทำงาน เป็นแรงจูงใจที่มีบทบาทสูงที่สุดในทั้งสามชุมชนเมือง รองลงมาคือ การได้รับการแนะนำจาก ญาติมิตร เป็นแรงจูงใจที่อยู่ในอันดับสองเหมือนกันในทั้งสามชุมชนเมือง แสดงว่า ความต้องการของผู้มีรายไค้บ่อยที่ ต้องการเช่าโกล้แหล่งที่ทำงาน เพื่อความประหยัดในค่าเดินทาง ความรวดเร็วในการเดินทาง เข้าถึงที่ทำงาน มีบทบาทสูงที่สุดในการตั้งถิ่นฐานในชุมชนเมืองทั้งสาม ขณะเดียวกันอิทธิพลของญาติและมิตรสหาย ซึ่งมีผลในค่านความรู้สึกลบอุ่น มั่นใจในการดำรง อยู่ มั่นใจในความปลอดภัย และการช่วยเหลือจุนเจือกัน ก็เป็นความต้องการที่จูงใจให้เลือก ตั้งถิ่นฐานในบริเวณใด ๆ ไค้มาก และผู้มีรายไค้บ่อยในชุมชนเมืองทั้งสามก็พิจารณาแรงจูงใจ ขอนี้มากเช่นกัน

แรงจูงใจที่มาจากความต้องการประหยัดเงินในการอยู่อาศัย เช่น คาเซาบ้าน ถูก คาเซาที่กินราคาถูก นั้นมีบทบาทรองลงมาเหมือน ๆ กันในทั้งสามชุมชนเมือง แต่การ ประหยัดโดยพยายามเลือกเข้าไปตั้งถิ่นฐานในที่กินสาธารณะประโยชน์นั้น เป็นแรงจูงใจที่พบว่า

ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรีนิยมหรือพิจารณาแรงจูงใจประการนี้มาก เพราะอยู่ในอันดับที่สามของแรงจูงใจประเภทต่าง ๆ ในชุมชนเมืองแห่งนี้

ถ้เรียงลำดับแรงจูงใจ 3 ลำดับในชุมชนเมืองทั้งสาม (ตามลำดับความสำคัญ)

ได้ดังนี้

	ชุมชนเมืองจันทบุรี	ชุมชนเมืองระยอง	ชุมชนเมืองพัทยา
อันดับ 1	ใกล้ที่ทำงาน	ใกล้ที่ทำงาน	ใกล้ที่ทำงาน
อันดับ 2	ได้รับการแนะนำจาก	ได้รับการแนะนำจาก	ได้รับการแนะนำจาก
	ญาติมิตร	ญาติมิตร	ญาติมิตร
อันดับ 3	ที่กินสาธารณะ	บ้านเช่าราคาถูกลง	บ้านเช่าราคาถูกลง

7. ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย

ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพของชีวิตในย่านที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยนั้น มักจะเกี่ยวข้องกับปัญหาของความไม่เพียงพอของการได้รับบริการสาธารณูปโภค เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ท่อระบายน้ำ และการเก็บขยะมูลฝอย และปัญหาทางด้านการเป็นชุมชนแออัด ดังนั้นในการศึกษาคั้งนี้ จึงแบ่งปัญหาออกเป็นสองกลุ่มคือ

7.1 ปัญหาบริการสาธารณูปโภคพื้นฐาน

7.2 ปัญหาของการเป็นชุมชนแออัด

7.1 ปัญหาบริการสาธารณูปโภคพื้นฐาน บริการพื้นฐานที่จำเป็นต่อการอยู่อาศัยภายในเขตชุมชนเมืองคือ บริการน้ำประปา ไฟฟ้า การระบายน้ำ และการเก็บขยะมูลฝอย เมื่อศึกษาบริการพื้นฐานเหล่านี้ในชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยทั้งสามชุมชนเมืองแล้วพบได้ดังนี้

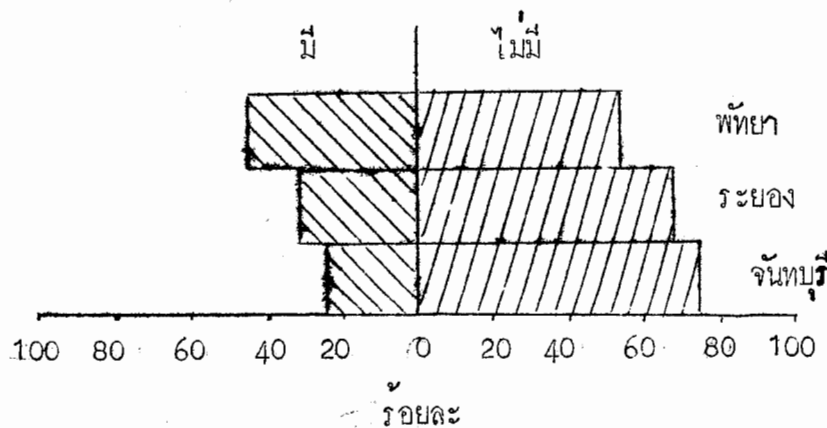
7.1.1 บริการน้ำประปา เมื่อศึกษาการมีน้ำประปาใช้ของตนเอง (มีอาคารวัดน้ำประจำบ้าน) หรือไม่มีในชุมชนเมืองทั้งสามจะมีผลการศึกษาคงนี้

ตารางที่ 21 แสดงการเปรียบเทียบการมีและไม่มีน้ำประปาใช้ของตนเอง ของผู้มีรายได้น้อยของชุมชนเมืองทั้งสาม

การมี - ไม่มีน้ำประปาใช้	จำนวน/ร้อยละ	ชุมชนเมือง	ชุมชนเมือง	ชุมชนเมือง
		จันทบุรี	ระยอง	พัตยา
มี	จำนวน	37	54	75
	ร้อยละ	24.34	30.68	45.45
ไม่มี	จำนวน	115	122	90
	ร้อยละ	75.66	69.22	54.55
รวม		152	176	165

ข้อมูลจากตารางที่ 21 นำมาเขียนเป็นกราฟเปรียบเทียบดังนี้

กราฟที่ 18 เปรียบเทียบการมีน้ำประปาใช้และไม่มีน้ำประปาใช้ของตนเอง ของผู้มีรายได้น้อยทั้งสามชุมชนเมือง

การศึกษาค้นคว้า มีความสอดคล้องและคล้ายคลึงกันมากทั้งสามชุมชนเมืองในเรื่องของความไม่ทั่วถึงของบริการน้ำประปา ผู้มีรายได้น้อยเกินครึ่งในทั้งสามชุมชนเมืองไม่มีน้ำประปาใช้ของตนเอง ซึ่งหมายความว่าเขาคงหันมาใช้มาจากระบบอื่นเช่นการใส่สายพ่วงจากเพื่อนบ้าน หรือซื้อน้ำจากรถเข็นมาใช้ ปริมาณความไม่ใช้น้ำประปาใช้ของตนเองสูงที่สุดคือ ชุมชนเมืองจันทบุรี รองลงมาคือ ระยองและพัทยา โดยมีจำนวนความไม่มีคิดเป็นร้อยละ 75.66, 69.22 และ 54.55 ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาโอกาสของการได้มีน้ำประปาใช้ของตนเองในทั้งสามชุมชนเมืองแล้วพบว่า ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองพัทยา มีโอกาสได้ใช้สูงสุด รองลงมาคือชุมชนเมืองระยอง ลักษณะเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ชุมชนเมืองทั้งสองต่างก็อยู่ในเป้าหมายของการพัฒนาตามโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก นอกจากนี้ชุมชนเมืองพัทยายังเป็นเมืองที่ส่งเสริมให้เป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอีกด้วย การพัฒนาทางคาบบริการน้ำประปาจึงมีสูงกว่าชุมชนเมืองอื่น ๆ ส่วนชุมชนเมืองจันทบุรีนั้นอยู่นอกเขตโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก จึงมีความแตกต่างชัดเจนให้เห็นได้

7.1.2 บริการไฟฟ้า การมีไฟฟ้าใช้โดยมีมาตรวัดไฟฟ้าประจำบ้านนั้น ในชุมชนเมืองทั้งสามมีลักษณะ เปรียบเทียบกันได้ดังนี้

ตารางที่ 22 แสดงการเปรียบเทียบการมีไฟฟ้าและไม่มีของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม

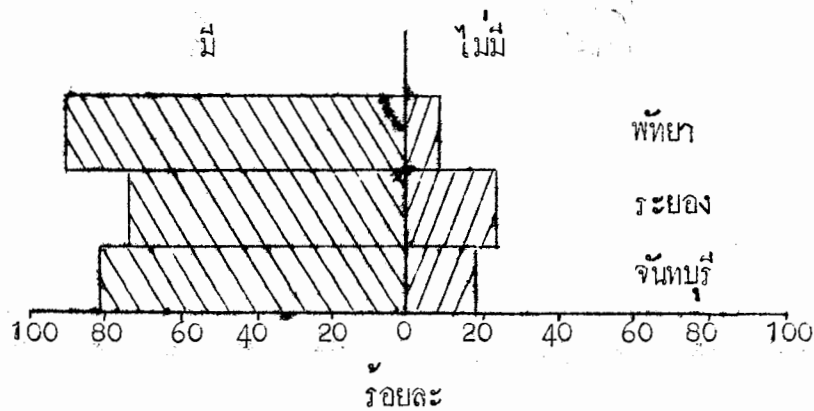
การมี - ไม่มีไฟฟ้าใช้	จำนวน/ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
มี	จำนวน	124	133	149
	ร้อยละ	81.58	75.57	90.30

ตารางที่ 22 (ต่อ)

กรรม - ไม่มีไฟฟ้าใช้	จำนวน/ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
ไม่มี	จำนวน ร้อยละ	28 18.42	43 24.43	16 9.70
รวม		152	176	165

ข้อมูลจากตารางที่ 22 นำมาเขียนกราฟเปรียบเทียบได้ดังนี้

กราฟที่ 19 เปรียบเทียบกรรมไฟฟ้าใช้และไม่มี ของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม

มีความสอดคล้องและคล้ายคลึงกัน ในชุมชนเมืองทั้งสาม คือผู้มีรายได้น้อยมากกว่าสามในสี่ (ร้อยละ 75) ขึ้นไปสามารถมีไฟฟ้าใช้ภายในครอบครัวของตนเอง โดยที่ในแต่ละชุมชนเมืองมีปริมาณร้อยละของการมีไฟฟ้าใช้ต่างกันบ้าง เช่น ชุมชนเมืองพัทยามีมากที่สุดคือร้อยละ 90.30 ชุมชนเมืองจันทบุรีรองลงมาคือ มีจำนวนร้อยละ 81.58 และชุมชนเมืองระยองมีน้อยที่สุดในสามชุมชนเมือง คือมีร้อยละ 75.57

มีข้อสงสัย เกตวาชุมชนเมืองที่ตั้งอยู่ในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกอย่างชุมชนเมืองพัทยาและระยอง มีความแตกต่างกันในการกระจายบริการไฟฟ้าไปสู่ผู้มีรายได้น้อยอย่างชัดเจน ซึ่งอาจเป็นเพราะชุมชนเมืองพัทยาได้รับการพัฒนาเพื่อเป็นเมืองท่องเที่ยวตากอากาศมานานกว่า 10 ปี แผนงานการกระจายบริการไฟฟ้าถูกวางมานานและสามารถกระจายสู่ผู้มีรายได้น้อยได้ทั่วถึงดี ขณะที่ชุมชนเมืองระยองนั้นเพิ่งอยู่ในเป้าหมายของการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก แผนงานการขยายตัวในการบริการขยายตัวของประชากรอาจยังไม่พร้อมเท่าที่ควร จึงทำให้เห็นความแตกต่างดังกล่าวแล้ว

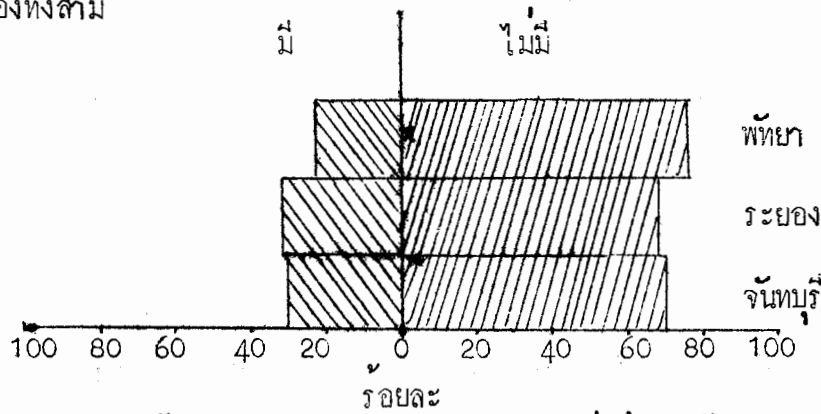
7.1.3 ทอระบาย การมีและไม่มีทอระบายนำออกจากอาคารบ้านเรือนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม เปรียบเทียบกันได้ดังนี้

ตารางที่ 23 แสดงการเปรียบเทียบการมีและไม่มีทอระบายนำใช้แล้วออกจากที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม

การมี - ไม่มีทอระบายนำ	จำนวน/ ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทร์บุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
มี	จำนวน ร้อยละ	46 30.26	57 32.39	39 23.64
ไม่มี	จำนวน ร้อยละ	106 69.74	119 67.61	126 76.36
	รวม	152	176	165

ข้อมูลจากตารางที่ 23 นำมาเขียนเป็นกราฟเปรียบเทียบได้ดังนี้

กราฟที่ 20 เปรียบเทียบการมีและไม่มีท่อระบายน้ำใช้แล้วออกจากที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม

มีความคล้ายคลึงกัน ในชุมชนเมืองทั้งสามคือ ที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยที่ไม่มีระบบท่อระบายน้ำใช้แล้วมีจำนวนใกล้เคียงร้อยละ 70 ในทั้งสามชุมชนเมือง ซึ่งเป็นตัวเลขที่สูงและน่าเป็นห่วงชุมชนเมืองพัทยาจำนวนผู้อยู่ไม่มีท่อระบายน้ำมากถึงร้อยละ 76.36 มากที่สุดในชุมชนเมืองทั้งสาม โดยมีชุมชนเมืองจันทบุรีและระยองรองลงมาด้วยจำนวนร้อยละ 69.74 และ 67.61 ตามลำดับ

เมื่อที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากในชุมชนเมืองทั้งสามไม่มีท่อระบายน้ำใช้แล้วออกไปจากบริเวณบ้านและพื้นที่นั้น ปัญหาน้ำเซาะขี้ยอมเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัญหาอื่นที่ตามมาอีกคือ น้ำเน่าเหม็นเกิดขึ้น น้ำค้ำเป็นแหล่งเพาะเชื้อโรคตลอดจนยุงและแมลง ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานของผู้อพยพมาใหม่ต้องปรับทิศทางคานลักษณะของบ้าน บ้านยกใต้ถุนเป็นแบบอย่างที่ยอมรับสร้างบ้านในเวลาต่อ ๆ มา เพื่อเป็นการหลีกเลี่ยงน้ำเซาะขี้ในพื้นที่นั้น ลักษณะนี้มีเหตุผลยืนยันได้คือ ในชุมชนเมืองทั้งสามนั้น ผู้มีรายได้น้อยได้สร้างบ้านแบบยกใต้ถุนขึ้นแล้วจำนวนหนึ่ง เช่นที่ชุมชนเมืองจันทบุรี มีจำนวนถึงร้อยละ 39.47 ชุมชนเมืองระยองมีจำนวนร้อยละ 28.41 และชุมชนเมืองพัทยามีจำนวนร้อยละ 26.67 มีข้อสังเกตตรงกันว่า มาตรการจัดระบบระบายน้ำในชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยไม่ดีขึ้น ปริมาณบ้านยกใต้ถุนจะเพิ่มมากขึ้นแน่นอนในอนาคต

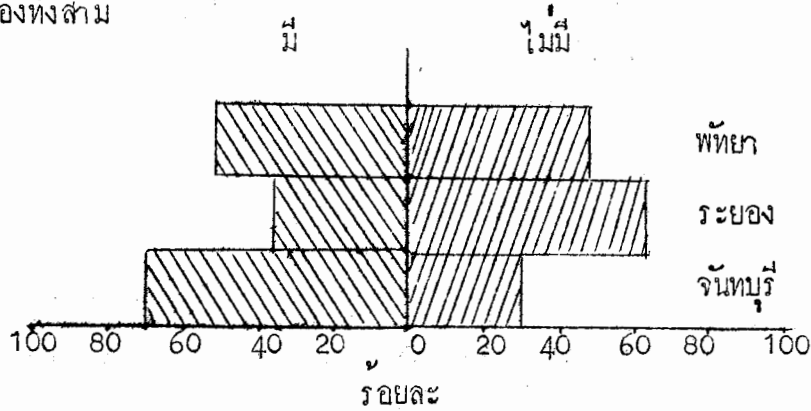
7.1.4 การเก็บขยะมูลฝอย (ถึงเก็บขยะและมีรถเก็บขยะมาเก็บไป) การมีและไม่มีถังขยะและรถเก็บขยะออกจากพื้นที่ที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสามเปรียบเทียบกันได้ดังนี้

ตารางที่ 24 แสดงการเปรียบเทียบการมีและไม่มีกรเก็บขยะมูลฝอยในพื้นที่ที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย ในชุมชนเมืองทั้งสาม

การมี - ไม่มี การเก็บขยะมูลฝอย	จำนวน/ ร้อยละ	ชุมชนเมือง จันทบุรี	ชุมชนเมือง ระยอง	ชุมชนเมือง พัทยา
มี	จำนวน	106	63	85
	ร้อยละ	69.74	35.80	51.52
ไม่มี	จำนวน	46	113	80
	ร้อยละ	30.26	64.20	48.48
รวม		152	176	165

ข้อมูลจากตารางที่ 24 นำมาเขียนกราฟเปรียบเทียบได้ดังนี้

กราฟที่ 21 เปรียบเทียบกรณีที่มีและไม่มีกรเก็บขยะมูลฝอยในพื้นที่ที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย ในชุมชนเมืองทั้งสาม

มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในชุมชนเมืองทั้งสาม เมื่อพิจารณาถึงกรณีการจกเก็บขยะมูลฝอยในชุมชนเมืองจันทบุรี มีจำนวนสูงที่สุดคือ มีจำนวนถึงร้อยละ 69.74 ซึ่งแตกต่างไปจากชุมชนเมืองพัทยาและระยอง เพราะมีการจกเก็บขยะมูลฝอยจำนวนร้อยละ 51.52 และ 35.80 ตามลำดับ ในทางตรงกันข้ามพบว่า ชุมชนเมืองระยองและพัทยานั้นไม่มีกรเก็บขยะมูลฝอยในที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยมากถึง 64.20 และ 48.48 ตามลำดับ ซึ่งสูงกว่าชุมชนเมืองจันทบุรีอย่างชัดเจน โดยที่ชุมชนเมืองจันทบุรีไม่มีกรเก็บขยะเพียงร้อยละ 30.26 เท่านั้น

กรขยายตัวของชุมชนเมืองอย่างรวดเร็วของชุมชนเมืองระยองและพัทยา น่าจะเป็นสาเหตุที่ทำให้บริการจกเก็บขยะมูลฝอยไม่สามารถกระจายบริการไปได้ทั่วถึง ซึ่งคงไปจากชุมชนเมืองจันทบุรีที่มีการขยายตัวช้ากว่า ทำให้การวางแผนงานในการบริการเก็บขยะมูลฝอยสามารถกระจายบริการได้ทันต่อกรขยายตัวได้ดีกว่า

7.2 ปัญหาของการเป็นชุมชนแออัด

ชุมชนเมืองทั้งสามเป็นชุมชนเมืองที่เจริญเติบโตและขยายตัวรวดเร็ว การเพิ่มจำนวนของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยทำให้เกิดภาวะที่เป็นชุมชนแออัดขึ้นได้ มีย่านที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยบางแห่งเป็นชุมชนแออัดชัดเจน ซึ่งปรากฏในชุมชนเมืองทั้งสามดังนี้

ชุมชนเมืองจันทบุรี มีย่านที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยที่มีสภาพเป็นชุมชนแออัดดังนี้

1. บริเวณข้างโรงพยาบาล สักดิ์ เทศบาล มีสภาพเป็นชุมชนแออัดขนาดใหญ่สังเกตเห็นได้ชัดเจน มีสภาพภูมิประเทศเป็นที่ลุ่มต่ำ ตั้งอยู่บนที่ดินของทางราชการ โดยมีเทศบาลเป็นผู้ดูแล

2. บริเวณที่มีแนวโน้มนจะเป็นชุมชนแออัด อยู่ในบริเวณตำบลลาด เป็นย่านชุมชนผู้มีรายได้น้อยที่อยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของชุมชนเมืองนี้ ขณะนี้บริเวณนี้มีความหนาแน่นอยู่บ้าง แต่เป็นแหล่งขนาดเล็ก

ชุมชนเมืองระยอง มีย่านที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยที่มีสภาพเป็นชุมชนแออัด

คือ

1. บริเวณหลังสถานีขนส่ง

2. บริเวณสวนมะม่วง ซึ่งเป็นการแยกตัวของผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาเดิมจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ออกจากผู้มีรายได้น้อยที่มาจากภาคอื่น ๆ

3. บริเวณชายฝั่งทะเล (สันทราย) ตำบลปากน้ำ

ชุมชนเมืองพัทยา มีย่านที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยที่มีสภาพเป็นชุมชนแออัดคือ

1. บริเวณใกล้ปากคลองนาเกลือ

2. ซอยบอนไก่อหรือเย็นสบาย เป็นเขตที่สภาพชุมชนแออัดค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไปเป็นย่านที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย ในลักษณะของคิกแถวชั้นเดียวและ 2 ชั้นให้เขามากขึ้น

3. พื้นที่เล็ก ๆ ในตำบลหนองปรือ บริเวณระหว่างถนนพืชมงคลกับพัทยาใต้

สรุปแล้วจากผลการศึกษา เปรียบเทียบครั้งนี้ ชุมชนแออัดปรากฏชัดเจนในชุมชนเมืองจันทบุรี 3 แห่ง ชุมชนเมืองระยอง 3 แห่ง และชุมชนเมืองพัทยา 3 - 5 แห่ง

เมื่อประมวลปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสามแล้วพบว่า ปัญหาการไม่มีหรือไม่ได้รับบริการค่าน้ำประปาฟรี เช่น น้ำประปา ไฟฟ้า ระบบระบายน้ำใช้แล้ว และการเก็บขยะมูลฝอย ตลอดจนปัญหาการมีสภาพเป็นชุมชนแออัดด้วย ปัญหาทั้งหมด

นี่ก็จะจัดระดับความรุนแรงของปัญหา การวิจัยครั้งนี้กำหนดระดับความรุนแรงของปัญหาดังนี้

1. มีปัญหารุนแรง คือจำนวนผู้มีรายได้น้อยที่ไม่มีบริการนั้นมากกว่าร้อยละ

75

2. มีปัญหาหนัก คือ จำนวนผู้มีรายได้น้อยที่ไม่มีบริการนั้นระหว่างร้อยละ 51 - 75

61 - 75

3. มีปัญหามาก คือจำนวนผู้มีรายได้น้อยที่ไม่มีบริการนั้นระหว่างร้อยละ

51 - 60

4. มีปัญหาน้อย คือจำนวนผู้มีรายได้น้อยที่ไม่มีบริการนั้นระหว่างร้อยละ 31 - 50

31 - 50

5. มีปัญหาน้อยมาก คือจำนวนผู้มีรายได้น้อยที่ไม่มีบริการนั้นระหว่างร้อยละ

0 - 30

ส่วนเรื่องของชุมชนแออัด จะพิจารณาเพียงการมีเกิดขึ้นแล้วหรือไม่มีเท่านั้น เมื่อเปรียบเทียบกันทั้งสามชุมชนเมืองแล้วพบดังนี้

ตารางที่ 25 แสดงการเปรียบเทียบระดับความรุนแรงของปัญหาการไม่มีหรือไม่ได้รับบริการสาธารณสุขโดยตรง และการมีปัญหาชุมชนแออัด ของชุมชนเมืองทั้งสาม

ชื่อชุมชนเมือง	การไม่มีประปา					การไม่มีไฟฟ้า					การไม่มีท่ระบายน้ำ					การไม่มีกรเก็บขยะมูลฝอย					ปัญหาการเป็นชุมชนแออัด	
	รุนแรง	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก	รุนแรง	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก	รุนแรง	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก	รุนแรง	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยมาก	มี	ไม่มี
	จันทบุรี	/					/				✓		✓								✓	✓
ระยอง		✓								✓		✓					✓				✓	
พืพยา			✓							✓		✓							✓		✓	

จากผลการศึกษาพบในลักษณะของปัญหา มีความแตกต่างกันในแต่ละชุมชนเมืองดังนี้

1. ชุมชนเมืองจันทบุรี ปัญหาที่ผู้มียรายได้น้อยพบระดับ เป็นปัญหารุนแรง คือการขาดแคลนน้ำประปา ส่วนปัญหาที่อยู่ในระดับ เป็นปัญหามาก คือการขาดระบบระบายน้ำไปแล้ว และยังมีปัญหาชุมชนแออัดด้วย
2. ชุมชนเมืองระยอง มีระดับของปัญหาที่เป็นปัญหามาก คือขาดแคลนน้ำประปา ขาดระบบระบายน้ำไปแล้วและขาดการเก็บขยะมูลฝอย นอกจากนั้นยังมีปัญหาชุมชนแออัดด้วย
3. ชุมชนเมืองพัทลุง มีระดับของปัญหาที่เป็นปัญหารุนแรง คือการขาดระบบระบายน้ำ และปัญหาระดับปัญหาปานกลาง คือการขาดแคลนน้ำประปา นอกจากนั้นยังมีปัญหาชุมชนแออัดด้วย

อภิปรายและสรุปผลการศึกษาวิจัย

การอภิปรายผลการศึกษา เปรียบเทียบกันในชุมชนเมืองทั้งสาม มีเนื้อหาสำคัญดังนี้

1. ทำเลที่ตั้งและรูปแบบการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย
2. การก่อตัว การขยายตัว และแนวโน้มของการขยายตัว
3. ภูมิค่าเนา เค็มและรูปแบบของการอพยพเข้าสู่ชุมชนเมืองทั้งสาม
4. สถานภาพทางครอบครัวของผู้มีรายได้น้อย
5. ลักษณะและสถานภาพของอาศรมบ้านเรือน
6. แรงจูงใจที่ชักนำให้ผู้มีรายได้น้อยตัดสินใจเข้าไปตั้งถิ่นฐานในแหล่งชุมชนนั้น ๆ
7. ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย

1. ทำเลที่ตั้งและรูปแบบการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย

ศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลักของชุมชนเมืองทั้งสาม มีบทบาทอย่างมากต่อการเลือกทำเลที่ตั้งในการตั้งถิ่นฐานของผู้มีรายได้น้อย รูปแบบการกระจายตัวรายล้อมศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลัก พบไขช้ค้เงินในชุมชนเมืองทั้งสาม ทั้งนี้เป็นเพราะแหล่งงานที่ใหญ่ที่สุดในเขตชุมชนเมือง และศูนย์กลางการค้าปลีกและการบริการต่าง ๆ รวมกันอยู่ในบริเวณศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลักของเมือง การตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้และรายล้อมศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลัก (ศูนย์กลางเมือง) จึงเป็นผลจากความต้องการ เข้าใกล้กับแหล่งงานที่ใหญ่ที่สุด และความประหยัดทั้งการเดินทางและระยะเวลาในการเดินทางไปทำงานนั่นเอง

ผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ว่า "ทำเลที่ตั้งและการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสามน่าจะรายล้อมใกล้ชิดกับบริเวณศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลักของเมือง"

เมื่อพิจารณาทางกันโครงสร้างของชุมชนเมืองทั้งสามแล้ว จันทบุรีและพืดยังมีลักษณะซัดเจนที่สุดเป็นแบบศูนย์กลางเดี่ยว (Mono Centric) ดังนั้นจึงเกิดแรงดึงดูดกิจกรรมทาง ๆ มากมายศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลัก เป็นกร ร่มหาคึ่งเข้าสู่ศูนย์กลาง ซึ่งที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยก็เป็นกิจกรรมที่พยายามเลือกที่จะเข้าไปใกล้ศูนย์กลางแห่งนี้ด้วยเช่นกัน ลักษณะดังกล่าวจะทำให้มีการเพิ่มจำนวนและความหนาแน่นของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยมากขึ้นในบริเวณรอบ ๆ ศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลัก การเกิดสภาพชุมชนแออัดจึงมีโอกาสดีกขึ้นได้มาก แต่ชุมชนเมืองระยองนั้น โครงสร้างแบบหลายศูนย์กลาง (Poly Centric) ปรางค์ซัดเจนคือ บริเวณศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลักและแหล่งอุตสาหกรรมการ ประมงบริเวณปากแม่น้ำระยองและชายฝั่งทะเล ลักษณะนี้มีกร กระจายของแหล่งงานและเป็นผลต่อกร กระจายของที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยด้วย การเกิดสภาพชุมชนแออัดจึงมีน้อยลงที่บริเวณใกล้ศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลัก เพื่อไม่ให้เกิดการเพิ่มทวีความหนาแน่นและปริมาณชุมชนแออัดในชุมชนเมืองทั้งสาม จึงควรมีนโยบายกำหนดโครงสร้างของเมืองให้เป็นแบบหลายศูนย์กลาง โดยกระจายกิจกรรมที่จะเป็นแหล่งงานไว้ในหลาย ๆ บริเวณ เพื่อให้เกิดกร กระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยมากขึ้นในอนาคต

ผลจากการศึกษานี้มีความสอดคล้องกันกับผลการศึกษาของนักวิชาการ หลายคน คือ ผลการศึกษาของพิสันต์ กานใหญ่ชัย ซึ่งศึกษากร กระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ การเคหะแห่งชาติซึ่งศึกษาแหล่งเสื่อมโทรมในกรุงเทพมหานคร ชลิตภกร วรพดิน และอรุณี บุญประเสริฐ ศึกษากร กระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในกรุงเทพมหานคร แมกซ์เวลด ศึกษากร กระจายที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในสหรัฐอเมริกา และสมชาย เคชะพรหมพันธุ์ ศึกษาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรี

สภาพภูมิประเทศที่ผู้มีรายได้น้อยนิยมเลือกเป็นที่ตั้งถิ่นฐานในชุมชนเมืองทั้งสาม

ความหลากหลายของภูมิประเทศให้โอกาสในการเลือกตั้งถิ่นฐานแก่ประชากรในชุมชนเมือง ราคาค่าที่ดินและค่าเช่าที่ดินมีความแตกต่างกันไปตามสภาพภูมิประเทศ บริเวณที่มีสภาพภูมิประเทศเป็นเนิน หรือบริเวณริมฝั่งแม่น้ำ (น้ำไม่ท่วม) ริมฝั่งทะเล บริเวณเหล่านี้ราคาที่ดินมักจะสูงกว่าบริเวณอื่น ๆ แต่บริเวณที่มีภูมิประเทศเป็นที่ลุ่มต่ำ น้ำท่วมขังอยู่เสมอ มีความเหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐานน้อย ราคาที่ดินต่ำกว่าบริเวณอื่น ๆ โอกาสในการเลือกตั้งถิ่นฐานของประชากรในเมืองที่จะเลือกตั้งบริเวณใดนั้น ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางเศรษฐกิจของบุคคลเป็นสำคัญ ผู้ที่มีฐานะดีมีรายได้น้อยก็มีโอกาสเลือกพื้นที่ที่มีภูมิประเทศเหมาะสมคือ บริเวณที่เป็นเนิน บริเวณริมฝั่งทะเล ทะเลสาบหรือริมฝั่งแม่น้ำ ซึ่งมีทัศนียภาพที่สวยงาม ส่วนผู้มีรายได้น้อยฐานะทางเศรษฐกิจไม่สูงพอที่จะเลือกทำเลที่ตั้งในภูมิประเทศต่าง ๆ เช่นคนมีฐานะทางเศรษฐกิจดีได้ก็จำเป็นต้องเลือกตั้งถิ่นฐานบนภูมิประเทศที่ปลอดภัยคือ บริเวณที่ราบลุ่ม หรือริมฝั่งคลองหรือแม่น้ำที่มีน้ำท่วมแช้งเป็นเวลายาวนาน เช่นผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรีเลือกภูมิประเทศที่ราบลุ่มเป็นที่ตั้งถิ่นฐานเป็นจำนวนมากกว่าเมืองอื่น ๆ ขณะที่ชุมชนเมืองพืดยาผู้มีรายได้น้อยจำนวนหนึ่งเลือกภูมิประเทศริมฝั่งคลองบริเวณนาเกลือ ซึ่งมีน้ำขังและน้ำท่วมเป็นบางครั้งเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของตน

อย่างไรก็ตามถ้าผู้มีรายได้น้อยเป็นที่ราบมากเพียงพอ ก็จะพบว่าผู้มีรายได้น้อยสามารถเลือกตั้งถิ่นฐานได้เช่นกัน ซึ่งในชุมชนเมืองทั้งสามนั้น ผู้มีรายได้น้อยเลือกภูมิประเทศที่ราบตั้งถิ่นฐานมากที่สุด

ชุมชนเมืองระยองมีชื่อแหล่งเกษตรบางประการคือ บริเวณภูมิประเทศสันทรายชายฝั่งใกล้ปากแม่น้ำระยองนั้น เป็นภูมิประเทศชายฝั่งทะเล มีทัศนียภาพที่สวยงาม เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐานมีเลือกมาตั้งอาคารบ้านเรือน แต่กลับพบว่าผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากเข้ามาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ ลักษณะของความแตกต่าง เช่นนี้เกิดจากความแตกต่างพื้นฐานของกิจกรรมทางเศรษฐกิจของชุมชนเมืองระยองกับชุมชนเมืองอื่น กล่าวคือกิจกรรมการประมงและอุตสาหกรรมผลิตผลจากประมง

เป็นกิจกรรมหลักประการหนึ่งของชุมชนเมืองนี้ ตำแหน่งของกิจกรรมเหล่านี้จะตั้งอยู่บริเวณปากแม่น้ำระยองและสันทรายบริเวณปากแม่น้ำระยอง มีท่าเทียบเรือประมง ท่าปลา โรงงานน้ำตาล โรงงานปลาตากแห้งและโรงงานกะปิ เป็นต้น กิจกรรมดังกล่าวนี้มีผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม เช่นน้ำก่ดิน ดังนั้นจึงไม่แปลกที่ไม่ค่อยมีผู้มีรายได้สูง ๆ จะมาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ จนเป็นย่านที่พักอาศัยของคนรวยในเมือง แต่กลับพบว่าบริเวณปากแม่น้ำและสันทรายเป็นแหล่งงานของผู้มีรายได้ จึงดึงดูดให้ผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากมาตั้งอาศรมบ้านเรือนในบริเวณดังกล่าว ทั้ง ๆ ที่บริเวณนี้บางส่วนเป็นที่ดินสาธารณะ จึงพบว่า เป็นผู้บุกรุกที่สาธารณะไปบางส่วนแต่ขายฝั่งทะเล

ความสะดวกในการเดินทางเข้าออกจากแหล่งชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในทั้งสามชุมชนเมือง

การมีทางเข้าออกเป็นถนนสายเดียว เป็นลักษณะเด่นที่สุดของแหล่งชุมชนผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่ ซึ่งปรากฏเหมือนกันทั้งสามชุมชนเมือง ทั้งนี้เนื่องจากความจำกัดของทางเข้าออกเป็นตัวกำหนดโอกาสการใช้จ่ายประโยชน์จากที่ดินเพื่อกิจกรรมอื่น ๆ ท่าเลที่มีทางเข้าออกมากกว่าย่อมเปิดโอกาสต่อการใช้จ่ายประโยชน์จากที่ดินได้มากกว่า ท่าเลที่อับการเข้าออกจึงถูกปล่อยให้เป็นที่ตั้งถิ่นฐานของผู้มีรายได้น้อย เนื่องจากราคาที่ดินและค่าเช่าที่ดินถูก

ท่าเลที่อยู่ที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยกับกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

การมีที่คงอยู่บนที่ดินของเอกชนมากที่สุดทั้งในสามชุมชนเมือง แสดงว่าบทบาทของเอกชนที่มีต่อผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม ไม่น่าจะเป็นต้นของกรณีให้เช่าที่ดินหรือการให้เช่าบ้านก็ตาม ระบบผลประโยชน์ของเอกชนย่อมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้เสมอกับผู้มีรายได้น้อยและกับสภาพแวดล้อมของชุมชนเมืองนั้น ๆ เพราะถ้าเอกชนเจ้าของที่ดินหวังผลประโยชน์จากการให้เช่าที่ดินราคาไม่แพงนัก โดยให้ผู้มีรายได้น้อยเช่าที่ดินแปลงแคบ ๆ

แล้วสร้างบ้านเอง โดยเจ้าของที่ดินมีไคลงทุนกันสาธารณูปโภคให้ด้วย ลักษณะนี้มักเกิดปัญหา
 ความยากในด้านการขาดแคลนสาธารณูปโภค อาคารบ้านเรือนสร้างเองขาดมาตรฐาน มีความ
 หนาแน่นมากเกินไป กลายเป็นชุมชนแออัดขึ้นได้เสมอ แต่หากหาว่าเอกชนเจ้าของที่ดิน
 หวังผลประโยชน์โดยการสร้างห้องแถวขนาดเล็กให้เขา มีสาธารณูปโภคพื้นฐานเพียงพอที่จะได้
 ที่อยู่อาศัยที่มีคุณภาพและมาตรฐานดีขึ้น ดังนั้นเมื่อผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่พึ่งตามชุมชนเมืองจำเป็น
 กอเกี่ยวกับเอกชนเจ้าของที่ดิน และเพื่อให้การจรักระบบที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยใน
 ชุมชนเมืองมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการติดต่อบริการประสานงานระหว่างองค์กรภาครัฐบาลกับเอกชน
 เจ้าของที่ดิน ศึกษาร่วมมือช่วยเหลือกันให้ที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยที่กินเอกชนเป็นที่อยู่อาศัยที่มี
 มาตรฐานและมีคุณภาพดี โดยฝ่ายรัฐให้ความช่วยเหลือเอกชนในพื้นที่ต่าง ๆ ที่มีแนวโน้มว่าจะมี
 การขยายตัวมากขึ้นของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย ในพื้นที่ที่ปรึกษาโครงการบ้านเช่า ช่วยวาง
 แผนงานเกี่ยวกับระบบถนน สาธารณูปโภคอื่น ๆ ตลอดจนกำหนดความหนาแน่นต่อพื้นที่ นอก
 จากนั้นยังอาจจัดหาแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำให้อีกด้วยก็ได้ ทั้งนี้โดยมีเงื่อนไขให้เอกชนจัดระบบ
 ให้เขาที่ดินและสร้างบ้านให้เขาอย่างมีระบบและมีมาตรฐานนั่นเอง

ชุมชนเมืองพญา เป็นตัวอย่างที่ดีในระบบเอกชนที่มีต่อที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย
 ทั้งนี้โดยการสร้างที่อยู่อาศัยประเภทห้องแถวชั้นเดียวและสองชั้นให้เขา ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยที่มี
 คุณภาพและมีมาตรฐานดี ทั่วระบบเช่นนี้จึงเป็นที่ชุมชนเมืองจันทบุรีและระยองจะได้ดำเนินงาน
 ในลักษณะ เช่นที่ชุมชนเมืองพญาทำมาแล้ว เพราะจะเป็นวิธีป้องกันชุมชนแออัดได้

การดูแลควบคุมการใช้ประโยชน์จากที่ดินสาธารณะและของทางราชการ ผู้มีรายได้น้อย
 ที่ถูกรุกเข้าไปตั้งอาคารบ้านเรือนในที่ดินสาธารณะและทางราชการ มักจะสร้างที่อยู่อาศัยที่มี
 คุณภาพและมาตรฐานต่ำ มีความหนาแน่นมากและกลายเป็นชุมชนแออัด ชุมชนเมืองจันทบุรีควร
 ให้ความสนใจและควบคุมการใช้ประโยชน์จากที่ดินสาธารณะและราชการให้มากกว่าที่ผ่านมา
 เพราะถ้าปล่อยให้เป็นที่หนาแน่น ปัญหาชุมชนแออัดและที่อยู่อาศัยที่มีคุณภาพและมาตรฐานต่ำ
 จะเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ชุมชนเมืองระยองก็เช่นเดียวกันที่ควรให้ความสนใจกับพื้นที่ดิน

สาธารณะและราชการใหม่มากขึ้น กรณีของชุมชนเมืองพิทยา มีที่ดินสาธารณะบริเวณริมคลองนาเกลือที่ถูกบุกรุกเพื่อตั้งถิ่นฐานของผู้มีรายได้น้อย จึงควรให้ความใส่ใจเช่นเดียวกันเพราะจะยิ่งกลายสภาพเป็นชุมชนแออัดมากขึ้น เมื่อมีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของผู้มีรายได้น้อยมากขึ้นในอนาคต

2. การก่อตัว การขยายตัว และแนวโน้มของการขยายตัว

ก่อนปี พ.ศ. 2510 มีชุมชนที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยก่อตัวขึ้นแล้วในทั้งสามชุมชนเมือง ในระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2525 - 2529 เป็นระยะเวลาที่มีจำนวนของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยเพิ่มมากที่สุดในทุกสามชุมชนเมือง ซึ่งสอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่า "การเพิ่มขยายจำนวนของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในทั้งสามชุมชนเมือง น่าจะมีมากในระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2525 - 2529" เป็นที่น่าสังเกตว่าชุมชนเมืองในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก เช่น ชุมชนเมืองระยองและพิทยา มีจำนวนเพิ่มขึ้นมากหลายเท่าตัวเมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนของช่วงระยะเวลา พ.ศ. 2520 - 2524 คือจาก 14 เป็น 114 และจาก 25 เป็น 96 ของชุมชนเมืองระยองและพิทยาตามลำดับ และจากการพยากรณ์แนวโน้มการเพิ่มขยายจำนวนในอนาคต คือในคาบเวลาอีก 5 ปีข้างหน้า (ปี พ.ศ. 2530 - 2534) ชุมชนเมืองระยองจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นอีก 174 และชุมชนเมืองพิทยาจะเพิ่มขึ้นอีก 168 ครอบครั้ว การเพิ่มจำนวนดังกล่าวจะเป็นผลโดยตรงจากการพัฒนาโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ที่ติดต่อเนื่องกันมาอย่างแน่นอน

ส่วนชุมชนเมืองจันทบุรี ซึ่งอยู่นอกโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกนั้น มีแนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจด้านการเหมืองแร่, อัญมณี, ศูนย์กลางสวนผลไม้และการขยายตัวของ การเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จะส่งผลให้ชุมชนเมืองจันทบุรีเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจทางด้านอัญมณี ผลผลิตจากพืชสวนและการเพาะเลี้ยงชายฝั่ง การเจริญเติบโตของชุมชนเมืองรวมถึงการเพิ่มขยายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยย่อมเกิดควบคู่กันไป โดยช่วงระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2530 - 2534 มีแนวโน้มว่าจะมีจำนวนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยเพิ่มขึ้น 172 ครอบครั้ว

จากแนวโน้มการขยายตัวในชุมชนเมืองทั้งสามที่มีจำนวนใกล้เคียงกันในช่วงปี พ.ศ. 2530 - 2534 นั้น และนำเอาผลการศึกษาแนวโน้มการเพิ่มจำนวนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรี ซึ่งศึกษาโดยผู้วิจัย พบว่า ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ชุมชนเมืองชลบุรีจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นอีก 95 ครอบครัวยิ่ง ดังนั้นเมื่อพิจารณาชุมชนเมืองสำคัญสี่ชุมชนเมืองในภาคตะวันออก คือ จันทบุรี ระยอง พัทยา และชลบุรี มีความแตกต่างกันของแนวโน้มการขยายตัวในอนาคตของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย ชุมชนเมืองจันทบุรี ระยองและพัทยา มีจำนวนเพิ่มขึ้นมากกว่าชุมชนเมืองชลบุรีประมาณใกล้เคียง 1 เท่าตัว ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นไปได้ว่าการมีทำเลที่ตั้งใกล้เคียงกรุงเทพมหานครอย่างชลบุรี ทำให้นโยบายการทุ่มเทการพัฒนาต่าง ๆ ไม่มุ่งเข้ามาที่ชุมชนเมืองชลบุรีมากนัก เพราะเกรงว่าจะส่งเสริมการเพิ่มขยายให้ศูนย์กลางความเจริญบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนกลางหนาแน่นมากขึ้น ดังนั้นการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกจึงพยายามกระจายความเจริญต่าง ๆ ห่างจากกรุงเทพมหานคร ไปสู่ระยอง สัตหีบ พัทยา มากยิ่งขึ้น ดังนั้นแรงดึงดูดผู้มีรายได้น้อยจึงมีมากในชุมชนเมืองระยอง พัทยา และชุมชนเมืองดาวรุ่ง เศรษฐกิจอย่างจันทบุรี

การเตรียมแผนงานร่วมกับกรมการขยายตัวในอนาคตของผู้อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยที่จะมีเพิ่มมากขึ้นจากการอพยพเข้าไปในชุมชนเมืองสำคัญในภาคตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนเมืองระยอง พัทยาและจันทบุรี รวมทั้งชลบุรีด้วย ควรพิจารณาในสิ่งต่อไปนี้

1. แผนงานเกี่ยวกับบ้านเช่า กล่าวได้ว่า เป็นช่วงเวลาที่ดีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา สำหรับธุรกิจการลงทุนสร้างบ้านให้เช่า กรมการประสานกันระหว่างองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นกับเอกชน ทำโครงการบ้านเช่าที่มีคุณภาพได้มาตรฐานทางสาธารณสุขปลอดภัย และมีราคาเหมาะสมพอสำหรับผู้มีรายได้น้อยรุ่นใหม่ ๆ จะสามารถเช่าได้
2. แผนงานพัฒนาพื้นที่ที่มีแนวโน้มว่าจะมีการเพิ่มขยายตัวของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย เพื่อป้องกันกรเกิดสภาพชุมชนแออัด ซึ่งได้แก่พื้นที่ต่อไปนี้

2.1 ชุมชนเมืองจันทบุรี ในเขตตำบลวัดใหม่ พื้นที่บริเวณตะวันออกเฉียงใต้
ของชุมชนเมือง บริเวณใกล้โรงพยาบาล

2.2 ชุมชนเมืองระยอง บริเวณใกล้ปากแม่น้ำระยองในเขตตำบลท่าประดู่
ตำบลปากน้ำในพื้นที่ชายฝั่งทะเล และตำบลเชิงเนินบริเวณใกล้กับสถานีขนส่ง

2.3 ชุมชนเมืองพัตยา บริเวณตำบลหนองปรืออันในเขตซอยเย็นสบาย และ
บริเวณระหว่างถนนสาย 2 กับถนนสุขุมวิทในเขตพัตยาใต้ถึงพัตยากลาง

3. โครงการเคหะชุมชนโดยองค์กรของรัฐ เป็นวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้คุณภาพที่อยู่อาศัย
มีมาตรฐานดี และมีความเหมาะสมกับผู้มีรายได้น้อยมากขึ้น ควรให้ความสนใจทำโครงการแก่
ผู้มีรายได้น้อยโดยเฉพาะชั้นล่าง ในชุมชนเมืองทั้งสาม

3. ภูมิลำเนาเดิมและรูปแบบของการอพยพเข้าสู่ชุมชนเมืองทั้งสาม

ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรี ระยอง และพัตยา ส่วนมากมีภูมิลำเนาเดิมอยู่
ในจังหวัดเดียวกันกับชุมชนเมืองที่ตนอพยพเข้าไปตั้งถิ่นฐาน แสดงว่าชุมชนเมืองที่ใหญ่ที่สุดภายใน
จังหวัดสามารถดึงดูดให้ประชากรในจังหวัดเดียวกันให้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานได้เป็นจำนวนมาก
มาก ซึ่งเป็นการอพยพย้ายระยะทางสั้น ๆ เพื่อหางานทำในชุมชนเมืองใหญ่ที่อยู่ใกล้ที่สุด ซึ่ง
ก็เป็นการอพยพของประชากรในภาคตะวันออกเฉียงใต้กันเป็นส่วนใหญ่

ชุมชนเมืองใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ทั้งชุมชนเมืองจันทบุรี ระยองและพัตยา สามารถดึงดูด
ประชากรจากพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงได้จำนวนน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจังหวัดใกล้เคียงที่รายล้อม
จังหวัดที่ชุมชนเมืองทั้งสามตั้งอยู่นั้น มีทำเลที่ตั้งใกล้เคียงกับกรุงเทพมหานคร จึงถูกแรงดึงดูด
ของกรุงเทพมหานครให้อพยพเข้ากรุงเทพฯ โดยมีจำนวนน้อยที่มุ่งเข้าสู่ชุมชนเมืองใหญ่ของ
ภาคตะวันออกเฉียงใต้

3.1 การอพยพของผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดที่ห่างไกล เป็นกรรหลังไหลของ การอพยพที่กระจายเข้าสู่ชุมชนเมืองทั้งสามในระบับใกล้เคียงกัน ชุมชนเมืองระยองสามารถ ดึงดูดประชากรจากจังหวัดที่ห่างไกลได้มากที่สุด กัยโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเล ตะวันออกทำให้ชุมชนเมืองระยองเป็นชุมทองของผู้มีรายได้น้อยในจังหวัดที่ห่างไกล ซึ่งเขาหวัง จะไ้งานและการดำรงชีวิตที่ดีในชุมชนเมืองแห่งนี้ ชุมชนเมืองจันทบุรีเปรียบเสมือนชุมชนเมือง โอศกสองอันค้ำสองรองจากระยอง เพราะเป็นที่พอใจของผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาในจังหวัด ที่ห่างไกลรองลงมาจากชุมชนเมืองระยอง มีข้อสังเกตว่าผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาในจังหวัด ที่ห่างไกลให้ความสนใจชุมชนเมืองพัทยาน้อยกว่าชุมชนเมืองระยองและจันทบุรี ที่เป็นเช่นนี้เป็น เพราะว่ ชุมชนเมืองพัทยามีลักษณะหน้าที่ของเมืองและกิจกรรมเศรษฐกิจต่าง ๆ แยกต่างไป จากชุมชนเมืองอื่น ๆ จึง เป็นเงื่อนไขกำหนดคุณสมบัติประชากรที่จะอพยพเข้ามาสู่พัทยาแยกต่าง ไป ซึ่งทำให้ผู้มีรายได้น้อยจำนวนไม่มากนักที่มีความเหมาะสมทางทัศนทัศการงานอาชีพ สำหรับการดำรงอยู่ในชุมชนเมืองพัทยา

3.2 จำแนกภูมิลำเนาเดิมเป็นภาค ชุมชนเมืองทั้งสามคือจันทบุรี ระยองและพัทยา สามารถดึงดูดผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาเดิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับ สมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่า "ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม หากจะมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในภาค ตะวันออกมากกว่าภาคอื่น ๆ" เพราะมีจำนวนมากกว่าครึ่ง เป็นผู้ที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะอพยพเข้าสู่ชุมชนเมืองทั้งสาม รูปแบบของการอพยพจึง เป็นการอพยพที่ภายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เข้าสู่ชุมชนเมืองใหญ่ของภาคนี้ เมื่อพิจารณาพบว่าชุมชนเมืองใดในสามชุมชนเมืองได้รับความ สนใจและให้ความสำคัญในการเข้าไปตั้งถิ่นฐานมากที่สุดจากประชากรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชุมชน เมืองจันทบุรีได้รับความสนใจมากที่สุด รองลงมาคือชุมชนเมืองพัทยาและระยอง แสดงว่าโครงการ พัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกมีผลดึงดูดผู้มีรายได้น้อยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เข้าไปสู่พื้นที่ ชุมชนเมืองระยองและพัทยาไม่มากนักเมื่อเทียบกับชุมชนเมืองจันทบุรีซึ่งอยู่นอกเขตโครงการ

เมื่อพิจารณาประชากรที่มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคอื่น ๆ แล้วปรากฏว่ามีการอพยพหลังไหลเข้าสู่ชุมชนเมืองในโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก คือชุมชนเมืองระยองและพัทยาในระดับสูงกว่าชุมชนเมืองนอกโครงการ เช่นจังหวัดร้อยเอ็ดชัดเจน แสดงว่าผลจากการประชาสัมพันธ์แผนงานและการดำเนินงานโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก เริ่มมีผลถึงกลุ่มประชากรจากภาคอื่น ๆ ชัดเจนมากขึ้นแล้ว โดยที่แนวโน้มว่าประชากรจากภาคอื่น ๆ จะอพยพเข้าสู่ชุมชนเมืองระยองและพัทยามากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลาง ผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาเดิมในภาคต่าง ๆ มีความนิยมและสนใจชุมชนเมืองในภาคตะวันออกทั้งกัน ทั้งนี้เนื่องจากพื้นฐานทางค่านิยมที่ของชุมชนเมืองทั้งสามและทักษะความสามารถในการงานอาชีพที่แตกต่างกันของผู้มีรายได้น้อยนั่นเอง

3.3 จำแนกภูมิลำเนาเดิมที่อยู่ในชุมชนเมืองหรือชนบท ผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในชุมชนเมืองมากกว่าชุมชนชนบทปรากฏในทั้งสามชุมชนเมือง มีการอพยพหลังไหลของผู้มีรายได้น้อยที่มีประสบการณ์ดำรงชีวิตแบบชาวเมือง มุ่งเข้าสู่ชุมชนเมืองในภาคตะวันออกเป็นจำนวนมาก ชุมชนเมืองที่พวกเขาสนใจมากที่สุดคือพัทยา รองลงมาคือชุมชนเมืองจังหวัดบุรีรัมย์และชุมชนเมืองระยอง แสดงว่าพื้นฐานทางการงานอาชีพประเภทต่าง ๆ ในชุมชนเมืองพัทยา สามารถดึงดูดและเหมาะสมกับผู้ที่มีประสบการณ์ในการประกอบอาชีพในเมืองได้ดีกว่าชุมชนเมืองจังหวัดบุรีรัมย์และระยอง จึงกล่าวได้ว่าชุมชนเมืองพัทยา เหมาะสมอย่างมากกับผู้ที่มีประสบการณ์เป็นชาวชุมชนเมืองมาก่อน แลชุมชนเมืองจังหวัดบุรีรัมย์และระยอง เหมาะสมกับผู้ที่มีประสบการณ์เป็นชาวเมืองและชาวชนบท ชาวชนบทที่แนวโน้มที่จะอพยพเข้าสู่ชุมชนเมืองจังหวัดบุรีรัมย์และระยองมากยิ่งขึ้นในอนาคต ซึ่งผลของการศึกษาค้นคว้านี้พบว่าชุมชนเมืองจังหวัดบุรีรัมย์และระยองที่สอดคล้องกับผลการศึกษา ภูมิลำเนาเดิมของผู้มีรายได้น้อยที่อพยพเข้าสู่ชุมชนเมืองชลบุรี จึงทำให้สามารถเห็นความแตกต่างอย่างชัดเจนระหว่างชุมชนเมืองในภาคตะวันออก 4 ชุมชนเมือง คือ ชลบุรี จังหวัดบุรีรัมย์ ระยอง และพัทยา ซึ่งมีเพียงชุมชนเมืองพัทยา เพียงแห่งเดียว เท่านั้นที่ดึงดูดผู้มีประสบการณ์แบบชาวเมืองได้สูงกว่า

ชุมชนเมืองอื่น ๆ มาก ในขณะที่ชุมชนเมืองชลบุรี จันทบุรี และระยอง สามารถดึงดูดและรั้ง
 ผู้อพยพที่ประสบความสำเร็จที่เป็นชาวเมืองและชาวชนบทในระดับจำนวนใกล้เคียงกัน ทั้งนี้หน้าที่
 เฉพาะที่เป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยงและสภาพอากาศของพัทยากลายเป็นเงื่อนไขจำแนกลักษณะ
 เฉพาะของผู้อพยพได้ระดับหนึ่ง

4. สถานภาพทางครอบครัวของผู้มีรายได้น้อย

4.1 สถานภาพทางอายุของหัวหน้าครอบครัว ผู้มีรายได้น้อยที่มีอายุมากกว่า 40 ปี
 ขึ้นไปเป็นกลุ่มอายุที่มีจำนวนมากที่สุดที่พบสอดคล้องกันทั้งสามชุมชนเมือง และยังมีจำนวนผู้มี
 รายได้น้อยลดน้อยลงตามกลุ่มอายุที่ลดลงด้วยเช่นกัน แสดงว่าประชากรที่มีฐานะยากจนในชุมชน
 เมืองจันทบุรี ระยอง และพัทยา ที่เป็นประชากรรุ่นใหม่มีจำนวนของผู้ยากจนน้อยลง ซึ่งอาจเป็น
 เพราะคนรุ่นใหม่มีการศึกษาสูงขึ้น การประกอบกิจการงานอาชีพที่ขึ้น มีทักษะในการงานที่ขึ้น จึง
 มีจำนวนผู้ยากจนลดลง แต่ประชากรที่เป็นผู้มีรายได้น้อยรุ่นเก่า (อายุเกิน 40 ปีขึ้นไป) ส่วน
 ใหญ่เป็นผู้ขาดการศึกษาหรือมีการศึกษาน้อย ขาดทักษะในการงานอาชีพจึงกลายเป็นประชากรผู้
 ที่มีฐานะยากจนเป็นจำนวนมาก ปรากฏการณ์ของกลุ่มอายุในลักษณะที่ปรากฏในชุมชนเมืองทั้งสาม
 นี้ ได้ปรากฏในการศึกษาชุมชนผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรีอีกด้วยคือ ผู้มีรายได้น้อยกลุ่มที่
 มีจำนวนมากที่สุดคือ ผู้มีอายุเกิน 40 ปีขึ้นไป แสดงว่าผู้มีฐานะยากจนในชุมชนเมืองสำคัญ 4
 เมืองในภาคตะวันออก ได้แก่ชุมชนเมืองจันทบุรี ระยอง พัทยา และชลบุรี เก็บไปค่ายคนรุ่น
 เก่าที่มีอายุเกิน 40 ปีขึ้นไปในจำนวนใกล้เคียงร้อยละ 50 ของผู้มีฐานะยากจนทั้งหมด ดังนั้น
 การดำเนินการใด ๆ ที่จะเกี่ยวข้องกับผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองดังกล่าว ควรที่จะคำนึงถึง
 กลุ่มผู้มีอายุเกิน 40 ปีขึ้นไปเป็นหลักด้วย ทั้งนี้เนื่องจากความคดของการศึกษาและทักษะการผลิต
 ซึ่งแตกต่างไปจากคนรุ่นใหม่ ๆ จึงควรได้รับความสนใจเป็นอย่างยิ่ง

4.2 จำนวนสมาชิกภายในครอบครัว มีความสอดคล้องกันในชุมชนเมืองทั้งสามคือ ผู้มีรายได้น้อยส่วนมากมีจำนวนถึงร้อยละ 65 ขึ้นไป มีขนาดครอบครัวขนาดกลางขึ้นไป คือ มีจำนวนสมาชิกมากกว่า 4 คน การมีจำนวนสมาชิกภายในครอบครัวมากนี้เป็นปัจจัยอย่างหนึ่ง ที่แสดงถึงการใช้รายมีมากขึ้นคนมากด้วย ลูกมากยากจน หรือคนมากก็ยากจนได้ จึงเป็น ปรากฎการที่เกิดขึ้นกับผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสามอย่างชัดเจน ดังนั้นการนำเอาระบบ การวางแผนครอบครัวมาเผยแพร่สู่ครอบครัวผู้มีรายได้น้อยรุ่นใหม่ ๆ (อายุน้อย) ให้ทั่วถึงใน ชุมชนเมืองทั้งสามเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมากทั้งในปัจจุบันและอนาคต และจากการศึกษาของผู้วิจัย ที่ได้ศึกษาถึงผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรีก็พบว่าผู้มีรายได้น้อยมีจำนวนสมาชิกมากกว่า 4 คน มีมากถึงร้อยละ 71.92 ซึ่งมีความสอดคล้องกับชุมชนเมืองจันทบุรี ระยองและพัทยา เป็นอย่างยิ่ง แสดงว่าจำนวนสมาชิกในครอบครัวผู้มีฐานะยากจนในชุมชนเมืองสำคัญ 4 ชุมชนเมืองของภาค ตะวันออก มีลักษณะที่สอดคล้องกัน นโยบายการวางแผนครอบครัวที่จะนำมาปฏิบัติกับผู้มีฐานะ ยากจนหรือมีรายได้น้อยในชุมชนเมืองของภาคตะวันออก จึงเป็นนโยบายที่จำเป็นเหมือนกัน ในการพัฒนาประชากร เมืองของภูมิภาคส่วนนี้

4.3 อาชีพของหัวหน้าครอบครัว มีความสอดคล้องกันมากในชุมชนเมืองทั้งสาม ผู้มีรายได้น้อยมีอาชีพรับจ้างแรงงานเป็นจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือการค้าขาย (ชายปลัด ขนาคเล็ก, หาบเร่, แฉงลอย) ความสามารถในการประกอบอาชีพของผู้มีรายได้น้อยในชุมชน เมืองจันทบุรี ระยองและพัทยา มีเหมือน ๆ กันคือ รับจ้างแรงงานและค้าขายขนาดเล็ก อัน เป็นผลมาจากความจำกัดทาง ระดับการศึกษา เป็นพื้นฐานคอยระสับการของงานอาชีพ อาชีพ คังกล่าวให้ผลตอบแทนไม่มาก การที่เขาเหล่านั้นจะยกฐานะ เศรษฐกิจให้สูงขึ้นจึง เป็นการ รยาก ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพของฝีมือแรงงานเฉพาะ ควร เป็นโครงการฝึกฝนอาชีพของผู้มีรายได้น้อย ที่มุ่งลงสู่ชุมชนเมืองทั้งสาม เพื่อให้เป็นผู้มีทักษะ เฉพาะ คำนมากขึ้นแทนการรับจ้างแรงงานทั่ว ๆ ไป เช่น โครงการฝึกอบรมช่าง เจียรนัยพลอยซึ่งสามารถจัดขึ้นได้ในชุมชนเมืองจันทบุรี เป็นต้น

ตามความเป็นจริงแล้ว ในขณะนี้โรงเรียนสาธิตข้าง เป็นหน่วยงานฝึกอบรมคุณภาพฝีมือแรงงาน อยู่แล้ว แต่ถ้ามองโครงการพิเศษมุ่งบริการแก่ประชาชนผู้มีรายได้น้อย โดยเฉพาะ จะเป็นการช่วยเหลือที่อาจจะทำให้ผู้มีรายได้น้อยบางส่วนสามารถยกระดับฐานะการประกอบอาชีพของตนสูงขึ้นได้ โครงการที่จะจัดอบรมแก่ผู้มีรายได้น้อยในแต่ละชุมชนเมืองอาจแตกต่างกันไป ซึ่งขึ้นอยู่กับ ธรรมชาติและหน้าที่ของชุมชนเมืองนั้น ๆ นโยบายดังกล่าวควรพิจารณา รวมไปถึงชุมชนเมือง ชลบุรีด้วย เพราะจากการศึกษาของผู้วิจัยเกี่ยวกับผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรี ก็พบว่า สัดส่วนอาชีพของผู้มีรายได้น้อยในชลบุรีมีเหมือน ๆ กันกับที่พบในชุมชนเมืองจันทบุรี ระยอง และ พัทธยา

4.4 วิถีทางการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว มีความสอดคล้องกันในทั้งสามชุมชนเมือง คือผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากที่สุดเป็นผู้มีวุฒิการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นที่น่าสังเกต ว่าชุมชนเมืองที่มีธรรมชาติและหน้าที่ของ เมือง เฉพาะอย่างชุมชนเมืองพัทยามีจำนวนของผู้มี รายได้น้อยที่มีพื้นฐานการศึกษา ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 น้อยกว่าชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง อย่างชัดเจน การเป็นเมืองศูนย์กลางการท่องเที่ยวและพักผ่อนของชุมชนเมืองพัทยานั้น ทำให้กิจกรรมทางอาชีพมีลักษณะพิเศษเฉพาะที่เสริมกับงานด้านบริการและบันเทิง การท่องเที่ยวและพักผ่อน อันเป็นเงื่อนไขอย่างหนึ่งที่กำหนดให้ผู้มีรายได้น้อยที่จะเข้าไปตั้งถิ่นฐาน ในชุมชนเมืองพัทยามีจำนวนที่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ระดับหนึ่ง จึงทำให้มีจำนวน ผู้มีการศึกษาสูงกว่าระดับ 4 ขึ้นมา มากกว่าชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง ในขณะที่ชุมชนเมือง จันทบุรีและระยองมีธรรมชาติและหน้าที่ของ เมืองคล้าย ๆ กัน จึงมีผู้มีรายได้น้อยที่มีวุฒิการศึกษา ในระดับต่าง ๆ เป็นจำนวนใกล้เคียงกัน ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าผู้มีรายได้น้อยที่ตรงการจะเข้าไป ตั้งถิ่นฐานอยู่ในชุมชนเมืองพัทยามีจำนวนที่ต่ำกว่าระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ขึ้นไปจะ เหมาะสมกว่า และพบว่าชุมชนเมืองจันทบุรีและระยองยังเหมาะสมกับการเข้าไปตั้งถิ่นฐานของ ผู้มีรายได้น้อยที่มีพื้นฐานการศึกษา ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 หรือต่ำกว่า นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาถึง

ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรีมาแล้วในก้านคุณวุฒิการศึกษา พบว่ามีสัดส่วนของวุฒิมัธยมศึกษา คล้ายคลึงกันกับของชุมชนเมืองจันทบุรีและระยองและพัตยา ในค่านจำนวนมากที่สุดของผู้ที่มีมัธยมศึกษา ระดับประถมศึกษา 4 แคนจำนวนร้อยละของผู้ที่มีพื้นฐานการศึกษา ระดับประถมศึกษา 4 ของชุมชนเมืองชลบุรี มีจำนวนใกล้เคียงกับชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง ทั้งนี้เป็นเพราะชุมชนเมืองชลบุรีมีธรรมชาติและหน้าที่ของเมืองไม่แตกต่างไปจากชุมชนเมืองจันทบุรีและระยองมากเหมือนกับชุมชนเมืองพัตยา

4.5 เงินรายได้ของครอบครัว ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองระยองมีความยากจนกว่าผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองพัตยาและจันทบุรี เพราะรายได้เฉลี่ยของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองระยอง ส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เกินเดือนละ 2,500 บาท แต่สำหรับผู้มีรายได้น้อยของชุมชนเมืองพัตยาและจันทบุรี มีรายได้อยู่ระหว่าง 1,500 - 3,500 บาท ซึ่งแสดงถึงโอกาสของรายได้ที่สูงกว่าของชุมชนเมืองระยองถึง 1,000 บาท โอกาสในการได้รับรายได้ในระดับที่สูงกว่า เดือนละ 3,500 บาทขึ้นไปนั้น สามารถทำได้ในชุมชนเมืองพัตยามากที่สุด รองลงมาคือชุมชนเมืองจันทบุรีและระยองค่าที่สุด มีข้อสังเกตว่าชุมชนเมืองในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกอย่างชุมชนเมืองระยอง ให้โอกาสการสร้างรายได้แก่ผู้มีรายได้น้อยอยู่ในระดับค่ากว่าชุมชนเมืองอื่นที่อยู่นอกเขตโครงการ อย่างชุมชนเมืองจันทบุรี ซึ่งอาจเป็นเพราะยัง เป็นช่วง เวลาแห่งความ เริ่มแรกของแผนก พัฒนาโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกก็เป็นได้ ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองระยองยังคงต้องทำงานรับจ้างแรงงานในภาคการผลิตทางการ ประมง รับจ้างแรงงานรายวันในตลาดและกร ก่อสร้างและกร รักษาพยาบาลขนาดเล็ก พื้นฐานทาง เศรษฐกิจของชุมชนเมืองแต่ละแห่งมีผลต่อรายได้ของผู้มีรายได้น้อยเป็นอย่างมาก ชุมชนเมืองจันทบุรีเป็นศูนย์กลางอัญมณีแห่งภาคตะวันออกและยังเป็นศูนย์กลางผลิตผลจากสวนผลไม้เป็นจำนวนมาก เป็นชุมชนเมืองที่มีเศรษฐกิจดีมาก เมืองหนึ่งในภาคตะวันออก เช่นเดียวกับชุมชนเมืองพัตยา ซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางการ ท่องเที่ยวและตาก

อากาศ กิจกรรมการค้าและบริการต่าง ๆ มีมากมายจนทำให้เป็นเมืองที่มีเศรษฐกิจคึกคักอีกเมืองหนึ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงเป็นปัจจัยแห่งโอกาสของกรรมกรที่มีรายได้ที่ต่ำกว่าผู้มีรายได้น้อยที่อยู่ในชุมชนเมืองอื่น และจากผลการวิจัยของผู้วิจัยที่ศึกษารายได้ของผู้อยู่ในชุมชนเมืองชลบุรี พบว่าจำนวนผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชบลบุรีมากถึงร้อยละ 66.50 มีรายได้ไม่เกินเดือนละ 2,500 บาท ซึ่งก็สอดคล้องกับผลการศึกษาของชุมชนเมืองระยอง แต่ต่างไปจากชุมชนเมืองจันทบุรีและพัทยา แสดงว่าชุมชนเมืองที่เป็นศูนย์กลางที่สำคัญในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก (ซึ่งอยู่ในระยะเริ่มแรก ปี 2531) มีผลกระทบโอกาสของกรรมกรที่มีรายได้น้อยของผู้มีรายได้น้อยไม่มากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชุมชนเมืองชลบุรีและระยอง เพิ่งได้รับการกำหนดหน้าที่ของเมือง และเพิ่งจะมีเป้าหมายในการพัฒนาชุมชนเมืองทั้งสองนี้ ทมแผนพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก จึงอาจต้องใช้เวลาอีกระยะหนึ่งจึงจะมีลักษณะเกณฑ์เศรษฐกิจขึ้นมา การยกระดับรายได้ของผู้อยู่ในชุมชนเมืองส่วนใหญ่จึงต้องรอเวลาการยกระดับของพื้นที่ทางเศรษฐกิจของชุมชนเมืองทั้งสองนี้ด้วย

5. ลักษณะและสถานการณ์ของอากาศบ้านเรือน

5.1 การมีสำเนาะเบียดกัน มีความใกล้เคียงและคล้ายคลึงกันมากในกรรมและไม่มีสำเนาะเบียดกันของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม ปัญหาอยู่ที่ผู้มีรายได้น้อยไม่มีสำเนาะเบียดกันของตนเอง ซึ่งเป็นผลเสียต่อผู้มีรายได้น้อยเอง เพราะเป็นภาระหลักฐานอ้างอิงถิ่นที่อยู่อย่าง เป็นทางการภายในชุมชนเมืองทั้งสาม ผู้มีรายได้น้อยจำนวนใกล้เคียงร้อยละ 30 ในชุมชนเมืองทั้งสามขาดโอกาสในการขอรับบริการและสวัสดิการพื้นฐานจากรัฐ เช่น ขาดโอกาสในการขอรับบริการสาธารณสุข ไฟฟ้า ขาดโอกาสในการให้การศึกษา เล่าเรียนจากโรงเรียนของรัฐแก่บุตรหลานของตนเอง และบริการรักษาพยาบาลในฐานผู้ยากจนในชุมชนเมือง เป็นต้น ปรากฏการณ์เช่นนี้เป็นภาวะปกติธรรมดาของชุมชนเมือง

ที่มีกร รขยายตัวรวดเร็ว ผู้อพยพมาใหม่จำนวนหนึ่งไม่สามารถจดทะเบียนบ้านและมีสำเนาทะเบียนบ้านของตนในระยะเวลาสั้น ๆ ที่เพิ่งอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานได้ เมื่อพิจารณาโอกาสของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสามคือการใช้ประโยชน์จากกรมีสำเนาทะเบียนแล้ว จำนวนของผู้มีรายได้น้อยที่ได้รับประโยชน์ในชุมชนเมืองจันทบุรีมีมากที่สุด รองลงมาคือชุมชนเมืองพัทธยาและระยองน้อยที่สุด จากลักษณะดังกล่าวจึงควรมีนโยบายส่งเสริมให้มีกรจดทะเบียนบ้านในหมู่ผู้มีรายได้น้อยให้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้มีรายได้น้อยและประโยชน์ต่อทางราชการในด้านการวางแผนงานเกี่ยวกับจำนวนผู้มีรายได้น้อย ตลอดจนการแจกจ่ายประชากรในชุมชนเมืองจะมีความถูกต้องมากยิ่งขึ้น เพราะจะทำให้ประชากรที่อาศัยในชุมชนเมืองลักษณะแฉ่ง โดยไม่มีกรแจกจ่ายอย่างถูกต้องหมดไปด้วย นโยบายนี้ควรมุ่งและเตรียมการอย่างมากในชุมชนเมือง ระยอง และพัทธยา เพราะเป็นที่แน่ใจได้ว่าจะมีกรอพยพหลังไหลเข้าสู่ชุมชนเมืองทั้งสองมากภายในอนาคต อันเนื่องจากผลของกรพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ผู้วิจัยได้ศึกษาภาวะกรมีสำเนาทะเบียนของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรีมาแล้ว พบว่า ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรีสามารถมีสำเนาทะเบียนบ้านของตนเองได้มากถึงร้อยละ 95.06 และไม่มีสำเนาทะเบียนบ้านเพียงร้อยละ 4.94 เท่านั้น ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับในชุมชนเมืองสำคัญ 4 ชุมชนเมืองในภาคตะวันออก คือ ชุมชนเมืองชลบุรี ระยอง จันทบุรี และพัทธยาแล้ว มีเพียงชุมชนเมืองชลบุรีเพียงเมืองเดียวเท่านั้นที่สามารถกระจายโอกาสในการใช้ประโยชน์จากสำเนาทะเบียนบ้านแก่ผู้มีรายได้น้อยได้ที่ดีที่สุด และสามารถประโยชน์ในการแจกจ่ายจำนวนประชากรในพื้นที่ได้ที่ดีที่สุดอีกด้วย

5.2 กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่เป็นที่ตั้งอาคารบ้านเรือน ผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากที่สุดทั้งสามชุมชนเมืองตั้งถิ่นฐานอยู่บนที่ดินที่เป็นของเอกชน ดังนั้นการบริหารงานในระดับเทศบาล ชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง และการบริหารงานเมืองพัทธยา ควรให้ความสนใจเสริมสร้างความร่วมมือกับเอกชนเจ้าของที่ดินที่มีผู้มีรายได้น้อยเข้าไปตั้งถิ่นฐาน เพื่อให้ได้สภาพที่อยู่

อาศัยของผู้มีรายได้น้อยที่มีคุณภาพและมาตรฐานต่อการดำเนินชีวิต โดยเข้าร่วมส่งเสริมในการจัดแผนงานด้านสวัสดิการที่คืนให้เขาของเอกชน กระจายระบบสาธารณสุขโลกโดยเฉพะถนนและการระบายน้ำ ตลอดจนช่วยดูแลความหนาแน่นของกรทั้งถิ่นฐานให้เหมาะสม เพื่อป้องกันสภาพชุมชนแออัด นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้เอกชนเจ้าของที่ดินสร้างบ้านเช่าที่มีคุณภาพและมาตรฐานคือต่อการดำรงชีวิต เช่นอำนวยความสะดวกในการขออนุญาต บริการสาธารณสุขโลก การออกแบบอาคาร ตลอดจนติดต่อแหล่งเงินทุนที่เสียดอกเบี้ยราคาถูก เป็นคน ชุมชนเมืองระยองและพิทยากรสนใจในลักษณะที่กล่าวมา เป็นอย่างมาก เพราะมีจำนวนผู้มีรายได้น้อยที่อยู่บนพื้นที่ของเอกชนเป็นจำนวนมากถึงร้อยละ 70 (ใกล้เคียง) แต่ชุมชนเมืองจันทร์นอกจากควรสนใจนโยบายดังกล่าวกับเอกชนแล้ว ยังควรให้ความสนใจกับที่ดินที่เป็นกรดูแลจากทางราชการ เช่นบริเวณโรงฆ่าสัตว์ให้มาก เพราะมีกรปลูกที่ดินที่ทางราชการดูแลอยู่ ซึ่งปัจจุบันเป็นชุมชนแออัด จากกรวิจัยที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรี โดยผู้วิจัยเองพบว่า ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรีมากถึงร้อยละ 81.00 ทั้งถิ่นฐานอยู่บนที่ดินของเอกชน และร้อยละ 13.30 อยู่บนที่ดินสาธารณะ ผลการศึกษาดังกล่าวมีความคล้ายคลึงกับชุมชนเมืองทั้งสามที่มีผู้มีรายได้น้อยทั้งถิ่นฐานอยู่บนที่ดินของเอกชนเป็นจำนวนมากที่สุด ดังนั้นนโยบายต่าง ๆ ที่จะเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองสำคัญทั้ง 4 ชุมชนเมืองของภาคตะวันออกจะหลีกเลี่ยงกรให้ความสำคัญของเอกชนเจ้าของที่ดินไม่ได้เลย

5.3 กรรมสิทธิ์ในอาคารบ้านเรือน กรถือสิทธิ์ในกรเข้าไปอยู่อาศัยในอาคารบ้านเรือน ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองระยองและพิทยากรมากกว่าครั้งใดสิทธิ์ในกรอยู่อาศัยโดยกรที่เขา ที่เป็นเช่นนี้เพราะมีการขยายตัวของผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากขึ้น ซึ่งเป็นผู้ที่อพยพเข้ามาใหม่ กรเขามาอยู่จึง เป็นวิถีทางเดียวที่สะดวกและมีที่อยู่ได้รวดเร็ว นอกจากนี้ชุมชนเมืองระยองและพิทยากรยังมีแนวโน้มของกรเพิ่มขยายตัวของจำนวนผู้มีรายได้น้อยมากขึ้นอีกในอนาคต ความต้องการบ้านเช่าสำหรับผู้ที่อพยพเข้ามาใหม่ย่อมเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ในชุมชนเมืองทั้ง

สองมีปรากฏการณ์บางอย่างบอกถึงความมั่งคั่งที่อยู่ที่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยขึ้นแล้ว ปรากฏการณ์ดังกล่าวคือ การมีชุมชนแออัดเกิดขึ้นทั้งในชุมชนเมืองระยองและพัทยา นั่นเอง ดังนั้นเมื่อความต้องการบ้านเขาจะมีเพิ่มมากขึ้นอย่างแน่นอน อันเนื่องมาจากการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก จะทำให้เกิดการขยายตัวของกิจกรรมเศรษฐกิจต่าง ๆ ภายในชุมชนเมืองในโครงการทั้งสองคือ ชุมชนเมืองระยองและพัทยา การเตรียมหรือสร้างที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยในลักษณะของการลงทุนภาคเอกชนและรัฐบาลควรได้รับการสนับสนุนและวางแผนงานตั้งแต่บัดนี้ เช่นการก่อสร้างตึกแถวชั้นเดียวหรือหลายชั้นเพื่อแบ่ง เป็นห้องให้ผู้มีรายได้น้อยเช่าในราคาที่เหมาะสมกับรายได้โดยเฉลี่ยของเขา เหล่านั้นไม่ควรปล่อยให้ผู้มีรายได้น้อยเช่าที่ดินผืนแคบ ๆ แล้วสร้างบ้านเล็ก ๆ จากวัสดุไม่มีคุณภาพ อยู่กันอย่างหนาแน่น และขาดสาธารณูปโภค จนกลายเป็นชุมชนแออัด แต่สมควรจัดที่พักอาศัยที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานรองรับการเข้าสู่ชุมชนเมืองทั้งสองจะดีกว่า และจากกรณีศึกษาวิจัยได้ทำการศึกษาผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรี ในด้านของกรรมสิทธิ์ในอาคารบ้านเรือน พบว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกันกับชุมชนเมืองระยองและพัทยา คือมีผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากถึงร้อยละ 63 เข้าไปอาศัยอยู่โดยการเช่าบ้าน จึงจะมองภาพรวม ๆ ของชุมชนเมือง 3 แห่งในโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออกได้ว่ามีความจำเป็นต้องจัดเตรียมที่อยู่อาศัยให้กับผู้มีรายได้น้อยได้เช่าในราคาที่เหมาะสม และมีคุณภาพได้มาตรฐานสำหรับยกระดับชีวิตคนฐานะของเขาได้

ส่วนชุมชนเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ การขยายตัวของชุมชนเมืองมีมากกว่า ระยองและพัทยา ดังนั้นความต้องการบ้านเขาจะมีน้อยกว่า ผู้มีรายได้น้อยที่อาศัยอยู่นานจนอาจสร้างบ้านของตนเองได้ โดยใช้ที่ดินด้วยกรรหาหรือบุกรุกที่ดินของทางราชการหรือสาธารณะ ทั้งนี้เป็นเพราะการอาศัยอยู่นานขึ้น เริ่มสะสมทรัพย์สินได้มากขึ้น มีความมั่นใจว่าจะอยู่รอดได้ดีขึ้นในชุมชนเมืองนั้น การตั้งถิ่นฐานในลักษณะถาวรจึงเกิดขึ้นคนมากทยอยตั้ง

5.4 ลักษณะของบ้าน บ้านที่มีคุณภาพและมาตรฐานทางทัศนศาตร์และสถาปัตยกรรมโลกส่วนใหญ่เป็นบ้านเช่าในลักษณะห้องแถวชั้นเดียวหรืออาคารคอนกรีตหลายชั้นหลายห้อง แยกบ้านที่ผู้มีรายได้น้อยสร้างขึ้นเองบนที่ดินซึ่งอาจเป็นกรเช่าที่ดินหรือบุกรุกที่ดินสาธารณะหรือของทางราชการนั้น มักเป็นบ้านที่มีคุณภาพและมาตรฐานต่ำ ทำด้วยวัสดุไม่คงทน มีขนาดเล็ก ขาดระบบสาธารณูปโภค รวมทั้งไม่มีระบบระบายน้ำ ลักษณะบ้านเริ่มคนเป็นบ้านชั้นเดียวไม่ยกใต้ถุน แต่เมื่อมีจำนวนบ้านเพิ่มมากขึ้น เหตุที่ขาดระบบระบายน้ำจึงเริ่มมีน้ำเซาะขังของพื้นที่เป็นน้ำเสีย มีกลิ่นเหม็น เจื่อนไซค์ดังกล่าวนี้กำหนดให้ผู้มีรายได้น้อยที่สร้างบ้านขึ้นภายหลังจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงเป็นสร้างบ้านแบบยกใต้ถุนสูงขึ้นจากพื้นดินระดับหนึ่ง ลักษณะดังกล่าว เป็นการพัฒนาการของลักษณะของบ้านของผู้มีรายได้น้อยโดยทั่วไป เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของบ้านพักอาศัยของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรี ระยอง และพัทยาแล้วพบว่า ชุมชนเมืองจันทบุรีมีลักษณะของบ้านพัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงไปแล้วระดับหนึ่ง เพราะบ้านแบบชั้นเดียวยกใต้ถุนมีจำนวนมากที่สุด ส่วนชุมชนเมืองระยองมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าจันทบุรี และชุมชนเมืองพัทยาน้อยที่สุด แต่การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะค่อย ๆ เกิดขึ้นกับชุมชนเมืองระยองและพัทยาได้ ถ้าผู้มีรายได้น้อยจำนวนหนึ่งมีความมั่นใจว่าจะตั้งถิ่นฐานต่อไป และมีฐานะการเงินพอจะสร้างบ้านขนาดเล็ก ๆ ของตนเองได้ โดยการเช่าที่ดินหรือบุกรุกที่ดินสาธารณะและทางราชการ แต่ถ้ามักบริหารจัดการระบบระบายน้ำในพื้นที่อย่างทั่วถึง การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของบ้านดังกล่าวมาก็อาจไม่เกิดขึ้น

ลักษณะบ้านแบบห้องแถวชั้นเดียว เป็นแนวโน้มใหม่ของที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม เพราะเป็นที่อยู่อาศัยที่มีคุณภาพดีกว่าแบบอื่น ๆ มีมาตรฐานทางสถาปัตยกรรมดีกว่าแบบอื่น ๆ ชุมชนเมืองพัทยาคือเป็นชุมชนเมืองที่ขาดอาศัยของผู้มีรายได้น้อยมีคุณภาพและมาตรฐานดังกล่าวได้ดีกว่าอีกสองชุมชนเมือง รองลงมาคือชุมชนเมืองระยองและจันทบุรี

จากผลการศึกษาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรี โดยผู้วิจัยพบว่า บ้านไม้ชั้นเดียวไม่ยกใต้ถุนมีจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือห้องแถวชั้นเดียว และบ้านชั้นเดียว

ยกใ้ต้นทุนรองลงมาอีก ซึ่งมีความแตกต่างไปจากชุมชนเมืองจันทบุรี ระยอง และพัทยา อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงลักษณะของบ้านผู้มีรายได้น้อย ที่มีเงื่อนไขของกรรสร้างบ้านเองและขาดระบบระบายน้ำออกจากพื้นที่แล้ว ลักษณะของบ้านแบบชั้นเดียวยกใ้ต้นทุนจะแพร่หลายมากขึ้นในชุมชนเมืองสำคัญ 4 เมืองของภาคตะวันออก นอกจากนั้นกรรสร้างที่อยู่อาศัยแบบห้องแถวชั้นเดียวหรือมากกว่าหนึ่งชั้น โดยแบ่งเป็นห้องเช่าขนาดเล็กพอควรนั้นจะเป็นลักษณะที่ควรใ้ได้รับการส่งเสริมใ้เกิดขึ้น ทั้งใ้ในปัจจุบันและอนาคต เพราะอาคารประเภทนี้จะช่วยใ้กันไม่ให้เกิดภาวะที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในลักษณะชุมชนแออัดใ้ระดับหนึ่ง

5.5 ราคาเช่าบ้าน ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองพัทยาต้องจ่ายค่าเช่าบ้านใ้ในระดับราคาสูงกว่าชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง ระดับค่าเช่าบ้านในชุมชนเมืองพัทยาสูงกว่าชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง แต่เมื่อพิจารณา รายใ้ของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองพัทยาแล้ว จะเห็นว่า มีรายใ้เฉลี่ยสูงกว่าผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองระยอง จึงมีศักยภาพทางเศรษฐกิจพอที่จะจ่ายเป็นค่าเช่าบ้านที่มีระดับสูงกว่าเดือนละ 700 บาทขึ้นไปใ้ ชุมชนเมืองจันทบุรีผู้มีรายได้น้อยสามารถเลือกเช่าบ้านใ้ใ้ในระดับราคาหลายระดับ แต่แนวโน้มของภาวะของค่าเช่าบ้านที่ผู้มีรายได้น้อยต้องจ่ายคือ สูงกว่าเดือนละ 600 บาทขึ้นไป เพราะเป็นบ้านระดับที่มีมาตรฐานทั้งคุณภาพวัสดุและสาธารณูปโภค ส่วนชุมชนเมืองระยองผู้มีรายได้น้อยเสียค่าใช้จ่ายเป็นค่าเช่าบ้านใ้ในราคาถูกที่สุดเมื่อเทียบกับทั้งสามชุมชนเมือง ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองระยองส่วนมากนิยมเช่าบ้านใ้ใ้ในระดับราคาไม่เกินเดือนละ 500 บาท ซึ่งมีความคล้ายคลึงกับค่าเช่าบ้านใ้ในชุมชนเมืองชลบุรี จากผลการศึกษาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรี โดยผู้วิจัย

เอง

กรรลงทุนในค่านักจกรบ้านใ้เขา ที่เน้นสำหรับผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสามควรคำนึงถึงศักยภาพทางเศรษฐกิจที่จะจ่ายใ้ใ้เพียงใ้ใด ซึ่งพอจะกล่าวใ้ว่าผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองพัทยาสามารถจ่ายค่าเช่าบ้านและนิยมเลือกบ้านเขาใ้ใ้ในระดับราคาตั้งแต่เดือนละ

700 บาทขึ้นไป ส่วนชุมชนเมืองจันทบุรีนั้น ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรีสามารถจ่ายค่าเช่าบ้านและนิยมเลือกบ้านเช่าในระดักราคาตั้งแต่เดือนละ 600 บาทขึ้นไปได้ และชุมชนเมืองระยอง ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองนี้สามารถจ่ายค่าเช่าบ้านและนิยมเลือกเช่าบ้านในระดักราคาไม่เกินเดือนละ 500 บาท

5.6 ราคาค่าเช่าที่ดิน เมื่อผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสามเช่าที่ดินเพื่อปลูกสร้างบ้านพักอาศัยของตนเองนั้น ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองพัทยาต้องจ่ายค่าเช่าที่ดินสูงกว่าผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง แต่ระดักราคาค่าเช่าที่ดินในชุมชนเมืองจันทบุรีก็ยังมีราคาสูงกว่าในชุมชนเมืองระยอง และชุมชนเมืองที่มีระดักราคาค่าเช่าที่ดินต่ำที่สุดคือชุมชนเมืองระยอง ซึ่งค่าเช่าที่ดินในชุมชนเมืองชลบุรีก็มีระดักราค่าเช่นเดียวกับระยอง

เป็นธรรมชาติของประชากรโดยทั่วไปที่ต้องการมีบ้านพักอาศัยของตนเอง ผู้มีรายได้น้อยก็เช่นกัน เมื่อเขา มีความมั่นคงทางก ารงานอาชีพและมีความมั่นใจในก ารอยู่อาศัยในชุมชนเมืองที่อาศัยอยู่แล้ว ความพยายามสร้างบ้านพักอาศัยของตนเองจะเกิดขึ้นเสมอ บริเวณที่มีราคาค่าเช่าที่ดินในระดักราคา หรือที่ดินสาธารณะและที่ดินของทางราชการ จะเป็นที่สนใจเลือกโดยผู้มีรายได้น้อยเพื่อเข้าไปตั้งถิ่นฐาน ซึ่งเป็นวิธีที่ประหยัดและเหมาะสมกับการมีรายได้น้อย ดังนั้นชุมชนเมืองระยองจึง เป็นสถานที่ที่ให้ออกาสผู้มีรายได้น้อยได้มีอาศ ารบ้านเรือนของตนเองดีกว่าชุมชนเมืองพัทยาและจันทบุรี ในขณะที่ชุมชนเมืองพัทยาและจันทบุรีมีลักษณะส่งเสริมและให้ออกาสน้อยกว่าอันเนื่องมาจากเหตุผลของ ระดักราคาค่าเช่าที่ดินนั่นเอง

มีข้อพิพาทรุดรุดอยู่ประการหนึ่ง กรณีของการที่เอกชนยินยอมมิให้ผู้มีรายได้น้อยเช่าที่ดินเพื่อปลูกบ้านพักอาศัย โดยที่ศักยภาพทางการเงินของผู้มีรายได้น้อยมีอยู่ในระดักราคา การเช่าที่ดินจึงจำกัดขนาดพื้นที่เป็นแปลงแคบ ๆ ตลอดจนครัวเพื่อประหยัดค่าเช่า นอกจากนี้ยังขาดทุนรอนที่จะไปขอคิดตั้งสาธารณูปโภคพื้นฐาน รวมถึงระบบระบายน้ำ ตลอดจนการกำจัดหวัสดูเพื่อใช้ในการก่อสร้าง ก็เป็นวัสดูราคาถูกขาดคุณภาพและไม่คงทนถาวร สภาพของที่อยู่อาศัย

ในบริเวณนั้นมักจะ เป็นจุดเริ่มและก่อกำของชุมชนแออัดขึ้นได้เสมอ ดังนั้นจึงควรที่จะมีการ รับผิดชอบ ร่วมมือกันระหว่างภาครัฐบาล (การปกครองส่วนท้องถิ่น) ของทั้งสามชุมชนเมือง กับเอกชนผู้ เป็นเจ้าของที่ดินแบ่งเช่า โดยร่วมกันวางแผนพัฒนาพื้นที่นั้น ๆ ไว้ล่วงหน้าในกันต่อไปนี้คือ

1. ควรมีการกำหนดขนาดพื้นที่ให้เขา แบ่ง เป็นแปลงขนาดพอสมควร ไม่ควรให้มี ขนาดเล็กหรือแคบจนเกินไป เช่นควรมีขนาดตั้งแต่ 25 ตารางวาขึ้นไป ทั้งนี้เพื่อให้มีพื้นที่ เหลือหลังจากสร้างบ้านแล้วจำนวนหนึ่ง สำหรับการพักผ่อนนอกอากาศ บ้านเรือนบ้าง
2. ควรกำหนดความหนาแน่นทางกันจำนวนครอบครัวต่อพื้นที่ไว้ล่วงหน้า เช่นกำหนด ไร่ 16 ครอบครัวต่อพื้นที่ 1 ไร่ (25 ตารางวา/ครอบครัว) เพื่อป้องกันความหนาแน่นที่จะ เพิ่มมากขึ้นในอนาคต จนความแออัดเกิดขึ้นได้
3. วางโครงการสาธารณูปโภคพื้นฐาน เช่น มีแนวถนน ระบบระบายน้ำ ไฟฟ้า และน้ำประปา เพื่อให้ชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยที่มีคุณภาพและมาตรฐานในกันสาธารณูปโภค เพียงพอ

การร่วมมือดังกล่าว หน่วยงานทางภาครัฐบาลอาจให้ความช่วยเหลือในกันค่าปรึกษา การเขียนแผนงานพื้นที่ และให้ความสะดวกรวดเร็วในบริการสาธารณูปโภคพื้นฐาน สิ่งที่เป็น ประโยชน์ต่อภาครัฐบาลคือ เป็นวิถีทางที่ทำให้สภาพที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองของกัน มีคุณภาพและมาตรฐานดี ป้องกันการเกิดชุมชนแออัดใ้ระดับหนึ่ง ส่วนเอกชนเจ้าของที่ดินจะ ได้ประโยชน์จากความร่วมมือนี้ มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยและยังมี ผลดีต่อพื้นที่กันของกันในอนาคตอีกมาก เนื่องจากมีระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานค้ำกันเอง

6. แรงจูงใจที่ชักนำให้ผู้มีรายได้น้อยที่สนใจเขา ไปตั้งถิ่นฐานในแหล่งชุมชนนั้น ๆ

ความต้องการมีอาคาร บ้านพักอาศัยอยู่ใกล้ที่ทำงาน เป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่สุดของผู้มี รายได้น้อยทั้งสามชุมชนเมืองพิหารภาคอนคักสนใจเลือกพื้นที่ตั้งถิ่นฐาน ซึ่งมีความสอดคล้องกับ

สมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่า "การมีทำเลที่ตั้งใกล้กับที่ทำงาน น่าจะเป็นแรงจูงใจที่สำคัญที่สุดต่อการตัดสินใจเลือกตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณนั้น ๆ ของผู้มีรายได้น้อยในทั้งสามชุมชนเมือง" เมื่อแหล่งงานที่ใหญ่ที่สุดของชุมชนเมืองทั้งสามคือ ศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลักของเมือง (ศูนย์กลางเมือง) การกระจายของชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยจึงรายล้อมใกล้ชิดกับบริเวณศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลักของเมืองเสมอ การที่ชุมชนเมืองจันทบุรี ระยอง และพัทยา มีศูนย์กลางหลักที่ใหญ่ที่สุดคือศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลักของเมือง การเพิ่มพูนของกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็พยายามเลือกที่ตั้งในศูนย์กลางดังกล่าวมากขึ้น เมื่อตำแหน่งงานเพิ่มขึ้นก็จะส่งผลถึงการเพิ่มความหนาแน่นของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย ในบริเวณรอบ ๆ ศูนย์กลางเมืองมากยิ่งขึ้น สิ่งที่น่าเป็นห่วงคือการเกิดชุมชนแออัดในบริเวณดังกล่าว

นโยบายการกระจายแหล่งงานโดยกำหนดแผนพัฒนาโครงสร้างของเมืองให้เป็นเมืองหลายศูนย์กลาง เป็นวิธีทางหนึ่งที่จะช่วยกระจายการตั้งถิ่นฐานของผู้มีรายได้น้อยให้ลดความหนาแน่นบริเวณรอบ ๆ ศูนย์กลางเมืองลงได้ในอนาคต และจะยังลดโอกาสของการเกิดชุมชนแออัดในชุมชนเมืองทั้งสามอีกด้วย

บทบาทของญาติมิตร เป็นแรงจูงใจประการที่สองที่มีความสำคัญมาก รองลงมาต่อการพิจารณาเลือกตั้งถิ่นฐานของผู้มีรายได้น้อย การเลือกตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ ๆ ญาติและมิตร ตลอดจนการแนะนำจากญาติและมิตร เป็นความต้องการที่สำคัญอย่างหนึ่ง เพราะเป็นความต้องการทางจิตวิทยา เนื่องจากผู้อพยพใหม่จำเป็นต้องมีที่ปรึกษาและผู้สนับสนุนช่วยเหลืออยู่บ้าง ญาติและมิตรจึงมีบทบาทสูง ผลจากแรงจูงใจจากญาติและมิตรต่อการตั้งถิ่นฐาน ทำให้เกิดการเกาะกลุ่มในผู้มีรายได้น้อยที่มาจากภูมิลำเนาเดียวกันชัดเจนขึ้น เช่นที่ชุมชนเมืองระยองมีการเกาะกลุ่มตั้งถิ่นฐานรวมกันของผู้มีรายได้น้อยที่มาจากจังหวัดมหาสารคามและร้อยเอ็ด

จากการศึกษาของผู้นวิจัย ที่ทำการศึกษาที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรีในเรื่องของแรงจูงใจที่ชักนำให้ตัดสินใจเลือกตั้งถิ่นฐานนั้นพบว่า แรงจูงใจในลักษณะของการได้รับการแนะนำจากญาติมิตร มีบทบาทสูงที่สุด รองลงมาคือ ใกล้ที่ทำงาน ซึ่งทำให้สามารถ

กล่าวได้ว่า เมื่อมีการไหลของผู้อพยพที่มีรายได้น้อยเข้าสู่ชุมชนเมืองในภาคตะวันออก เขาจะเลือกอาคารบ้านเรือนที่อยู่ใกล้ที่ทำงานเป็นอันดับแรกของการตั้งถิ่นฐาน และจะเลือกตั้งอยู่ในบริเวณที่มีญาติหรือมิตรของเขาตั้งอยู่ก่อนแล้ว นอกจากนี้ยังจะหาบ้านเช่าราคาถูกเพื่อเป็นที่ตั้งถิ่นฐาน แต่เมื่ออาศัยอยู่ในชุมชนเมืองใดเมืองหนึ่งยาวนานขึ้น ความต้องการของผู้มีรายได้น้อยที่จะมีอาคารบ้านเรือนของตนเองจะเกิดขึ้น การเลือกตำแหน่งที่ตั้งจะถูกพิจารณาโดยราคาที่เขาที่ดินถูก หรือมองหาที่ดินสาธารณะและที่ดินของทางราชการ

7. ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย

ปัญหาสำคัญที่เกิดขึ้นกับการอยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรี ระยอง และพัทยา คือความขาดแคลนและความไม่ทั่วถึงของบริการสาธารณูปโภคพื้นฐาน เมื่อเปรียบเทียบระดับของความขาดแคลนในบริการสาธารณูปโภคเป็นรายประเภทแล้ว พบว่า มีความแตกต่างกันในทั้งสามชุมชนเมือง ผลของการศึกษาจึงไม่สอดคล้องกับสมมุติฐานที่ตั้งไว้ว่า "ชุมชนเมืองทั้งสาม น่าจะมีปัญหาในด้านการขาดแคลน และการกระจายไม่ทั่วถึงของบริการสาธารณูปโภคในระดับไม่ต่างกัน"

ชุมชนเมืองจันทบุรี ควรแก้ปัญหที่เกิดขึ้นกับการอยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยในด้านการขาดแคลนน้ำประปา เป็นอันดับแรก การวางท่อระบายน้ำหลักในย่านที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย เป็นปัญหาที่ควรแก้ไขรองลงมา และการปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่ชุมชนแออัดเพื่อให้ได้สภาพที่อยู่อาศัยของคนจนในเมืองนี้ ในสภาพที่ดีขึ้น

ชุมชนเมืองระยอง ควรแก้ไขปัญหทั้ง 3 ด้านพร้อม ๆ กัน เพื่อช่วยเหลือผู้มีรายได้น้อย คือปัญหาการขาดแคลนน้ำประปา การขาดแคลนท่อระบายน้ำ และระบบการเก็บขยะมูลฝอย และการวางแผนพัฒนาบริเวณชุมชนแออัดอีกด้วย

ชุมชนเมืองพัทธยา ควรเร่งแก้ปัญหาการขาดระบบระบายน้ำออกจากพื้นที่ชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย และกระจายบริการน้ำประปาให้ทั่วถึงมากขึ้น

ทั้งสามชุมชนเมือง ควรให้ความสนใจที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยที่มีสภาพเป็นชุมชนแออัดให้มากขึ้น เพราะมีชุมชนแออัดเกิดขึ้นแล้วทั้งสามชุมชนเมือง และมีแนวโน้มเพิ่มและขยายตัวมากขึ้นในอนาคต สภาพที่อยู่อาศัยที่เป็นชุมชนแออัดที่พบนั้น แสดงว่าทั้งชุมชนเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ และพัทธยา ทั้งก็มีความขาดแคลนที่อยู่อาศัยที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานทางสาธารณสุขโลก สำหรับบริการพักอาศัยของผู้มีรายได้น้อย

จากการศึกษาของผู้วิจัยเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชลบุรี ก็พบว่า มีปัญหาขาดแคลนและการกระจายไม่ทั่วถึงของสาธารณูปโภคเช่นกัน คือมีความขาดแคลนบริการน้ำประปาและระบบระบายน้ำออกจากพื้นที่ ในระดับความรุนแรงมาก ซึ่งเป็นปัญหาที่คล้ายคลึงกันกับชุมชนเมืองระยอง นอกจากนี้ในชุมชนเมืองชลบุรียังมีปัญหาสภาพที่อยู่อาศัยที่เป็นชุมชนแออัดเช่นเดียวกับที่ชุมชนเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ และพัทธยา ดังนั้นเมื่อพิจารณาผลการศึกษาในชุมชนเมืองทั้งสี่แห่งของภาคตะวันออกเฉียงใต้ ปัญหาการขาดแคลนน้ำประปาในระดับขาดแคลนอย่างรุนแรงและขาดแคลนมาก เป็นปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไขมากที่สุด รองลงมาคือ ปัญหาขาดระบบระบายน้ำในระดับขาดแคลนมากและรุนแรง และทุกเมืองจำเป็นต้องเร่งวางแผนพัฒนาและแก้ปัญหาสภาพที่อยู่อาศัยที่เป็นชุมชนแออัด และควรมีแนวทางป้องกันไม่ให้เพิ่มขยายมากขึ้นในอนาคต

สรุปผลการวิจัย

1. ทำเลที่ตั้งและรูปแบบการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย
 - 1.1 ผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากนิยมเลือกที่ซึ่งอาคารพาณิชย์ในบริเวณที่อยู่ใกล้ ๆ กับศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลักของเมือง ทั้งนี้เป็นการเลือกที่ซึ่งเพื่อให้อยู่ใกล้แหล่งงานที่ใหญ่ที่สุดของทั้งเมือง

1.2 รูปแบบการกระจายของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสามมีดังนี้

1.2.1 กระจายรายล้อมบริเวณศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลักของเมือง โดยมีการเพิ่มจำนวนและความหนาแน่นมากขึ้น

1.2.2 กระจายอยู่บนภูมิประเทศแบบที่ราบมากที่สุด นอกจากนั้นยังพบกระจายอยู่บนภูมิประเทศสันทรายชายฝั่งทะเลและริมฝั่งน้ำ

1.2.3 กระจายอยู่บนพื้นที่ถือครองโดยเอกชนมากที่สุด นอกจากนั้นยังมีกระจายอยู่บนที่ดินสาธารณะและทางราชการ

1.2.4 กระจายอยู่ในพื้นที่ที่มีความสะดวกในการเข้าออกน้อย มีถนนเป็นทางเข้าออกเพียงสายเดียว

2. การก่อตัวการขยายตัวและแนวโน้มของการขยายตัว

2.1 การก่อตัวของชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย ทั้งสามชุมชนเมืองมีการก่อตัวมาก่อนปี พ.ศ. 2510 แล้ว

2.2 การขยายตัวมีมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2510 ขึ้นมา การขยายตัวมีมากที่สุดอยู่ในช่วงระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2525 - 2529 ซึ่งปรากฏเหมือนกันในทั้งสามชุมชนเมือง ซึ่งเป็นระยะเดียวกันกับการเริ่มต้นโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก

2.3 แนวโน้มของการขยายตัวในอนาคต เป็นที่แน่นอนที่โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก จะส่งผลต่อการเจริญเติบโตของชุมชนเมืองในพื้นที่โครงการ และพื้นที่ใกล้เคียง คาดว่าในระยะเวลาระหว่างปี พ.ศ. 2530 - 2534 จะมีการเพิ่มจำนวนของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรี 172 ครัวเรือน ชุมชนเมืองระยอง 174 ครัวเรือน และชุมชนเมืองพัทยา 168 ครัวเรือน

3. ภูมิลำดับเนาเดิมและรูปแบบการอพยพเข้าสู่ชุมชนเมืองทั้งสาม

3.1 ประเภทครึ่งหนึ่งของผู้มีรายได้น้อยในทั้งสามชุมชนเมือง เป็นผู้ที่มีภูมิลำดับเนาเดิมอยู่ในจังหวัดเดียวกันกับที่ชุมชนเมืองนั้นตั้งอยู่

มีจำนวนน้อยมากสำหรับผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำดับเนาเดิมอยู่ในจังหวัดที่มิใช่ที่ตั้งรายล้อมจังหวัดที่ชุมชนเมืองนั้นตั้งอยู่

มีจำนวนผู้มีรายได้น้อยระหว่างร้อยละ 30 ถึง 50 ในสามชุมชนเมืองเป็นผู้ที่มีภูมิลำดับเนาเดิมอยู่จังหวัดที่ห่างไกลจังหวัดที่ชุมชนเมืองนั้น ๆ ตั้งอยู่

รูปแบบการอพยพ มีการอพยพภายในพื้นที่ต่าง ๆ ในจังหวัดเดียวกันมุ่งเข้าสู่ชุมชนเมืองใหญ่ของจังหวัดนั้น เป็นจำนวนที่มากที่สุด นอกจากนั้นมีการอพยพระหว่างจังหวัด โดยมุ่งเข้าสู่ชุมชนเมืองขนาดใหญ่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นจำนวนประมาณร้อยละ 30 - 50 แสดงว่าผู้มีรายได้น้อยในจังหวัดอื่น ๆ มีความสนใจอพยพเข้าสู่ชุมชนเมืองใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.2 จำแนกภูมิลำดับเนาเดิมของผู้มีรายได้น้อยเป็นรายภาค ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสาม มีภูมิลำดับเนาเดิมอยู่ในภาคต่าง ๆ ดังนี้ (เรียงลำดับตามจำนวน) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเหนือ ภาคเหนือและภาคใต้

รูปแบบการอพยพ ผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำดับเนาเดิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือสนใจมุ่งเข้าไปตั้งถิ่นฐานในชุมชนเมืองระยองมากที่สุด รองลงมาคือชุมชนเมืองพัทยาและชุมชนเมืองจันทร์น้อยที่สุด

ผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำดับเนาเดิมในภาคกลาง สนใจมุ่งเข้าไปตั้งถิ่นฐานในชุมชนเมืองพัทยามากที่สุด โดยมีชุมชนเมืองระยองและจันทร์บุรี รองลงมาตามลำดับ

ผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำดับเนาเดิมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สนใจมุ่งเข้าไปตั้งถิ่นฐานในชุมชนเมืองจันทร์บุรีมากที่สุด โดยมีชุมชนเมืองระยองและพัทยา รองลงมาตามลำดับ

ผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาเดิมในภาคเหนือ สนใจมุ่งเข้าไปตั้งถิ่นฐานในชุมชนเมืองพัทยามากที่สุด โดยมีชุมชนเมืองระยองและจังหวัดบุรีรัมย์รองลงมาตามลำดับ

ผู้มีรายได้น้อยที่มีภูมิลำเนาเดิมในภาคใต้ สนใจมุ่งเข้าไปตั้งถิ่นฐานในชุมชนเมืองระยองมากที่สุด โดยมีชุมชนเมืองจังหวัดบุรีรัมย์และพัทลุง รองลงมาตามลำดับ

3.3 จำแนกภูมิลำเนาเดิมของผู้มีรายได้น้อยที่เป็นชุมชนเมืองหรือชนบท มีความแตกต่างกันระหว่างชุมชนเมืองพัทยากับชุมชนเมืองจังหวัดบุรีรัมย์และระยอง ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองพัทยาจำนวนมากถึงร้อยละ 73.94 เป็นผู้ที่เคยเป็นชาวเมืองมาก่อน แต่ชุมชนเมืองจังหวัดบุรีรัมย์และระยองมีจำนวนผู้ที่เคยเป็นชาวเมืองมาก่อนเพียงร้อยละ 57.89 และ 51.14 ตามลำดับ

ผู้มีรายได้น้อยที่เคยมีประสบการณ์การดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนเมืองมาก่อน นิยมที่จะเลือกเข้าไปตั้งถิ่นฐานในชุมชนเมืองพัทยามากกว่าจังหวัดบุรีรัมย์และระยอง

ผู้มีรายได้น้อยที่เคยมีประสบการณ์การดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนชนบทมาก่อน (ชาวชนบท) นิยมเลือกชุมชนเมืองระยองมากที่สุด รองลงมาคือชุมชนเมืองจังหวัดบุรีรัมย์ และพัทลุง เป็นจำนวนน้อยที่สุด

รูปแบบการอพยพ มีการอพยพระหว่างชุมชนเมืองสู่ชุมชนเมือง เป็นจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือการอพยพจากชุมชนชนบทเข้าสู่ชุมชนเมือง

4. สถานการณ์ทางครอบครัวของผู้มีรายได้น้อย

4.1 อายุของหัวหน้าครอบครัวผู้มีรายได้น้อย มีความสอดคล้องกันในสามชุมชนเมืองคือ หัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่มีอายุสูงกว่า 40 ปีขึ้นไป ส่วนผู้มีรายได้น้อยที่มีอายุน้อยกว่า 30 ปี มีจำนวนลดน้อยลง

4.2 จำนวนสมาชิกในครอบครัว ผู้มีรายได้น้อยในทั้งสามชุมชนเมืองมีสมาชิกในครอบครัวมากกว่า 4 คนขึ้นไปเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเป็นครอบครัวขนาดกลางขึ้นไปและครอบครัวที่มีสมาชิกน้อยกว่า 3 คนลงมานั้น มีจำนวนน้อยมาก

4.3 อาชีพของหัวหน้าครอบครัว อาชีพรับจ้างแรงงานมีจำนวนมากที่สุดในทั้งสามชุมชนเมือง รองลงมาคือการค้าขายขนาดเล็ก หาบเร่ แผงลอย

4.4 วุฒิทางการศึกษาของหัวหน้าครอบครัว ชุมชนเมืองพัทธยา ผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากที่สุดมีพื้นฐานทางการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 นอกจากนั้นยังมีผู้ที่มีการศึกษาระดับตั้งแต่ประถมศึกษาปีที่ 4 จนถึงอนุปริญญาเป็นจำนวนมากกว่าผู้มีรายได้ของชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง ส่วนชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง พื้นฐานการศึกษาของผู้มีรายได้ส่วนใหญ่อยู่ที่ระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้ที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าประถมศึกษาปีที่ 4 มีจำนวนน้อยกว่าชุมชนเมืองพัทธยาอย่างชัดเจน ธรรมชาติของชุมชนเมืองจำแนกผู้มีรายได้ตามพื้นฐานการศึกษา ผู้มีความรู้รอบนียมมุ่งเข้าตั้งถิ่นฐานในชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง ส่วนผู้มีการศึกษาหรือความรู้สูงกว่านิยมเลือกเข้าไปตั้งถิ่นฐานในชุมชนเมืองพัทธยา

4.5 เงินรายได้ของครอบครัว ผู้มีรายได้ในชุมชนเมืองพัทธยาและจันทบุรีมีรายได้ระหว่าง 1,500 - 3,500 บาทต่อเดือน เป็นจำนวนมากที่สุด แต่ชุมชนเมืองระยองนั้น ผู้มีรายได้มีรายได้ไม่เกินเดือนละ 2,500 บาทเป็นส่วนใหญ่ มีความแตกต่างของรายได้ประมาณเดือนละ 1,000 บาท ระหว่างผู้มีรายได้ในชุมชนเมืองพัทธยา จันทบุรี กับระยอง

5. ลักษณะและสถานภาพของอาคารบ้านเรือน

5.1 การมีสำเนาทะเบียนบ้าน ทั้งสามชุมชนเมืองมีผู้มีรายได้ประมาณร้อยละ 30 ไม่มีสำเนาทะเบียนบ้านของตนเอง จึงมีบุคคลโอกาสที่จะได้รับสวัสดิการต่าง ๆ เช่น การศึกษาเล่าเรียนของบุตรหลาน บริการสาธารณสุขและบริการสาธารณสุขโลกต่าง ๆ และยังเป็นประชากรที่ตกสำรวจจากระบบทะเบียนราษฎรอีกด้วย

5.2 กรรมสิทธิ์ในที่ดินที่เป็นที่ตั้งอาคารบ้านเรือน ผู้มีรายได้จำนวนมากกว่าครึ่งของทั้งสามชุมชนเมืองตั้งอาคารบ้านเรือนอยู่บนที่ดินของตนเอง รองลงมาคือที่ดินของ

ทางราชการและสาธารณะ เอกชนเจ้าของที่ดินในชุมชนเมืองทั้งสามจึงเป็นผู้มีบทบาทอย่างมากต่อระบบที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย ส่วนที่ดินของทางราชการและสาธารณะจะเป็นที่สนใจเข้าไปตั้งถิ่นฐานในลักษณะการบุกรุกโดยผู้มีรายได้น้อยมากยิ่งขึ้นในอนาคต ถ้าที่ดินเหล่านั้นไม่ได้รับการดูแลและป้องกัน

5.3 กรรรมสิทธิในอาคารบ้านเรือน มีความแตกต่างกันในชุมชนเมืองทั้งสามในชุมชนเมืองระยองและพิทยานันต์ผู้มีรายได้น้อยมีสิทธิเช่าอยู่อาศัยโดยกรรเช่าเป็นจำนวนมากกว่าครึ่ง แต่ที่ชุมชนเมืองจันทบุรีต่างไปคือ เป็นบ้านของตนเองในจำนวนมากกว่าครึ่ง ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรีส่วนใหญ่จึงมีสิทธิในการอยู่อาศัยโดยการสร้างบ้านของตนเอง ในขณะที่ผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่ในชุมชนเมืองระยองและพิทยาเช่าอยู่อาศัยโดยการเช่ามากกว่าสร้างบ้านเอง

5.4 ลักษณะของบ้าน มีความแตกต่างกันในชุมชนเมืองทั้งสาม ชุมชนเมืองระยองและพิทยาผู้มีรายได้น้อยจำนวนมากอาศัยอยู่ในบ้านประเภทห้องแถวชั้นเดียว ซึ่งเป็นบ้านที่มีคุณภาพและมาตรฐานทางสาธารณสุขดีกว่าประเภทอื่น ๆ แต่ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรีอาศัยอยู่ในบ้านแบบห้องแถวชั้นเดียวเป็นจำนวนน้อยกว่า ลักษณะบ้านที่แสดงให้เห็นปัญหาทางสิ่งแวดล้อมในบริเวณที่อยู่อาศัย ก็บ้านชั้นเดียวยกใต้ถุนเตี้ย ซึ่งปรากฏมากที่สุดที่ชุมชนเมืองจันทบุรี รองลงมาคือชุมชนเมืองระยอง และน้อยที่สุดคือชุมชนเมืองพิทยา

5.5 ราคาเช่าบ้าน ผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสามต้องรับภาระค่าเช่าต่างกัน ชุมชนเมืองพิทยา ราคาเช่าบ้านส่วนใหญ่สูงกว่าเดือนละ 700 บาทขึ้นไป ชุมชนเมืองจันทบุรี ราคาเช่าบ้านส่วนใหญ่สูงกว่าเดือนละ 600 บาทขึ้นไป และชุมชนเมืองระยอง ราคาเช่าบ้านส่วนใหญ่เดือนละไม่เกิน 500 บาท

5.6 ราคาเช่าที่ดิน มีความแตกต่างกันในชุมชนเมืองทั้งสาม ชุมชนเมืองจันทบุรีและระยอง มีระดับราคาเช่าที่ดินเดือนละไม่เกิน 200 บาทเป็นส่วนใหญ่ แต่ในชุมชนเมืองพิทยานันต์ ผู้มีรายได้น้อยต้องจ่ายค่าเช่าที่ดินสูงกว่า คือเดือนละ 200 - 300 บาท

6. แรงจูงใจที่ชักนำให้ผู้มีรายได้น้อยตัดสินใจเข้าไปตั้งถิ่นฐานในแหล่งชุมชนนั้น ๆ
มีความสอดคล้องคล้ายคลึงกันทั้งสามชุมชนเมือง ผู้มีรายได้น้อยเลือกทำเลตั้งถิ่นฐานควย
แรงจูงใจ ใกล้ที่ทำงาน เป็นจำนวนมากที่สุด รองลงมาคือ ได้รับการแนะนำจากญาติมิตร
และค่าเช่าบ้านราคาถูกเป็นแรงจูงใจที่รองลงมาอีกกลุ่มที่กินสาธารณะ

7. ปัญหาที่เกิดขึ้นชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย

7.1 การขาดแคลนสาธารณูปโภค มีความขาดแคลนในชุมชนผู้มีรายได้น้อยของ
ทั้งสามชุมชนเมือง และมีความแตกต่างในระบับของความขาดแคลนดังนี้

ชุมชนเมืองจันทบุรี ขาดแคลนน้ำประปาแรง ท่อการระบายระบายน้ำ
มาก และมีปัญหาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยที่มีสภาพเป็นชุมชนแออัด 3 แห่ง

ชุมชนเมืองระยอง ขาดแคลนในระบับมาก ของน้ำประปา ระบบระบาย
น้ำ และการเก็บขยะมูลฝอย และมีปัญหาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยที่มีสภาพเป็นชุมชนแออัด
3 แห่ง

ชุมชนเมืองพัตยา ขาดแคลนระบบระบายน้ำอย่างรุนแรง ขาดน้ำประปา
ปานกลาง และมีปัญหาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยที่มีสภาพเป็นชุมชนแออัด 3 - 5 แห่ง

ข้อเสนอแนะ

1. การกระจายของชุมชนที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองจันทบุรี ระยองและ
พัตยานั้น เพื่อไม่ให้เกิดการมุงเข้าสู่ศูนย์กลางเมือง ซึ่งเป็นแหล่งงานที่ใหญ่ที่สุดของเมือง
จึงควรมีการกำหนดโครงสร้างของ เมืองแบบหลายศูนย์กลาง (Poly Centric หรือ
Multiple Nuclei) เพื่อให้เกิดการกระจายของแหล่งงานในอนาคต ซึ่งจะช่วยลดโอกาส
การเพิ่มความหนาแน่นของที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยบริเวณรอบ ๆ ศูนย์กลางธุรกิจการค้าหลักของ
เมืองลง เป็นกรป้องกันกาเกิดสภาพชุมชนแออัดไว้ที่หนึ่ง

2. การเตรียมรับการขยายตัวของความต้องการที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก ย่อมส่งผลกระทบต่อเจริญเติบโตของชุมชนเมือง ทั้งสามเป็นอย่างมาก จะมีการอพยพเข้าสู่ชุมชนเมืองทั้งสามมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิด การขาดแคลนที่อยู่อาศัยที่มีคุณภาพและมีมาตรฐานสาธารณสุขโลก การเตรียมที่อยู่อาศัยจึงควร ค่าเนืองน โดยทั้งภาคเอกชนและรัฐบาล

ภาคเอกชน ควรมีโครงการลงทุนค้ำบ้านเช่า ที่มีคุณภาพและมาตรฐานทาง สาธารณย์โลก เช่น สร้างอาคารตึกแถวชั้นเดียวหรือสองชั้น ในระดับราคาที่เหมาะสม และการ จัดรูปที่ดินเพื่อให้เขาสร้างบ้านนั้น ควรจัดระบบค่าง ๆ เช่น กำหนดความหนาแน่น ขนาดพื้นที่ ตลอดจนครวั สาธารณย์โลกพื้นฐาน เพื่อให้ได้ชุมชนที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อยอย่างมี คุณภาพ

ภาครัฐบาล โครงการโดยตรงการเตรียมงานในรูปของเคหะชุมชน เพื่อที่อยู่ อาศัยที่มีคุณภาพในราคาที่เหมาะสม จำเป็นแล้วสำหรับชุมชนเมืองทั้งสาม ส่วนโครงการทาง อ้อมคือ นโยบายช่วยเหลือและดูแล การช่วยเหลือที่จะส่งผลกระทบต่อระบบการจัดการที่อยู่อาศัยผู้มี รายได้น้อย คือการอำนวยความสะดวกแก่ภาคเอกชนในค่านความรวดเร็วในการติดต่อขออนุญาต การขอรับบริการสาธารณสุขพื้นฐานค่าง ๆ และอาจให้ความช่วยเหลือค่าน การให้คำปรึกษา โครงการ การจัดหาแหล่งเงินกู้ที่เสียดอกเบี้ยราคาต่ำให้แก่เอกชนผู้ลงทุน นอกจากนั้นภาค รัฐบาลยังต้องคอยดูแลป้องกันการบุกรุกที่ดินของทางราชการ หรือที่ดินสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ อีกด้วย

3. ผู้มีรายได้น้อยส่วนใหญ่ในชุมชนเมืองทั้งสามมีพื้นฐานการศึกษาในระดับเพียงชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 จึงขาดฐานการศึกษาที่จะพัฒนาคุณภาพแรงงานของตน การงานอาชีพจึง เป็นการขายแรงงานแทนที่จะขายความชำนาญหรือขายทักษะ ในชุมชนเมืองทั้งสามนี้ควรมี โครงการฝึกอาชีพพิเศษ เน้นเฉพาะผู้มีรายได้น้อย เพื่อเป็นการฝึกให้เป็นช่างฝีมือ เช่น

โครงการฝึกช่าง เจียรนัยพลอยในชุมชนเมืองจันทบุรี โครงการฝึกช่างแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมง เป็นสินค้าของชำร่วยในชุมชนเมืองระยอง เป็นต้น

4. โครงการเร่งรัดแก้ปัญหาการขาดแคลนบริการสาธารณสุขภาคพื้นฐาน เพื่อให้คุณภาพชีวิตของผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองทั้งสามดีขึ้น ปัญหาการขาดแคลนน้ำประปาใช้ภายในครัวเรือนแต่ละครอบครัว เป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องกระทำในทั้งสามชุมชนเมือง การจัดระบบระบายน้ำในเขตชุมชนผู้มีรายได้น้อยเป็นอีกปัญหาหนึ่ง เพื่อเป็นการป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อมที่จะตามมา ถ้าขาดระบบระบายน้ำในพื้นที่ การวางโครงการแก้ไขบริเวณชุมชนแออัดและป้องกันชุมชนแออัด มีความจำเป็นแล้วตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ข้อเสนอแนะในการศึกษาต่อไป

ควรทำการศึกษาในลักษณะนี้ในชุมชนเมืองหลักของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งได้แก่ชุมชนเมืองราชสีมา ขอนแก่น อุดรธานี และอุบลราชธานี

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กฤตยา อาชวนิจกุล นภภรณ์ ทะวานนท์ และศิวพร ปกป้อง การประเมินผลโครงการ
อาสาพัฒนาชุมชนแหล่งเลื่อมไทรมกรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยมหิดล 2524, 141 หน้า
การเคหะแห่งชาติ, สำนักงานปรับปรุงแหล่งเลื่อมไทรม ปรับปรุงชุมชนแออัด น.ป.ป.,
48 หน้า

ชัชวีร์ วายลี ภูมิศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน งามคำแหง 2525, 192 หน้า

ชลิตภักกร วีรพลิน และอรุณี บุญประเสริฐ "การขยายตัวของกรุงเทพมหานคร" วารสาร
กรุงเทพฯ 27 : 14 - 28 เมษายน 2518

เทศบาลเมืองชลบุรี แผนพัฒนาเทศบาลเมืองชลบุรี พ.ศ. 2528 - 2530

พิสนธิ์ กานไพบุลย์ การศึกษาบริเวณที่อยู่อาศัยของผู้อยู่อาศัยในเทศบาลนครเชียงใหม่
ปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร 2529

ประภาภรณ์ นิยม "การขยายตัวของกรุงเทพมหานครที่มีผลกระทบต่อการใช้ชุมชนแออัด"
ชดศึกษาวิจัยพัฒนาการสหนิคมชุมชนในประเทศไทย สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำรา สหคมสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มีนาคม
2527

วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร แผนภูมิศาสตร์ การสำรวจแหล่งเลื่อมไทรมชอยจากรัตน์
ตำบลมักกะสัน จังหวัดพระนคร 2509, 43 หน้า

สมพงษ์ พักปุย "สภาพสิทธิของสลัม มองจากแง่เศรษฐกิจสังคมและการพัฒนา" ชดศึกษาวิจัย
พัฒนาการสหนิคมชุมชนในประเทศไทย หน้า 1 - 87 สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำรา สหคมสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มีนาคม
2527

สมชาย เศรษฐมพันธ์ การศึกษาที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อยในชุมชนเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออก :

ชุมชนเมืองชลบุรี ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
บางแสน ชลบุรี 2531

สันติ พลเพชร การศึกษาพฤติกรรมและสภาพแวดล้อมทางกายภาพกรณีตัวอย่างอาคารที่พักอาศัย

สำหรับผู้มีรายได้น้อยที่ชุมชนบางแค วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2523

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ การพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเล
ตะวันออก กันยายน 2528

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สี่ ห้าและหก

Maxwell, Lawrence E. "Spatial Pattern of Urban Residential Area :
Income and Housing Quality Segregation," Dissertation Abstracts
International. 33 : 1610 - B, September - October, 1972.

Short, John R. Source and Methods in Geography : Urban Data Sources.
Hass. Butterworth and Company, 1980.

White, Andrew N. "Accessibility and Public Facility Location,"
Economic Geography. 1 : 19 - 35, January, 1979.

ภาคผนวก

แบบสอบถาม

การใช้ที่ดินเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อย

ชุมชนเมือง.....

-
1. ตำบล..... บ้านเลขที่ มี (.....) เลขที่.....
ไม่มี (.....)
 2. ท่านเช่าอาศัยอยู่ในอาคารหลังนี้ตั้งแต่เมื่อ 2525 - 2529 (.....)
2520 - 2524 (.....) 2515 - 2519 (.....)
2510 - 2514 (.....) ก่อน พ.ศ. 2510 (.....)
 3. ก่อนที่ท่านจะมาอาศัยในบริเวณนี้ ท่านมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ที่ใด
ในชุมชนเมือง (.....) ในชุมชนชนบท (.....)
อำเภอ..... จังหวัด.....
 4. อายุของหัวหน้าครอบครัว อายุ 20 - 25 ปี (.....) อายุ 26 - 30 ปี (.....)
อายุ 31 - 35 ปี (.....) อายุ 36 - 40 ปี (.....) อายุ 40 ปีขึ้นไป (.....)
 5. จำนวนสมาชิกในครอบครัว 3 คน (.....) 4 คน (.....)
5 คน (.....) 6 คน (.....) 7 คน (.....)
มากกว่า 7 คน (.....)
 6. อาชีพของหัวหน้าครอบครัวหรืออาชีพที่ทำรายได้หลักของครอบครัว
ค้าขาย (.....) รับจ้าง (.....) รับราชการ (.....)
บริการ (.....) อื่น ๆ (ระบุ)
 7. รายได้โดยประมาณของครอบครัว (เดือนละ)
น้อยกว่า 1,500 บาท (.....) 1,500 - 2,500 บาท (.....)
2,501 - 3,500 บาท (.....) 3,501 - 4,500 บาท (.....)
4,500 บาทขึ้นไป (.....)

8. วิถีทางการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวหรือของผู้มีรายได้หลักของครอบครัว
 ประถมปีที่ 4 (.....) ประถมปีที่ 7 (.....)
 มัธยมศึกษาตอนต้น ม.3 (.....) มัธยมศึกษาตอนปลาย ม.6 (.....)
 ประกศนียบัณฑิตหรืออนุปริญญา (.....) ปริญญาตรี (.....)
 หรืออื่น ๆ (ระบุ)
9. สิทธิถือครองในที่ดินที่มั่นคงอยู่เป็นของผู้ใด
 ที่ดินสาธารณะประโยชน์ (.....) ที่ดินของทางราชการ (.....) ระบุ.....
 ที่ดินของวัด (.....) ที่ดินของเอกชน (.....)
 กรรมสิทธิ์ของตนเอง (.....) อื่น ๆ (ระบุ)
10. สภพภูมิประเทศของบริเวณที่ตั้งอาคารบ้านเรือน
 ดินเลนชายฝั่งทะเล (.....) ที่ราบลุ่ม (.....)
 ที่ราบ (.....) ลักษณะอื่น ๆ (ระบุ)
11. ความสะดวกในการเดินทางเข้าและออกของพื้นที่ มีจำนวนถนนที่เป็นทางเข้า-ออก
 หนึ่งสาย (.....) สองสาย (.....)
 สามสาย (.....) สี่สาย (.....)
12. สถานภาพของที่อยู่อาศัย
 12.1 ลักษณะของบ้าน
 บ้านไม้ชั้นเดียวไมยกใต้ถุน (.....)
 บ้านไม้ชั้นเดียวยกใต้ถุน (.....)
 บ้านไม้สองชั้น (.....)
 อาคารเรือนแถวชั้นเดียว (.....)
 อื่น ๆ (ระบุ)

- 12.2 ความเป็นกรรมสิทธิ์ในบ้านที่ท่านอาศัยอยู่
 บ้านและที่ดินของตนเอง (.....)
 บ้านเช่า (.....)
 บ้านพักทางราชการ (.....)
 บ้านเป็นของตนเองแต่เช่าที่ดิน (.....)
 อื่น ๆ (ระบุ)
- 12.3 ความเป็นบ้านเช่า อัตราค่าเช่าเดือนละเท่าไร
 100 - 300 บาท (.....) 301 - 400 บาท (.....)
 401 - 500 บาท (.....) 501 - 600 บาท (.....)
 601 - 700 บาท (.....) 700 บาทขึ้นไป (.....)
- 12.4 ความเป็นบ้านส่วนครัวแต่เช่าที่ดินผู้อื่น ไปรกรับราคาเช่าที่ดินเดือนละ
บาท หรือปีละบาท
- 12.5 มีบริการทางสาธารณสุขใดคอย่างไร (หมายถึงการมีภคกรวัดหรือมีเคอรของ
 ตนเอง)
 นำประปา.....มี (.....) ไม่มี (.....) ใค้ น้ำจากที่ไค้ระบุ.....
 ไฟฟ้า.....มี (.....) ไม่มี (.....) ใค้ ไฟฟ้าจากที่ไค้ระบุ.....
- 12.6 มีระบบขจัดของเสียหรือไม่
 ทอระบายน้ำใค้จากครัวเรือน มี (.....) ไม่มี (.....)
 รณบริการเก็บขยะมูลฝอย มี (.....) ไม่มี (.....)

13. แรงจูงใจที่ทำให้ท่านตัดสินใจเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตนี้
- (.....) เป็นที่กินสำหรับไม่คง เสียค่าใช้จ่าย
 - (.....) ความสะดวกสบาย
 - (.....) บ้านเช่าราคาถูก
 - (.....) ใกล้ที่ทำงาน
 - (.....) ได้รับคำแนะนำจากญาติ-มิตร
 - (.....) เป็นพื้นที่ว่างเปล่าของทางราชการ
 - (.....) อื่น ๆ (ระบุ)